

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ISSN 0300-3655

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

98. ARGANG . 16. RÆKKE . 6. BINDS ANDET HALVBIND

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

1978

INDHOLD

<i>Arkivar, cand. mag. Thelma Jexlev:</i>	
Hvorledes kan man følge sin slægts eller sin gårds historie bagud fra Christian 5.s matrikel	121
<i>Orientering</i>	130
<i>Friherre Åke Thott:</i>	
Två skånska arvsriften under 1300-talet	131
<i>Overlærer Erik Broch:</i>	
Stamtavle over familien Rosborg fra Rosborggård i Mønsted sogn	139
<i>Små meddelelser:</i>	
Rettelser til Margit Mogensen: Det danske landsbysamfund ca. 1660-1870, og til Søren Lauridsen Munch, forvalter på Dronninglund omkr. 1695 og hans efterslægt. Tilbud til medlemmerne (Dr. phil. Albert Fabritius' disputats, restoplag)	150
<i>Pastor Elith Olesen:</i>	
3 brødre Scheel og deres nærmeste efterslægt II (fortsat)	151
<i>Husholdningslærerinde Inge Carlsen:</i>	
Nye oplysninger om slægten Toxværd	191
<i>Anmeldelser:</i>	
Gerald Hamilton-Edwards: In Search of Ancestry (<i>Jørgen Peder Clausager</i>) ..	208
Danske domme 1375-1662. De private domssamlinger. Ved Erik Reitzel-Nielsen under medvirken af Ole Fenger I. 1375-1553 (<i>Henning Heilesen</i>)	210
Vejledende Arkivregistraturer XXI: Københavns Universitets Arkiv 1479-ca. 1910 (<i>Jørgen Peder Clausager</i>)	213
Ejvind Slottved: Lærestole og Lærere ved Københavns Universitet 1537-1977. (<i>Vello Helk</i>)	216
Vibeke Nielsen: Lokalhistorisk Vejviser 1978 (<i>Hans H. Worsøe</i>)	218
Jul. Margolinsky: Jødiske dødsfald i Danmark 1693-1976 (<i>Hans Metzson</i>)	218
Georg M. Facius: Slægtsmappe for slægten Facius (<i>Hans H. Worsøe</i>)	219
Sognepræst, konsistorialråd Søren Peter Lassen. Slægtsregister ved Jens A. Lassen (<i>Hans H. Worsøe</i>)	220
Otto Grunth Posselt: Slægten Posselt fra Reformationstiden til vore dage. Fotografisk optryk m. supplement. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	220
Undervisningsminister M. R. Hartlings erindringer. (<i>Finn H. Blædel</i>)	221
Register ved adjunkt <i>Chr. A. Juul</i>	222

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

udgives af SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE og redigeres af samfundets skriftudvalg ved sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe, til hvem manuskripter bedes indsendt.

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Indmeldelse sker ved henvendelse til sekretæren.

Medlemmer, der ønsker oplysning eller vejledning i genealogisk og personalhistoriske spørgsmål, kan henvende sig til OPLYSNINGSTJENESTEN, der efter evne og muligheder under hensyntagen til spørgsmålenes art enten besvarer disse direkte eller indrykker dem i Hvem forsker Hvad eller tidsskriftet, når pladsen tillader det. Spørgsmål indsendes til redaktøren.

Redaktionens adresse: Arkivar Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Brunshåb, 8800 Viborg.

Hvorledes kan man følge sin slægts eller sin gårds historie bagud fra Christian 5. s matrikel?

Af Thelma Jexlev

Når man ved hjælp af flid, sporsans og gunstige kildeforhold har kunnet føre undersøgelsen af en bondeslægt eller en landbrugsejendom tilbage til *landmålings-* eller *hartkornsmatriklen*¹, så melder sig straks problemet: Hvad gør jeg nu? Svaret er langt fra enkelt og entydigt, for vejen frem – eller rettere tilbage – vil afhænge af, hvilke skriftlige kildegrupper en lune-fuld skæbne har overleveret os. Man kan ikke regne med at have lange, ubrudte rækker inden for hver enkelt kildetype.

For de sogne, hvor *kirkebøgerne* er bevarede, kan man være så heldig at føre familien endnu en eller to generationer tilbage.

Efter forskellige tilløb på privat initiativ blev det ved kongebrev 1645-46² pålagt sognepræsterne at føre bog over de kirkelige handlinger, der knyttede sig til fødsel, ægteskab og død, uden at der dog blev givet nærmere forskrifter for kirkebøgernes førelse. Derfor findes oplysningerne om dåb, trolovelse/vielse og begravelse oftest ind imellem hinanden i de ældre kirkebøger, der som regel heller ikke anfører fødsels- og dødsdag, men dåbs- og begravelsesdag. Ved *dåb* oplyses samtlige fadderes navne samt faderens – derimod sjældent moderens – ved *trolovelse* meddeles forlovernes navne og evt. slægtskab til det vordende brudepar, mens der ved *begravelse* forekommer alle mellemstadier fra en nødtørftig navneangivelse til en omfattende biografi næsten i stil med de trykte ligprædikener, vi kender over adelens medlemmer og det højere borgerskab. De fleste præster førte desuden bog over endnu to personkategorier: *absolverede*, dvs. folk, der havde stået åbenbart skrifte i forbindelse med begåede lejermål, og *introducerede*, dvs. barselkvinders første kirkegang efter fødslen. Kirkegangskoner anføres ikke blot med deres mands navn, men ofte med deres eget.

På grund af de store huller, som vitterligt findes i kirkebogsrækkerne, glemmer man ofte, at kirkebøgerne også er en vigtig kildegruppe til 1600-tallets historie. Fra det sjællandske landsarkivs område er der bevaret kirkebøger, som begynder før 1680 fra mere end 150 sogne, for Fyn er tallet ca. 75, hvilket svarer til omtrent samme bevaringsprocent, mens denne er adskilligt mindre for Nørrejylland, skønt der findes kirkebøger fra næsten 200 sogne. For Sønderjylland (Nordslesvig) er bevaringsgraden til gengæld høj,

ca. 40 sogne har kirkebøger, der starter før 1680, og der findes usædvanligt mange tidlige kirkebøger, bl. a. et par, der begynder før 1600. Til gengæld kan det for Sønderjyllands vedkommende være svært at oplede korresponderende kildemateriale fra andre arkivfonds, selv om der er bevaret et godt materiale til belysning af gårdhistorie.

For den ældste periode er S. Nygårds oversigt fra 1933: Danmarks Kirkebøger = Vejledende Arkivregistraturer, bd. V, fortsat et overskueligt og let anvendeligt hjælpemiddel, selv om der i de talrige af landsarkiverne i de seneste år udgivne kirkebogsregistraturer findes en række rettelselser hertil.

Særlig for de hyppigst forekommende navnekombinationer giver kirkebøgerne øget sikkerhed ved identifikation af de i matrikelarbejderne forekommende landbrugere med de fra amtsregnskaberne skattemandtal kendte personer. Selv om *matriklerne* primært er den unge enevældes indsats for en omlægning af jordskatterne med en rimeligere fordeling for øje, rækker deres kildemæssige værdi langt ud over det fiskale perspektiv. På makroplan udgør de en hovedhjørneste for al agrarhistorie, demografi med flere discipliner, som beskæftiger sig med forholdene forud for landboreformerne, mens de på mikroplan er et lige så vigtigt udgangspunkt for enhver lokal- eller personalhistoriker, der ønsker at beskrive en enkelt landsbys udvikling eller en slægts tilknytning til en bestemt lokalitet. Hvad gårdene angår, vil en sammenligning mellem Christian 5.s matrikel 16(82-)88 og Frederik 3.s matrikel 1662-64 sjældent volde vanskeligheder, da det gamle hartkorn anføres overalt i 1688-matriklen, der tillige ofte anfører den tidligere brugers navn ved siden af den aktuelle brugers. Et familieforhold kan derimod ikke sikkert udledes af matriklerne, selv om det på grund af navnekombinationerne måske kan sandsynliggøres.

Hvad der gælder for matriklerne gælder stort set også for *amtsregnskaberne*. Skattemandtallenes personalhistoriske værdi ligger fortrinsvis i de lange, ubrudte rækker, men til personidentifikation er det en farlig kilde at benytte alene, den skal helst suppleres med kirkebøger eller skiftesager, evt. kan også oplysningerne om indfæstning være vigtige. For amtsregnskaberne vedkommende spiller jordebøgerne en underordnet rolle, bl. a. på grund af de store krongodsudlæg efter 1660 til betalingen af regningen for sven-skekrigene. Bedre bliver det i denne henseende, når vi kommer bagom 1660 og i stedet for amtsregnskaberne har *lensregnskaberne*. Rækkerne af lensregnskaber omfatter perioden 1559-1660, men først fra 1610 er de bevaret nogenlunde fuldstændigt, idet en af fortidens kassationssynder gik ud over de ældre lensregnskaber.³ Forud for 1559 er der bevaret enkelte regnskaber og jordebøger samt skattemandtal fra diverse år ca. 1500-58. De er sammen med andre „middelalderlige regnskaber“ fortegnet i Reg. 108 A. Kun undtagelsesvis kan disse sidstnævnte regnskaber med fordel anvendes til gård- og personhistorie.

Lensregnskaberne 1559-1660 er opdelt i 4 rækker: regnskaber, jordebøger, skattemandtal og kvittanser. Jordebøgerne og skattemandtallene er de letteste at benytte. Jordebøgerne omfatter kronens fæstebønder landsby for landsby inden for det pågældende len og for visse egne vedkommende også de jordegne bønder, selvejerne, hvis skatteydelse efterhånden ikke var meget forskellig fra landgilden. Hovedreglen var, at jordebogen blev omskrevet hvert år, men ofte er der tale om en ret mekanisk afskrift, så at ikke alle personskifter er ført ajour. Derfor kan det tit være svært at få jordebogen til at stemme overens med skattemandtallet for samme år. Mens jordebogen kun omfatter kronens bønder, indeholder skattemandtallet principielt samtlige bønder i lenet, ja, alt efter skattens beskaffenhed også husmænd og tjenestefolk. Normalt opføres folk kategorivis inden for et givet område, som godt kan være mere end en enkelt landsby. I 1600årene er der ofte flere skatter i løbet af et år, og mandtallene for de enkelte skatter kan være ført på flere måder, men ved at gennemgå dem alle, kan det ofte lykkes at stykke en række oplysninger sammen, der kan bringes i overensstemmelse med jordebogens stereotype angivelser og yderligere suppleres med andre oplysninger fra regnskabet. Hovedregnskabet med dets mange rubrikker og forskellige slags bilag (jordebøgerne er egentlig også en form for bilag) kan virke noget uoverskueligt, men både sagefalds- og stedmålsregistre – lister over bøder og gårdfæstning – samt håndværkerregninger og -kvitteringer er guldgruber af såvel kulturhistoriske data som oplysninger om den enkelte gård og person. Blot må man erindre sig det gamle ord: Bene vixit qui bene latuit – den har levet vel, som har levet i stilhed. Det er fortrinsvis brushovederne og urostifterne, vi lærer at kende i sagefaldslisterne.

Et endnu mere broget indhold end lensregnskabernes talløse rubrikker finder vi i *tingbøgernes* mangeartede retstrætter. Foruden vold og overgreb er der tale om skelstridigheder og skiftesager, så selv om den forfader, vi søger, har levet et stille og fredsommeligt liv, kan vi godt være heldige at træffe ham – om ikke andet så som tingmand eller stokkemand. Som for de øvrige kildegrupper gælder det, at det er begrænset, hvad der er bevaret af tingbøger ældre end 1660. Til gengæld kan man let få indblik i dette materiales art og muligheder, da flere rækker – repræsenterende de forskellige landsdele – er udgivet af Landbohistorisk Selskab. Derimod vanskeliggøres brugen af de uudgivne tingbøger af, at de ofte er svære at læse, og af, at de mangler registre. For landbefolkningen var herreds- og birketingene de normale værneting, ligesom det for købstædernes indbyggere var bytingene og rådstueretterne. Fra de lokale ting var der appellmulighed til landstingene og evt. til kongens retterting. For samtlige retsformer finder der udgaver, som dækker kortere eller længere perioder, så at man kan få en ide om, hvorvidt denne kildegruppe vil være en overkommelig mulighed for ens personlige undersøgelse.

Hullerne i de lange arkivalierækker kan i et vist omfang udfyldes ved hjælp af *enkelt dokumenter*. Desværre er de ofte spredt på et vidt spektrum af arkivfonds og for så vidt som de overhovedet er publiceret, er det sket i mere eller mindre spredt fægtning i Danske Magazin, Kirkehistoriske Samlinger, de amtshistoriske årbøger med flere steder.

En undtagelse udgør *kancellibrevene*, som er udgivet til og med 1645. Udgaven gengiver brevene i referat, men med bevarelse af samtlige navne – bønder forekommer dog kun sjældent, derimod en lang række „lavere embedsmænd“. Udgaven af Kancelliets Brevbøger har to store fordele, dels at brevene anføres i een kronologisk række, dels at hvert bind er forsynet med såvel person- og stedregistre som udmærkede emneregistre. Fra 1646 må brevene endnu i mange år fremover – desværre – søges i de topografisk opdeltede lange rækker af kgl. åbne og lukkede breve, kaldet *Registre* og *Tegnelser*. Hvert bind er dog forsynet med samtidige navneregistre, og de er alle skrevet af rutinerede skrivere med en for de flestes vedkommende letlæselig skrift.

Man har i datiden lagt størst vægt på sagernes ekspedition, derfor har vi de ubrudte kopibogsrækker, derimod har man ikke været så påpasselig med de indkomne skrivelser. Mange er blevet kasseret, når der var afgivet svar, andre er videresendt til høring eller tilbagesendt, mens andre igen blev henlagt i mere eller mindre uordnede bunker. De bevarede er nu ordnet kronologisk i „Danske Kancellis indkomne breve og indlæg“. Kedeligt er det, at dette materiale er så ufuldstændigt bevaret, da det indeholder meget stof til lokal- og personalhistorie, f. ex. ansøgninger om skattefrihed begrundet med sandflugt, stormskader, kvægsyge og andre ulykker og rækkevis af klager fra bønderne over uretfærdig skatteansættelse – det synes de i alt fald selv – ofte forsynet med egenhændige underskrifter og bomærker. Til indlæggen har man i Rigsarkivet udarbejdet en kronologisk seddelregistratur med korte udtog af hvert enkelt brev – normalt dog kortere end udtogene af kongebrevene i Kancelliets Brevbøger. Til disse sedler er der udarbejdet to bind alfabetiske navneregistre.⁴

I Christian 3.s senere år og endnu mere udbredt i Frederik 2.s regeringstid foretog kronen en lang række mageskifter, bl. a. af det konfiskerede kirkegods. Som oftest vil disse mageskifter have sat sig spor i Kancelliets Brevbøger, men derudover er mange af de originale skødebreve bevaret, især blandt kronens adkomstdokumenter, men adskillige skøder indeholdende det gods, som kronen afstod, findes i en række gods- og privatarkiver. Udtog af de herhenhørende breve er publiceret i trebindsværket *Kronens Skøder*, der begynder med året 1535 og er ligesom Kancelliets Brevbøger udgivet af Rigsarkivet – i en tid, da publikumsservice og afleveringer fra centraladministrationen lagde mindre beslag på arkivarernes arbejdskraft. Brevudtogene i *Kronens Skøder* er indrettet på en lidt anden måde end i Kancelliets Brev-

bøger, for den enkelte fæstegård indeholder udtoget normalt landgildens størrelse og sammensætning, derimod ikke fæsternes navne, dem må man gå til originalbrevene for at finde. Derimod er udgavens stedregistre et udmærket hjælpemiddel, selv om der forekommer en række fejl og unøjagtigheder i stednavneidentifikationen.

Andre enkelt dokumenter af interesse findes også rundt omkring i de ældre *privatarkiver* og *godsarkiver*, hvoraf privatarkiverne hovedsagelig findes i Rigsarkivet, mens godsarkiverne især skal søges i landsarkiverne. Selv om der findes ret gode registraturer og vejledninger til begge arkivgrupper, er betingelsen for at kunne udnytte dette materiale uden alt for stort tidsspilde dog, at man har nogle konkrete indgange.

Har man let adgang til at komme på Rigsarkivet, kan det ofte være til stor hjælp at benytte en række forældede registraturer, fordi de i modsætning til de summariske, trykte, indeholder udtog af de enkelte aktstykker. Specielt kan det anbefales at anvende de smukt skrevne bind med udtog af brevene i den totalt opløste arkivgruppe „Topografisk Samling paa Pergament“. Registraturen er ordnet herreds- og landsdelsvis samt særlige bind for købstæderne. Ligeledes er der hjælp at hente i den knapt så let læselige seddelregistratur over den kun delvis opløste „Topografisk Samling paa Papir“. Men brugen heraf er noget mere omstændelig, da det ikke altid fremgår, hvor arkivalierne befinder sig, og da de topografisk ordnede sedler er helt summariske, blot med henvisning til den mere udførlige kronologiske seddelregistratur.

For de ældre *lokalarkiver* gælder – trods den mangelfulde overlevering – at de indeholder en række vigtige bidrag til gård- og personhistorie, bidrag som vanskeligt kan skaffes alene fra de centrale arkiver. Indtil 1559 er lokalarkiverne delt mellem landsarkiverne og Rigsarkivet, men er udførligt registreret i en fællesregistratur, hvoraf to bind omfattende de gejstlige arkiver er udkommet i serien Vejledende Arkivregistraturer. For tiden efter 1559 skal materialet fortrinsvis søges i landsarkiverne, hvor graden af registrering er ret varierende, men dog gennemgående bedre end for de spredte stykker, som findes i Rigsarkivet.

Et omfattende arkiv på grænsen mellem centrale og lokale arkiver er *Københavns Universitets arkiv*. Med henblik på en række historiske arbejder i forbindelse med universitetets forestående 500-års jubilæum, har arkivets ældre dele i de seneste år gennemgået en gennemgribende ordning og registrering, der nu er publiceret som *Vejled. Arkivreg. XXI*. Universitetet fik ved reformationen først tillagt Knardrup klostergods, som i 1561 blev ombyttet med Roskilde Clara klostergods, og dertil kom både før og senere en række andet strøgods, fortrinsvis på Sjælland. Det usædvanlige ved universitetsarkivet er, at der er bevaret næsten ubrudte rækker af regnskaber og jordebøger fra omkring 1540, så at man her har mulighed for at følge et

betydeligt antal gårdes skæbne fra middelalder til nutid. Yderligere er regnskabernes oplysninger om gårdfæstning gennemgående mere udførlige m.h.t. slægtskab og hvor den nye fæster kommer fra, end det er almindeligt i lensregnskaberne. Den senere talemåde, at bønderne havde det væsentligt bedre på universitetets gods end på de private godsejeres, kan tænkes at have gylldighed også for 1500- og 1600-årene, for man ser bønderne udrede betydelige indfæstningsbeløb samtidig med, at de udviser en mobilitet, som man ikke umiddelbart forventer, efter at arvefæstet burde være en hævdvunden realitet.

Vi har bevæget os vidt omkring og har forsøgt at „snuse“ til mange forskellige former for arkivalier. Til slut skal jeg prøve at trække et par sammenfattende linier op: For *gårde* – og det gælder ikke alene adelige gårde – men også bondegårde, dog især selvejergårde og enestegårde samt en del af universitetets fæstegods, kan det i enkelte tilfælde lykkes at føre historien tilbage til senmiddelalderen, for rene *bondeslægter* må det derimod anses for at være yderst problematisk og kan selv under de bedst tænkelige omstændigheder kun være en sandsynliggørelse – aldrig et bevis. Noget bedre stiller det sig for *borgerslægter*, især det såkaldte bypatriciat. Borgerskabsprotokoller, skifte- og rådstueprotokoller samt andre „bys bøger“ starter som regel i 1600-tallet, men rækker for visse byer tilbage til ca. 1500. Jordebøger og skattemandtal fra 1500-årene kan ofte bringes i forbindelse med brandskattemandtal fra svenskekrigene og andre former for skattemandtal, som findes for en række byer, samt med 1682-grundtaksterne, der er bevareret næsten overalt.

Enkelte *præsteslægter* kan føres tilbage til reformationstiden, men ellers må man have adelsblod i årerne for med sikkerhed at kunne føre sin slægt tilbage til middelalderen – og selv da vil et formodet slægtskab ofte kun være et postulat. Nok er Gorm den Gamles efterslægt talrig, men alligevel vil jeg råde alle, der tror at nedstamme fra kongeslægten uægte linier, fra Hvide'erne, fra Bang'erne eller hvem der nu kan komme på tale: Slå koldt vand i blodet. Hellere *vide*, at ens forfædre i århundreder pløjede, såede og høstede i f. ex. Store Valby end at *tro*, at hr. Magnus „som stirrer i vinter-natten ud“, hans offer, helgenen Knud Lavard, Esbern Snares eller Marsk Stigs hustruer skal medregnes blandt ens personlige forfædre. Sådanne honnøret ambitioner udspringer af det gamle klassesdelte samfund. Husk at over 90 % af vore forfædre har indtil de seneste generationer været såvel ufrie som frie bønder – men det er de knap 10 %, vi hører om i historien. At følge sin slægts og sin egns historie er noget andet og mere end at tælle aner.

NOTER

1. Grundlaget for Christian 5.s matrikel var den første opmåling af Danmarks landbrugsjord. Opmålingen nedfældedes i markbøgerne o. 1682 – som oftest et bind for hvert sogn – på grundlag heraf beregnedes hartkornet og udarbejdedes matriklen. I Frederik 3.s matrikel havde man nøjedes med at ansætte hartkornet på grundlag af landgilden, den kaldes derfor også landgildematriklen.
2. Til Sjællands stift 1645, til hele landet 1646, forud herfor var der på lokalt plan arbejdet en del med sagen.
3. Jfr. Vejledende Arkivregistraturer XII, Rentekammeret I indledningen s. XXI ff.
4. Seddelregistraturen er kun tilgængelig i Rigsarkivet, mens de to bind registre er udsendt på mikrokort af Kildeskriftselskabet.

Artiklen er med enkelte tilføjelser en gengivelse af foredrag holdt på weekendkursus okt. 1977 i Slægtshistorisk Forening for Storkøbenhavn.

Det bør måske understreges, at der hverken i det foregående eller i kildeoversigten er taget hensyn til forholdene i Syd-slesvig eller i Skånelandene.

KILDER OG LITTERATUR

Kirkebøger

Kirkebøgerne opbevares på landsarkiverne, men er for materiale til engang i 1800-tallet tilgængelige på Rigsarkivets filmlæsesal. Vejledende Arkivregistraturer V Danmarks Kirkebøger ved S.Nygaard, 1933. Desuden er der talrige kirkebogsregistraturer udarbejdet af landsarkiverne. En samlet fortegnelse, der omfatter alle registraturer og udgaver publiceret af arkivvæsenet, findes i „Skrifter udgivet af Rigsarkivet og Landsarkiverne“, 1977. Det er et lyseblåt, duplikeret hefte i A4-format, det er tilgængeligt på alle arkiver og på mange biblioteker og institutter. – Enkelte af de ældste kirkebøger er udgivet. Af Landbohistorisk Selskab: Sørbymagle I-II og Vonsild (endnu ikke udkommet), af Personalthistorisk Samfund: Perlestikkerbogen (Nakskov 1617-26 + ældre materiale 1580 ff.), desuden har det lokalhistoriske samfund på stedet udgivet Glostrups ældste kirkebog (som dog først er fra slutningen af 1600-årene). Udtog af tabte kirkebøger, begravelsebøger og en række kirkeregnskaber, som også kan være af personalthistorisk interesse, er trykt i en række tids- og årsskrifter.

Matriklerne

Mens 1844-matriklen (såvel som udskiftningskortene) fortsat opbevares i Matrikelarkivet, Titangade 13, Kbh. N., har det ældre matrikelmateriale siden 1930'erne udgjort en del af rentekammerarkivet i Rigsarkivet. Udskrifter af det rige stednavnemateriale findes i Institut for Navneforskning, som hører til den udflyttede del af Københavns Universitet, Njalsgade 12, Kbh. S. – Matriklerne 1664 og 1688. Specialregistratur, 1968. 2. udg. 1976 (med tilføjede filmspolenumre). En summarisk registratur findes i VA. XII, Rente-

kammeret I s. 161-63. – Gunnar Knudsen: De danske matrikler og deres benyttelse ved historiske undersøgelser, Fortid og Nutid II, 1919 s. 1-42.

Amtsregnskaber

Mens amtsarkiverne findes i landsarkiverne, er regnskaberne sammen med andre reviderede regnskaber i Rigsarkivet. (Seddelregistratur). – Carl Christiansen: Amtsregnskaberne som historisk kilde, Fortid og Nutid IV, 1923 s. 2-37.

Lensregnskaber

Findes ligesom amtsregnskaberne i Rigsarkivet. (Seddelregistratur). De er p.t. under konservering, revision og ompakning og kan i alm. kun benyttes som film (disse kan udlånes til andre arkiver og centralbiblioteker). – Oversigt over indholdet i de bevarede regnskaber 1560-1660 i Thelma Jexlev: Lensregnskaberne, Fortid og Nutid XXV-XXVI, 1974-76 s. 573-621, 1-67 og 277-343. Litteraturfortegnelse bd. 25 s. 577. (De 3 afsnit udkommer samlet okt. 1978, forsynet med person- og stedregistre, Lokalhistorisk afdeling). Skattemandtallene er indgående behandlet i Haakon Bennike Madsens disputats *Det danske Skattevæsen*, Odense 1978. (Med fortegnelse over alle udskrevne „ekstraskatter“ indtil 1660). – Enkelte lensjordebøger er udgivet af Landbohistorisk Selskab ved Poul Rasmussen: *Silkeborg, Århusgård og Åkær*.

Tingbøger

Herredstingbøger og landstingsbøger, samt bytingsbøger og rådstueprotokoller findes normalt i landsarkiverne. De ældste bytingsbøger er udgivet af Kildeskriftselskabet (Helsingør, Malmø og Ribe), mens Landbohistorisk Selskab har udgivet rækker af herredstings- og birketingsbøger (Skast herred, Åsum herred og Sokkelund herred samt Herlufsholm birk). Samme selskab og landsarkivet i Viborg har udgivet flere bind af Viborg landstings dombøger og Skøde- og panteprotokoller. Rettertingsdommene findes som alle arkivalier fra Rigsdomstolen i Rigsarkivet. Enkelte årgange er udgivet af V. A. Secher og senere af Troels Dahlerup for Kildeskriftselskabet. – En omfattende debat om udnyttelsen af tingbøgerne er af en række forfattere ført i Fortid og Nutid VII, 1928 s. 153-55, XV, 1943 s. 73-90, XIX, 1954-56 s. 274-80, XXIII, 1966-68 s. 412-21 og 422-24, XXIV, 1969-71 s. 517-19, 671-74, 675-99 og 700-09. Hefte 4 af Bol og By, 1963 indeholder udelukkende Tingbogsstudier.

Kancellibrevene

Kancelliets arkiv findes som helhed i Rigsarkivet, Vejledende Arkivregistratur I, 2, udg. ved Bjørn Kornerup. Der henvises især til afsnit B, der redegår for hjælpemidler og udgaver i relation til registre og tegnelse.

Privatarkiver

For både Rigsarkivet og landsarkiverne er der publiceret summariske oversigter over samtlige privatarkiver. Desuden findes VA. VIII Privatarkiver indtil 1660 i Rigsarkivet. Landsarkiverne har næsten ingen privatarkiver ældre end 1688.

Godsarkiver

En omfattende vejledning i godsarkivernes indhold og benyttelsen af dem er udarbejdet af Lotte Jansen, LA. Odense, hvorfra der også er udsendt en række godsarkivregistraturer. En samlet fortegnelse og et par enkelte registraturer er udgivet af LA. for Nørrejylland, det samme gælder for LA. Åbenrå, mens der for det sjællandske landsarkivs område kun findes oversigten i den samlede publikation over arkivets indhold. Til Rigsarkivets godsarkiver findes indtil videre kun en seddelregistratur, men planen er, at hele materialet indtil 1559 skal udgives i bd. 4 af Lokalarkiver.

Lokalarkiver

Materialet er som nævnt spredt. Oversigter over bispearkiver og rådstuearkiver findes i diverse bind af Fortid og Nutid. De gejstlige arkiver som helhed findes i Lokalarkiverne I og II, Vejledende Arkivregistraturer XVII-XVIII. Både i LA. i Odense og Viborg har udarbejdet udførlige registraturer over købstadsarkiverne, og manuskript til Lokalarkiver III foreligger.

Universitetsarkivet

Arkivet er som helhed afleveret til RA. frem til ca. 1910, dog findes dele af godsadministrationen i LA. for Sjælland. Vejledende Arkivregistraturer XXI Universitetsarkivet er netop udsendt. Universitetets gamle arkivregistratur fra 1633 er under udgivelse af Kildeskriftselskabet.

Thelma Jexlev, arkivar ved Rigsarkivet med et omfattende historisk forfatterskab. Har sidst for Rigsarkivet udgivet Lokalarkiver I-II og i Fortid og Nutid XXV-XXVI fortegnelse over Lensregnskaberne. Adresse: Ericavej 8, 2820 Gentofte.

ORIENTERING

Det kan meddeles, at generalforsamlingen har besluttet fra 1979 at sætte kontingentet op til kr. 65,00, og at tidsskriftet i anledning af Samfundets 100 års jubilæum den 22. september 1979 i jubilæumsåret udkommer i et samlet bind til jubilæumsdagen indeholdende vejledende artikler om slægts- og personalhistorisk kildemateriale.

Til glæde for mange slægtsforskere har arkitekt Poul Holm-Petersen udarbejdet et planchesæt til brug ved slægtshistorisk arbejde.

Planchesættet er udviklet gennem flere år – på basis af erfaringer med registrering af genealogiske data – og det sikrer en logisk opstilling, så man hurtigt og nemt kan finde ønskede oplysninger.

Der er ved udførelsen lagt vægt på, at planchesættet skal være egnet til såvel håndskrift som maskinskrift, og der er på de fleste plancher opnået så god plads, at alt fra indføringer i stor håndskrift til 2 linier maskinskrift pr. linie på planchen er muligt. F. eks. er der på anetavler under fødselsdato beregnet 10 anslag på skrivemaskinen – som 11.10.1752 – så man ikke kommer i vanskeligheder med lange data, men man kan naturligvis i et sådant system ikke sikre sig imod lange personnavne med f. eks. mange fornavne. Her må der improviseres.

Det har endvidere været væsentligt at skabe et planchesæt, der dels er holdbart, så det kan stå for lang tids slid, og dels er gedigent og præsentabelt, så det fremtræder som en smuk samling, der fremmer lysten til at ordne det møjsommeligt indsamlede materiale på en måde, så også andre end slægtsforskeren selv kan have fornøjelse af det.

Indtil videre består planchesættet af 4 forskellige plancher:

1. Personskema med rubrikker til alle oplysninger fra fødsel til død – suppleret med rubrikker til nummer og navn for forældre og for det barn, som fortsætter linien i op- eller nedadgående retning. På bagsiden er der beregnet plads til biografi, og har man så meget materiale om personen, at dette ikke er tilstrækkeligt, kan man fortsætte på
2. Fortsættelsesblad, der har rubrikker til personens nummer og navn samt plads til side-nummer – foruden naturligvis linier til fortsættelse af biografien.
3. Anetavlerne er gennemarbejdede med henblik på at få placeret alle relevante data på en overskuelig måde – og også her sikres kontinuiteten ved rubrikker til nummerering af forrige og næste anetavle.
4. Portrættavler er en nyhed, der for første gang gør det muligt at få overblik over portrætterne af „en familie“. Her ses et ægtepar (med plads til evt. anden og tredje ægtefælle) og deres børn og svigerbørn. Ved indføring af de normale numre, kan man igen finde den næste tavle, hvor den søn eller datter, der fører slægten videre, med sin ægtefælle er forældre. På forsiden er der rubrikker til 8 børn med ægtefæller og på bagsiden til yderligere 10 par. Dette er næppe eller i hvert fald sjældent nødvendigt, hvorfor bagsiden kan anvendes til billeder fra de steder, hvor forsidens ægtepar færdedes – fødested, den gård de ejede, dødssted, gravstenene på kirkegården osv. – og dermed kommer portrætter og andre billeder ind i den rette sammenhæng.

Udnyttelsen af disse portrættavler vil nok medføre en del affotograferinger af gamle billeder, men resultatet vil også være: familien samlet og billeder fra de steder, hvor børnene voksede op, hvor forældrene tjente til livets ophold m.m. på een planche.

Slægtsbogens plancher er i format A4, trykt på stærkt 150 g træfrit papir – beregnet til at sætte ind i et almindeligt ringbind med 4 ringe.

Planchesættet produceres og forhandles af PEPO, Hejrevej 38, Ramløse, 3200 Helsingø.

Två skånska arvskiften under 1300-talet

Av
Åke Thott

I. Föremål för denna studie är:

1. Arvskiftet 24 aug 1336 efter fru Ingeborg, änka efter herr Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd¹, här kallad „Ingeborg d ä“.

2. Arvskiftet 14 april 1350 efter fru Ingeborg, änka efter herr Sakse Pedersen (Vendelbo) av Hammelse², här kallad „Ingeborg d y“.

I arvskiftet 1336 meddelade de fyra arvingarna, herr Niels Kyrning (Thott), fru Else, änka efter herr Karl Pedersen (Rani), Sakse Pedersen (Vendelbo) av Hammelse och Niels Ågesen (Galen) av Eljaröd, att de hade skiftat sitt arv efter fru Ingeborg (d ä), änka efter herr Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd, och skötade Niels Ågesen hans lott.

Denna lott bestod av, förutom gods i två västskånska byar, ett stort antal gårdar m m i Villands hd samt två öar i Kälkestadsjön (Husö och Björnö), de sistnämnda dock i gemenskap med två av de övriga arvingarna (fru Else och Sakse Pedersen).

Arvskiftet bevittnades av släktingarna, Niels Jacobsen (Galen) av Ellinge, Anders Jonsen (Galen) av Näsbyholm och Jacob Jonsen (Galen) av Markie.

I arvskiftet 1350 meddelade de nio arvingarna, herr Niels Kyrning (Thott) och dennes tre söner, kaniken Jacob, Peder och Åge, samt herr Niels Ågesen (Galen), Ivan Markmand, Asser Grubbe, Jakob Karlsen (Rani) och Thomas Jensen (Banner?), att de hade skiftat sitt arv efter fru Ingeborg (d y), änka efter herr Sakse Pedersen (Vendelbo) av Hammelse, så, att visst gods skulle tillfalla Thomas Jensen.

Detta gods bestod, dels av en gård i Karstad i Skåne (Villands hd) dels av gods på Själland (i Raklev och vid Kalundborg).

Tre namn, Niels Kyrning (Thott), Sakse Pedersen (Vendelbo) och Niels Ågesen (Galen) förekom i båda skiftena. Ett nära samband mellan dessa måste sålunda ha funnits. De bör därför studeras i ett sammanhang.

II. Arvskiftet 1336.

Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd står i Danmarks Adels Aarvog 1893 upptagen efter ätten Galen i övrigt, då man ej ansett sig ha underlag för att placera honom rätt³.

Erik Ulsig⁴ har emellertid påvisat att denne Peder Nielsen av Eljaröd torde ha varit son till gälkaren Niels Erlandsen (1251-1285).

Curt Wallin⁵ har, med utgångspunkt från Ulsig, närmare utvecklat denna fråga och påvisat att Peder Nielsen av Eljaröd bör intaga den plats bland Niels Erlandsens söner, som i DAA intages av Peder Nielsen av Taasinge⁶.

Niels Ågesen (Galen) av Eljaröd.

Det stora arv, som 1336 tillföll Niels Ågesen, vill Ulsig förklara med att denne – före sitt äktenskap med Margrethe Eriksdatter (Løvenbalk)⁷ – var gift med en till förnamn okänd dotter till Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd och dennes hustru Ingeborg (d ä). Detta skulle också förklara att han 1336 skrev sig „av Eljaröd“, som skulle ha tillfallit honom redan vid svärfaderns tidigare inträffade död⁸. Han skrev sig senare „av Karstedholm“⁹. Såsom Peder Nielsens svärson kunde han dock icke – som DAA anger – ha varit sonson till galkaren Niels Erlandsen. Han kunde ju knappast ha varit gift med sin kusin!

Om man godtar Ulsigs hypotes, att Niels Ågesen var svärson till Peder Nielsen av Eljaröd och 1336 tillskiftades sitt stora arv i denna egenskap – förutom Eljaröd, som han tidigare tillträtt – kommer man till frågan:

I vilken egenskap ärvde de *övriga tre*, Niels Kyrning (Thott), Else, änka efter Karl Pedersen (Rani) och Sakse Pedersen (Vendelbo) av Hammellose? (Ulsig talar om *sammanlagt tre* arvingar?)

Svaret ligger nära till hands:

Eftersom Niels Ågesen (egentligen hans hustru) ärvde såsom bröstarvinge, torde också de andra tre ha varit bröstarvingar – hur skulle de annars ha kunnat komma ifråga?

Detta leder till att Niels Kyrning (Thott) och Sakse Pedersen (Vendelbo) också var gifta med döttrar till Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd och Ingeborg (d ä) samt att Else, änka efter Karl Pedersen (Rani), var en fjärde dotter.

Niels Kyrning (Thott).

Det fanns vid den aktuella tiden två „Niels Kyrning“. DAA nämner möjligheten av att dessa två kan ha varit dottersöner till en „Niels Kyrning“, som levde 1298 och som förde en örn i sitt vapen¹⁰. Av da båda förstnämnda „Niels Kyrning“ förde den ene, som skrev sig „av Löddeköpinge“ (Harjagers hd i Skåne)¹¹, det fyrdelta Thott-vapnet¹², den andre, som skrev sig „av Vessige“ (Årstad hd i Halland)¹³, „Tre sjöblad“¹⁴. Det är skåningen Niels Kyrning (Thott) av Löddeköpinge, som det här är fråga om. Han nämndes första gången 1315¹⁵ och dog 1354¹⁶. Han var gift två gånger: med Edle („Aetlae“)¹¹ och med Kirsten („Cristine“)¹⁷.

Niels Kyrning (Thott) hade tre söner, kaniken (sedermera ärkebiskopen) Jakob, Peder av Knutstorp och Åge. Alla tre nämndes i arvskiftet 1350 så-

som arvingar jämte fadern². Detta tyder på att deras arvsrätt kom från en och samma moder. Peders av Knutstorp mor var den 1342 avlidna Edle¹⁸.

Härav följer att, av Niels Kyrning (Thott)s båda hustrur, det var Edle, som var dotter till Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd och Ingeborg (d ä).

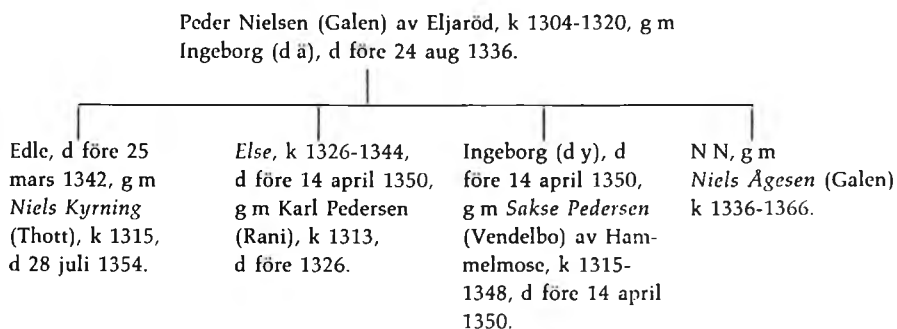
Else, änka efter Karl Pedersen (Rani).

Else nämndes som änka 1326-1344; Karl Pedersen nämndes 1313-1320¹⁹. Till deras barn finns anledning att återkomma i samband med arvskitet 1350.

Sakse Pedersen (Vendelbo) av Hammelmose.

Hammelmose ligger i Börglum hd i Vendsyssel i nordligaste Jylland. Sakse Pedersens hustru var den Ingeborg (d y), efter vilken arv skiftades 1350. Det fanns samtidig flera „Sakse Pedersen“, varav en „Uldsaks“, men i detta sammanhang (Hammelmose) gällde det en „Vendelbo“¹⁵.

Släktförhållandene vid arvskitet 1336 framgår sålunda (arvtagarna kursiverade):

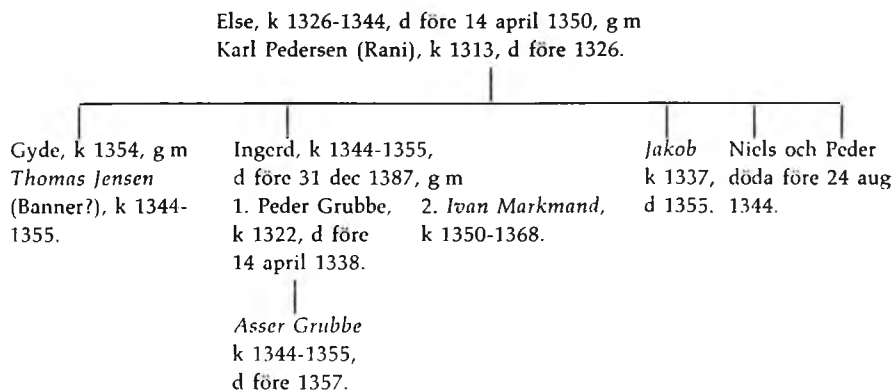

III. Arvskitet 1350.

Om man mot bakgrund av ovanstående översikt över arvingarna 1336, studerar vilka, som ärvde den 1350 avlidna Ingeborg (d y), finner man att hon ärvdes av arvingar till sina tre systrar. Hon avled tydligen utan bröstarvingar.

Edle var död sedan 1342. Hennes arvslott efter system tillföll därför hennes man, Niels Kyrning (Thott) och de tre sönerna i detta äktenskap, kanden (sedermera ärkebiskopen) Jakob, Peder av Knutstorp och Åge.

Else (Elisabeth), ännu 1344 kallad änka efter Karl Pedersen (Rani)²⁰, var tydligen också död före 14 april 1350. Hennes arvslott tillföll därför hennes avkomlingar (döttrarna företrädda av sina män). Denna familj kan sammanställas med ledning av ett antal brev²¹ sålunda:

Elses arvslott delades sålunda mellan Thomas Jensen, Asser Grubbe, Ivan Markmand och Jakob Karlson, kursiverade här ovan.

23 juni 1350, drygt två månader efter arvsfiktet, överlät Thomas Jensen allt sitt gods i Raklev (Ars hd) till Ivan Markmand. Detta gods hade hans hustru ärvt efter sin moster („matertere“) fru Ingeborg (d y). Jakob Karlson och Asser Grubbe bevittnade överlåtelsen²².

NN var g m Niels Ågesen (Galen). Vare sig NN ännu levde 1350, eller var död och hade haft barn, var det hennes man, Niels Ågesen, som tillskiftades den tredje arvslotten efter Ingeborg (d y). Vid en sammanställning av vad som framkommit, kan man uppställa på s. 136 införd „Översikt“.

IV. Ytterligare uppgifter.

Utöver de brev, till vilka här hänvisats, finns två handlingar, som visar samband mellan berörda personer – även om de icke i och för sig behöver betyda släktskap.

1341 (utan dag) överlämnade herr Niels Kyrning till fru Elisabeth, änka efter herr Karl Pedersen, all den rättighet, som hade tillfallit honom i Magleby och Lundstorp (V Flakkeberg hd)²³. Man kan möjligen gissa på ett led i ett „mageskifte“ efter arvsfiktet 1336.

1348, 2 sept, pantsatte Peder Nielsen Kyrning (Thott) sitt från modern ärvda gods i Raklev (Ars hd på Själland) til herr Sakse Pedersen. Fadern, herr Niels Kyrning, beseglade²⁴.

V. Kommentarer.

A. Det kan vara av intresse att jämföra vad som 1336 tillföll Niels Ågesen (Galen), med vad, som 1350 tillföll Thomas Jensen (Banner?).

Niels Ågesen (Galen) ärvde 1336 (utöver Eljaröd, som han tidigare till-

trätt): „Allt gods“ i Hierup och Vinerup, som fru Ingeborg (d ä) hade ägt där, samt därutöver 8 gårdar, 10 torp, 1 mölla och $\frac{1}{3}$ av Husö och Björnö.

Thomas Jensen (Banner?)ärvde 1350: 1 gård (dock med avdrag för en del av avkastningen därav) och $\frac{1}{2}$ av „allt gods“ i Raklev, som fru Ingeborg (d y) hade ägt där, med $\frac{1}{2}$ av torpen vid Kalundborgs stadsmur.

Fru Ingeborg (d y) synes ha avlidit barnlös. Därför bör hennes mans, herr Sakse Pedersens, egendom ha gått åter till hans släkt och fru Ingeborgs egendom till hennes släkt.

Ingeborg (d y) bör 1336 ha ärvt lika mycket, som då tillföll Niels Ågesen, Eljaröd inräknat. Då hennes egendom 1350 skiftades mellan de tre systrarnas arvingar, bör på Elses arvslott ha fallit $\frac{1}{3}$. Denna tredjedel skiftades så mellan en son, som bör ha fått en „brorslott“ = $\frac{1}{2}$, och två döttrar, som vardera bör ha fått en „systerlott“ = $\frac{1}{4}$.

Gydes man, Thomas Jensen, bör då ha fått $\frac{1}{12}$ av hela arvet efter Ingeborg (d y).

Det är svårt att mot varandra värdera gårdar, torp och „allt gods“ på en viss plats m m, men det förefaller, som om det, som 1350 tillföll Thomas Jensen, ganska väl kan motsvara $\frac{1}{12}$ av Niels Ågesens arvslott 1336, Eljaröd inräknat.

B. Ytterligare några omständigheter kan vara värda att nämna.

1. Skånes mest framträdande ätt under den aktuella tiden, var ätten Galen, Erlandsöernernas linje.

Ett uttryck för detta var att två ärkebiskopar i följd togs ur denna ätt: Karl Eriksen (1325-1334) och Peder Jensen (1334-1355). Ärkebiskop efter dem blev Jakob Nielsen Kyrning (Thott) (1355-1361).

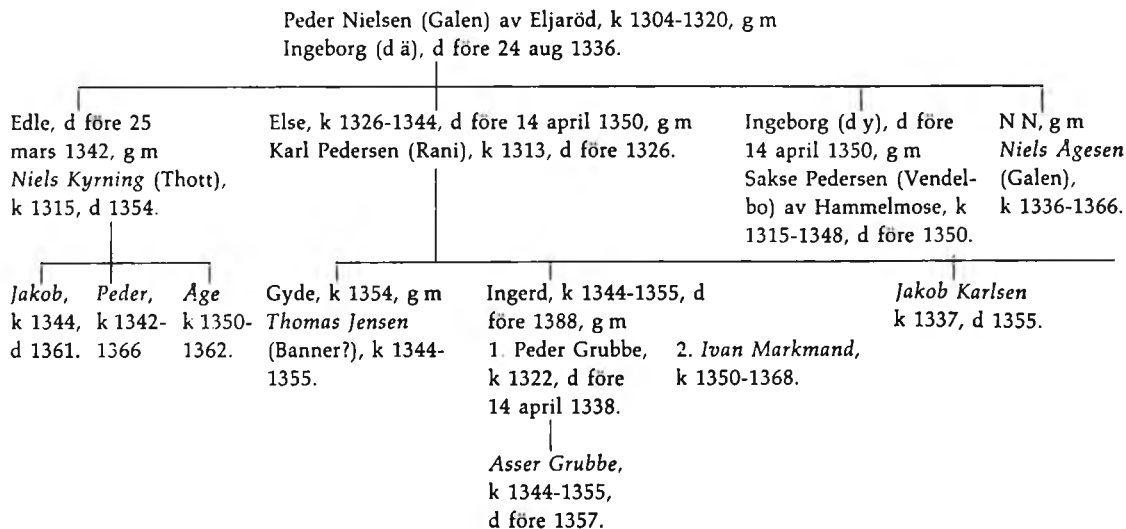
2. Ärkebiskop Karl Eriksen var – såsom den främste i Skåne – den ledande i den hänvändelse 1332 till kung Magnus Eriksson, som ledde till att Skåneland = ärkestiftet lades under denne. Bland de, som stödde denne politik, var Niels Kyrning (Thott) och Sakse Pedersen (Vendelbo).

Niels Kyrning nämndes först av de världsliga stormännen i den redogörelse av år 1340, som talar om hur det gick till, då skåningarna 1332 erbjöd kung Magnus herradömet över Skåne²⁵. Sakse Pedersen skrev sig „av Hammelse“ i Vendsyssel i det nordligaste Jylland, där ätten Vendelbo hade sitt ursprung. Likväl framträdde han i här aktuella sammanhang på ett sätt, som tydde på att han var väl besutten i Skåne. Han blev också väl ihågkommen i ärkebiskop Karl Eriksens testamente²⁶.

3. Namnet „Niels Kyrning“ förekom under tiden 1326-1350 i 15 i DRB återgivna brev (utöver det i not 13 nämnda, som med säkerhet avsåg Niels Kyrning „Tre sjöblad“ i Halland).

Av de 15 breven var 8 „politiska“ dokument eller domslut. Med säkerhet åsyftades skåningen Niels Kyrning (Thott) i 6 av dessa²⁷ och sannolikt även i de övriga ²⁸.

Översikt över släktförhållanden, framkomna av arvskiftena 24 aug 1336
(DRB r.2.XI nr 321) och 14 april 1350 (DRB r.3. III nr 270).
Arvttagare vid skiftet 1350 kursiverade.

I dessa dokument nämndes han 1330 som greve Johans av Holstein „rettere“²⁹ och 1344 – jämte ärkebiskop Peder och 8 riddare och väpnare (7 svenska och 1 skånsk) – som kung Magnus’ „kaere og tro råd“³⁰.

4. Peder Nielsen Kyrning (Thott) skrev sig 1342 – efter sin moders död – „av Knutstorp“.

Allt detta stämmer väl överens med och stärker antagandet att Niels Kyrning (Thott) och Sakse Pedersen (Vendelbo) var nära släktingar till den mäktiga och rika Galen-ätten och mottog stora arv från denna ätt.

VI. Slutsats.

Denna studie bygger på Erik Ulsigs hypotes att Niels Ågesen (Galen) var gift med en dotter till Peder Nielsen (Galen) av Eljaröd och dennes hustru Ingeborg (d ä)⁸.

Med denna utgångspunkt har det varit möjligt att komma fram till det sannolika släktsammanhanget mellan arvingarna i de båda skiftena 24 aug 1336¹ och 14 april 1350².

Det hela tycks stämma väl ihop.

Detta resultat torde kunna betecknas som ett ytterligare stöd för riktigheten av Erik Ulsigs ovannämnda hypotes.

NOTER

1. DRB r.2. XI nr 321.
2. DRB r.3.III nr 270.
3. DAA 1893 s 167.
4. Erik Ulsig: „Danske Adelsgodser i Middelalderen“ s 91 (not 186), 92, 93, 99, 100.
5. Curt Wallin: „Eljaröd och Grevlunda - tvenne försvunna medeltida sätesgårdar tillhörande ätten Galen“, i Tomelilla hembygdslokets årsbok 1975 s 73 ff.
6. DAA 1893 s 165.
7. DAA 1897 s 501.
8. Erik Ulsig: „Danske Adelsgodser ...“ s 93 not 196.
9. DRB r.3.VII nr 433.
10. DAA 1901 s 219, DAS nr 75.
11. C Weeke: „Lunde Domkapitels Gavebøger“ s 213.
12. DAS nr 325.
13. DRB r.3.III nr 36. Det är sålunda fel, när DAA s 409 beträffande Niels Aagesen Kyrning (Thott) anger „... og Vessie (Aarstad H.)“.
14. DAS nr 372.
15. DRB r.2.VII nr 313. De i denna handling 14 dec 1315 nämnda väpnarna Sakse Pedersen och Niels Kyrning torde vara identiska med Sakse Pedersen (Vendelbo) och Niels Kyrning (Thott), som båda under den följande tiden intog en framträdande ställning i Skåne.
I fråga om Sakse Pedersen se även DAA 1935 s 113-114.
I fråga om Niels Kyrning må nämnas följande: Niels Kyrning (»Tre sjöblad») skrev sig „av Vessige“ (se not 13), som låg i hertigdömet Södra Halland. Han bör därför ha varit en av hertig Kristoffers „män“. Just under 1315 hade inträffat en öppen brytning mellan kung Erik och hertig Kristoffer (Erik Arup: Danmarks Historie II s 58). Hallänningen Niels Kyrning är därför mindre sannolik i det ifrågavarande brevet 1315. Den där nämnde bör därför åsyfta skänningen Niels Kyrning (Thott).

16. C Weeke: „Lunde Domkapitels Gavebøger s 187.
17. C Weeke: „Lunde Domkapitels Gavebøger s 111.
18. DRB r.3.I nr 216, se även not 11 ovan. I Lunde Domkapitels Gavebøger s 112 anges i not 3 att ärkebiskop Jakob Nielsens moder var Niels Kyrnings „første Hustru Christine“. Detta kan knappast vara riktigt. Frågan, varför det var Peder och icke den sannolikt äldste sonen Jakob, som 1342 sörjde för moderns »årtid“, kan förklaras sålunda: Kaniken Jakob blev i början av 1344 jämte flera andra andliga tillfångtagen och hållen i fangenskap över ett år (DRB r.3.II nr 175). De var alla på återväg från Paris, där de studerat. Jakob var sålunda tydli-
- gen i Paris 1342, då Edle dog och hennes „årtid« instiftades.
19. Erik Ulsig: „Danske Adelsgodser ...“ s 62.
20. DRB r.3.II nr 77.
21. DRB r.3.II nr 77, III nr 299, IV nr 166, 320 och 360. Se också Erik Ulsig: „Danske Adelsgodser ...“ s 62.
22. DRB r.3.III nr 299.
23. DRB r.3.I nr 207.
24. DRB r.3.III nr 47.
25. DRB r.3.I nr 51.
26. DRB r.2.XI nr 127.
27. DRB r.2.IX nr 282, 445 och 448, X nr 198 samt r.3.I nr 51 och II nr 86.
28. DRB r.3.II nr 91 och 94.
29. DRB r.2.X nr 198.
30. DRB r.3.II nr 86.

Anm.: DAA = Danmarks Adels Aarbog. DAS = Danske adelige sigiller. DRB = Danmarks Riges Breve.

Friherre Åke Thott f. 1908, blev fänrik vid Kungl Svea livgarde 1930, kapten där 1940 och vid Generalstabskåren 1945. Han blev såsom överstelöjtnant pensionerad 1964 och arbetar numera med sin gamla släkts historia. Föreliggande uppsats är ett led däri.
 Adr: a/c Estanco Resinera, Estepona (Málaga) Spanien.

Hans Nielsen Rosborg og hustru Margrethe Nielsdatter Wesbech. Foto efter malerier på Viborg stiftsmuseum.

Rosborg-slægten

Stamtavle over familien Rosborg fra Rosborggård
i Mønsted sogn med døtres børn

Af Erik Broch

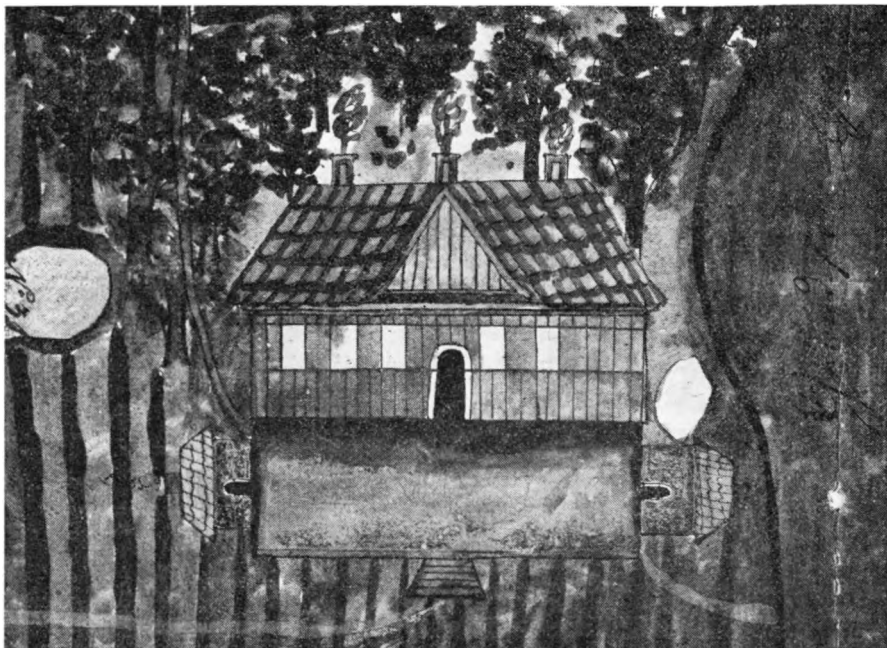
1. SLÆGTLED

Hans Nielsen Rosborg, død ca. 1687, fæster af Rosborg i Mønsted sogn, Fjends herred, under ryttergods af hartkorn 6 $\frac{1}{2}$ tdr.¹; herredsskriver for Fjends herred til 1687, gift med *Margrethe Nielsdatter Wesbech*, født ca. 1647, død på Rosborg 26/10 1728, datter af Niels Andersen i Vesbækgård, begravet i Romlund kirke 1675; gift før 1699 med Jeppe Sørensen, fæster af Rosborg, (1716 købt af stedsønnen), død på Andrup i Ødum sogn, begravet i Grundfør 6/6 1731. 9 børn: 2. slægtled 1-9. (Orden uvis).

2. SLÆGTLED

1. *Niels Hansen*, 1715 på Rosborg, 22/10 borgerskab som øltapper i Viborg, ejede hus i Mathiasgade, begravet 23/12 1725, ved skiftet fallit, huset overtoges af broderen Hans for skyldige 242 rigsdaler; 27/3 1715 gift med *Sophie Michelsdatter Herup*, døbt 14/9 1686 i Viborg, død 2/7 1739; hun gift 9/11 1727 med Johan Jacob Grunau, født 1688, begravet 24/7 1739, borgerskab i Viborg som tømmermand 26/4 1729. 3 børn: a-c.

- a. *Hans Nielsen Rosborg*, døbt Sdr. sogn 7/7 1717, død 1799, student 1741, kapellan i Vroue-Resen 1753, præst i Rørbæk 1765-99. Gift 1760 med *Anne Dorthie Sejersdatter Sander*, født 1727, død 4/2 1809. Ingen børn.
- b. *Cathrine Margrethe*, døbt 12/9 1719.
- c. *Hanne Cathrine*, døbt 3/8 1724.
2. *Christen Hansen*, født 1664, begravet 14/9 1738, fæster i Krogsgård mølle og senere i Bryrup (8-1-3-0), Mønsted sogn, gift med *Anne Thomasdatter*. 2 børn: a-b.
 - a. *Bodil*, døbt 15/10 1702, begravet 11/2 1727.
 - b. *Hans Christensen*, døbt 3/5 1706 (3. slægtled 1). Kaldte sig Hans Christian Møller.
3. *Jacob Rosborg*, begravet 9/4 1756, tjener i København for grev Frijs og storkanslerinde Holstein med bopæl i Vingårdsstræde, ejer af bøndergods i Fjends herred, som sælges til broderen Hans, legatstifter². Gift med *Anna Cathrine Abrahamsdatter de Voss*. Ingen børn.
4. *Christen Hansen*, død „i unge år“, meddelt i moderens skifte 1729 afholdt af broderen Hans.
5. *Anders Hansen*, død „længe før“ 1729.
6. *Hans Hansen Rosborg*, født 1670, begravet i Mønsted 24/1 1752. Fuldmægtig på Randrup 1699 og 1705, for enken i Klode Mølle 1706 og på Katholm 1707, forpagter af Norringgård før 1710 og af folkeskatter for Hald og Skivehus amter 1710-13. Ejer af Rosborg 1716-52 og af bøndergods i Fjends herred efterhånden på 118 tdr. hartkorn; ejer af Haraldslund og hele Grundfør by 1716-37, købte 1717 Grundfør Mølle, hvor han boede, til han året efter opførte Haraldslund; til disse handler lånes 1716 5.000 rigsdaler af Casper Bartholin. Forpagtede 1733 Frisholt i Sahl sogn, Houlbjerg herred, som han købte 1737. Købte samme år Højris i Ikast sogn, som bragte ham en sag på halsen, der først afsluttedes 1743³. Disse 2 hovedgårde solgte han 1750 til sin søn Hans Thansen og flyttede til Rosborg, hvor han døde 1752; kommissionsskiftet efter ham var ej afsluttet 1755⁴. Gift ca. 1608⁵ med *Helle Madsdatter*, begravet i Sahl 5/1 1759, datter af Mads Sørensen, død i Helsingør 25/7 1710, skipper i Ebeltoft, gift ca. 1682 med *Anna Madsdatter*, død i Grundfør Mølle 24/2 1734. 7 børn: a-g.
 - a. *Jacob Rosborg*, døbt Foldby 16/2 1710, begravet 22/8 1777, ejer af Haraldslund. (3. slægtled 2).
 - b. *Anna Margrethe Rosborg*, døbt Foldby 8/11 1711, begravet i Resen 8/2 1789, boede 1787 hos en gårdmand i Resen, Fjends herred. Gift ca. 1738 med *Peder Hansen Ursin*, født København 1713, præst i Vroue-Resen 1741-43, i Borup (Københavns amt) 1743-65, død 7/6 1770, søn af Hans Lauritsen Ursin, født 1682, død 13/4 1757, højesteretsassessor,

Haraldslund i Grundfør sogn, opført 1719 af Hans Hansen Rosborg og i familiens eje næsten 100 år. Farvelagt tegning bilagt åstedsforretning 12. juni 1724 (LA. Vib., G.315-1). Tegningen er orienteret med øst opad. Fot. Ejev. Rasmussen.

generalfiskal og admiralitetspræsident, gift 1712 med Anna Sørensdat-
ter Forman, begravet 3/7 1744.

c. *Christiane Friis Rosborg*, døbt Foldby 15/3 1715, var 1737 fadder på
Friisholt.

d. *Hans Thansen Rosborg*, døbt Grundfør 3/1 1719, død 23/8 1779, ejer
af Friisholt. (3. slægtled 3).

e. *Helene Palone Rosborg*, døbt Grundfør 18/2 1721, død 1786, præste-
kone og ejer af Rosborg. (3. slægtled 4).

f. *Mads Rosborg*, døbt Grundfør 16/11 1723, død som barn.

g. *Christian Ludvig Rosborg*, døbt Grundfør 11/1 1725, konfirmeret 1740
i Mønsted, 1776 fallitbo i Viborg, 1787 på Friisholt, begravet Sahl
25/11 1797; ugift.

7. *Bodil Hansdatter*, født ca. 1673, død 26/9 1754, gift 8/1 1708 med *Knud
Christensen Braad*, født 1683, død i Spørring 1755, degn i Mønsted 1711-
52⁶, 7 børn: a-g.

a. *Kathrine Margrethe*, døbt 16/1 1709, død 3/8 1792, gift med *Peder Ja-
cobsen*, degn i Mønsted, tip- og tip-tip-oldemor til Jeppe Aakjær, der
skrev om familien Rosborg.

- b. *Hans Christian*, døbt 10/6 1712, druknet 30/12 1763, degn i Sahl, Ginding herred, 1742. 3 børn.
- c. *Abraham Voss*, borger i Skive 8/9 1758, gift med *Else Nielsdatter Lytken*.
- d. *Isach*, født 1722, død 1762, 1754 hos sin fætter på Haraldslund, kromand i Spørring, gift 15/11 1754 med *Maren Sørensdatter*, født 1706, død 1768, enke efter kromand Chr. Sørensen.
- e. *Jacob*, født 1722, tvilling til Isach, 1754 på rejse i Ostindien.
- f. *Anna Cathrine Voss*, 1754 i Holland.
- g. *Frederik Christian*, 1754 i Ostindien.
8. *Niels Hansen Smed*, født 1678, begravet 17/12 1752 i Mønsted, musketer, „kan ej læse eller skrive“, bor 1715 på Rosborg, stod 1722 åbenbar skrifte i Mønsted kirke for barn avlet med *Anne Espersdatter*, 1717 købt grund i Skive, klejnsmed, fattiglem i Mønsted 1744, død i Krogsgaard 1752. Gift 30/5 1723 med *Barbara Sophie Munk*, født 1685, forhen husholderske på Gram, boede på Rosborg sine sidste 20 år, død 12/9 1773, datter af regimentsskriver Andreas Munck i Fyn. Ingen børn.
9. *Jens Rosborg*, født 1680, begravet Vivild 3/2 1727, boede 1719 i Grundfør Mølle, ca. 1720 forpagter af Løvenholm, 8/6 1724 af Nielstrup. Gift 7/1 1721 i Grundfør med *Maren Madsdatter*, døbt 8/4 1692 i Ebeltoft, søster til Hans Rosborgs kone, død på Nielstrup 31/4 1741. Hun blev 28/1 1728 gift med Anders Stiesen, født 1697, begravet 3/6 1729, og 9/8 1731 med Niels Jørgensen, født 1705, begravet 27/8 1750, 21/11 1742 gift med Margrethe Lauritsdatter, senere gift med Nikolaj Holsvig, der beholdt fæstet på halvdelen af Nielstrupgård til sin død 1762. 3 børn: a-c. 2 børn i moderens 3. ægteskab medtaget som tillæg, idet nogle af deres efterkommere bærer navnet Rosborg (d-e).
- a. *Mads Jensen Rosborg*, døbt 9/12 1721, begravet 22/2 1785, ejer af Boller, Romlund sogn. (3. slægtled 5).
- b. *Jacob Jensen Rosborg*, døbt Vivild 22/5 1724, død på Kalbygård 20/9 1804, konfirmeret 1741 i Mønsted, kræver 1748 sin fædrearv 500 rdl. af Hans Thansen Rosborg, 1767 forpagter af Serridslevgård, 1771 ejer af Kalbygård, overtog 1778 Boller fra broderen, men overlod den straks til fætteren på Friisholt, bisat 29/9 1804 i Dallerup kirke. Ugift.
- c. *Hans Jensen Rosborg*, født 1725, koffardikaptajn i København. (3. slægtled 6).

TILLÆG:

- d. *Jens Jørgensen Engerslev*, født 1733, død 19/9 1807, ejer af Borupgård. (3. slægtled 7).
- e. *Anne Kirstine*, født 1735, død før 1804, gift med Peder Kalberg ved Helsingør. 1 søn og 2 døtre.

3. SLÆGTLED

1. *Hans Christian Møller*, døbt Mønsted 3/5 1706, død 1/1 1751, 1725 Hans Rosborgs liden tjener og fuldmægtig, borgmester i Horsens, postmester-fuldmægtig, bisat 8/1 1751 i Horsens klosterkirke. Gift 5/2 1738 med *Bodil Pedersdatter Saxe*, født 1720, død 29/8 1763, datter af postmester Peder Pedersen Saxe, begravet 16/1 1722, gift med Kirsten. 2 børn: a-b.
 - a. *Peder Christian Møller*, døbt 25/3 1740, død 29/12 1814, skoleholder i Barslev. (4. slægtled 1).
 - b. *Ane Kirstine*, døbt 14/7 1748, præstekone. (4. slægtled 2).
2. *Jacob Rosborg*, døbt Foldby 16/2 1710, begravet 22/8 1777. Ejer af Haraldslund 1737, gift med *Kirstine Marie Sveistrup*, født i Århus 1719, datter af Chr. Sveistrup, født i Grumstrup 1682, begravet i Grundgør kirke 29/5 1758, borger i Århus i 42 år, og Anne Marie Pedersdatter; hun giftede sig 8/6 1792 med student Stefan Gertsen, født 1749, død 1815, ejer af Haraldslund til 1803. 1 barn: a.
 - a. *Anna Helene Rosborg*, døbt 15/12 1748, død på Haraldslund 31/12 1802, legatstifter, ugift.
3. *Hans Thansen Rosborg*, døbt Grundfør 3/1 1719, død Friisholt 23/8 1779, skovridder, ejer af Friisholt 1750, af Højris 1750-66 og af Boller 1778. Gift 27/8 1756 i Hinnerup Brogård med *Else Kirstine Adler*, født 1740, død 17/12 1764 (små kopper), datter af Jacob Jacobsen Adler, født 21/7 1716, død 26/4 1756, begravet i Haldum kirke, krigsråd, fæster 1741 Hinnerup Brogård, ejer 1754 af Østergård i Fjellerup, 1753 af Julielund, og Ane Elisabeth Pedersdatter Nim, født 11/10 1716, død Friisholt 13/5 1758, begravet i Sahl kirke, gift 2. gang 13/9 1757 med cancelliråd Niels Hansen, født 27/12 1714, begravet 1/10 1760 i Haldum kirke, fæster af Hinnerup Brogård, men solgte Østergård og Julielund. 3 børn: a-c.
 - Gift 2. gang med *Ane Wassard*, født 1748, død 16/5 1825 i Hobro, datter af Christen Hansen Wassard, købmand i Hobro, og Øllegård Christine Nissen; hun giftede sig 2. gang 9/3 1781 med Niels Ferslev, født på Tåsinge 1749, død 29/6 1803, amtmand i Thisted 1794, solgte Friisholt 1799 og Boller 1797. 6 børn: d-i.
 - a. *Anna Margrethe*, døbt 5/6 1757, begravet 18/9 1761.
 - b. *Ane Elisabeth Adeler*, døbt 6/8 1758, begravet 30/10 1764.
 - c. *Hans Jacob Thansen*, født 13/3 1760, begravet 21/2 1764.
 - d. *Hans Christian*, døbt 16/12 1768, begravet 16/3 1770.
 - e. nyfødt, begravet 2/3 1770.
 - f. *Helle Øllegård*, født 23/7 1771, begravet 22/6 1781.
 - g. *Else Margrethe Kirstine*, døbt 22/9 1772, død 13/2 1848 i Hobro. (4. slægtled 3).
 - h. *Johanne Marie*, døbt 20/4 1774, død i Hobro 9/2 1851, ugift.

- i. *Johanne Thansen*, døbt 24/10 1779, gift med *Andreas Handrup* i Lemvig, ægteskabet opløst. 1 søn skrædermester Hannerup og 1 datter Ane Hannerup lever 1851 i Vordingborg.
4. *Helene Palone Rosborg*, døbt Grundfør 18/2 1721, død 1786, gift 1737 med *Ole Pedersen Kleve*, født Kbhvn. 1708, student 1730, præst i Sahl-Gullev 1737, i Århus Frue 1741, afskediget 1749 (sindssyg), død i Rønne på Bornholm 1749, søn af brygger Peder Iversen Kleve, begravet 5/9 1711, og Anne Forman, begravet 3/7 1744, halvbroder til svogeren Peder Ursin og broder til Terkel af Klevenfeld, adlet 1747, adelsgenealog. Gift 2. gang 1752 med *Jonas Agerholm*, født 1718, begravet 17/3 1783, 1753 ejer af Rosborg, som enken solgte 1783. Gift 3. gang 1786 med *Reinhold Amelen*, født 1736, begravet 5/3 1798. 3 børn: a-c.
- a. *Ane Forman*, døbt 21/9 1738 i Sahl.
- b. *Hans Ursin*, døbt 3/12 1739 i Sahl.
- c. *Johan Terkel Kleve*, født i Århus 1743, død 5/12 1797, begravet i Søllerød, professor ved Kunstakademiet, hvor han indførte rødkridttegning, og gravør ved speciesbanken; gift i Gentoft 17/6 1779 med *Else Johanne Frimodt*, døbt 2/1 1762, død 23/4 1796. Ingen børn.
5. *Mads Jensen Rosborg*, født på Løvenholm, døbt 9/12 1721 i Vivild, konfirmeret 1739 på Friisholt, ejer af Boller, Romlund sogn, 1/5 1751-78, 8/7 1759 brændte 47 fag hus, fæstebonde på Boller til 15/6 1781, da 64 fag brændte; borger i Viborg 16/8 1782, død på Sdr. Teglgård, begravet i Romlund kirke 22/2 1785. Gift i Vindum 24/11 1758 med *Elisabeth Sophie Rantzau Leth*, født 1735 på Tanderup, døbt Bedsted 11/5, død på Østergård, Velleb sogn, 5/1 1809, datter af sekondløjtnant Chr. Nielsen Leth til Koustrup. Hun opfødt på Palstrup fra 6. år, opholdt sig 1782 på Wesbækgård. 5 børn: a-e.
- a. *Elisabeth Dorthea Rosborg*, født 24/8, døbt 2/9 1759, død på Kalbygård august 1806. (4. slægtled 4).
- b. *Anne Margrethe*, døbt 8/10 1760, død ung, hun eller søsteren Helle begravet 31/7 1766.
- c. *Maren Madsdatter Rosborg*, døbt 20/12 1761, død på Østergård 16/5 1818. (4. slægtled 5).
- d. *Helle*, født 1764, død ung.
- e. *Jens Madsen Rosborg*, døbt 30/11 1766, død 25/6 1815, ejer af Knivholt. (4. slægtled 6).
6. *Hans Jensen Rosborg*, født 1725, konfirmeret 1741 i Mønsted, koffardikaptajn i København, død ca. 1777 i russisk tjeneste, gift med *Anna Thomasdatter Bech*, født 10. maj 1733, bor 1801 på Faurskov, død 16. jan. 1823 i Silkeborg, hun gift 2. gang 5. dec. 1777 med skoleholder i Skanderborg Benedictus Abelus Glahn, f. 31. juli 1751 i Alling, død 12. aug. 1795 i Skanderborg, søn af sognepræst Adam Willadt Glahn 1707-80 og

Mette Magdalene Hermansdatter Esmann 1720-76. 3 børn: a-c.

- a. *Mariana Rosborg*, født 1757, død på Stenalt dec. 1785, gift 12/9 1783 med *Hans Andreas Tørslev*, han gift 2. gang med hendes søster; ingen børn.
- b. *Kristine Helene Rosborg*, født i København 1759, gift 6/10 1786 på Kalbygård med *Hans Andreas Tørslev*, født på Estruplund, døbt 28/5 1758, død i Århus 27/9 1811, forpagter på Stenalt, ejer af Revstrup ved Vejle 1794-98, fattiggasserer i Århus, søn af Laurits Christian Tørsleff, født på Borupmølle, døbt 5/3 1732, arver Estruplund 1765, død 13/11 1783, gift 1755 med *Anna Margrethe Andreasdatter Schifter*, født 1739 på Strandkjærholm, begravet Lyngå 27/9 1809. Ingen børn.
- c. *Anna Margrethe Rosborg*, født i København 14/8 1769, død 13/5 1831. (4. slægtled 7).

TILLÆG:

7. *Jens Jørgensen Engerslev*, født på Nielstrup 1733, død 19/9 1807, han var ingen Rosborg, men på mødrene side fætter til dem, og havde 1 søn, der hed Rosborg. Bor 1770 i Nebel sogn, senere forpagter af, 1798 ejer af Borupgård, Katstrup sogn, efter svigerfar og senere Eldrup, Tolstrup sogn; gift med *Karen Jensdatter Overby*, født 1748, død i Aldrup mølle, Blegind sogn, 20/5 1810, datter af købmand *Jens Overby* i Horsens, død 1798. 7 børn: a-g.
 - a. *Sophie Engerslev*, døbt Nebel 23/9 1770, død 27/2 1846, gift med *Lorens Bynch*, præst i Tønning 1790-1828, død 8/4 1829.
 - b. *Maren Engerslev*, født 1771, død 27/2 1834 i Skanderborg, gift med distriktskirurg *Samuel Friedrich Raupach* i Ebeltoft, født 1767, død 8/2 1805 i Randers.
 - c. *Jens Overby Engerslev*, født 1772, købmand og gæstgiver i Horsens, død 29/3 1841.
 - d. *Jacob Engerslev Rosborg*, født 1773, universalarving til Kalbygård, men kom på kant med sin onkel *Jacob Rosborg*; exam. jur., ejer af Hald 1810-47, død 23/7 1864. Gift med *Dorthea Sophie Tolstrup*, født 1772, død 4/10 1838, datter af byfoged *Ulrich Chr. Tolstrup* i Skanderborg, døbt 18/3 1736 i Uth, død på Hald 6/8 1819. Ingen børn, men flere af deres søskendes børn blev opdraget på Hald som plejebørn, og universalarving blev hendes broderdatter *Ulrikke Christiane Tolstrup*. (Se 4. slægtled 7 d.).
 - e. *Niels Jørgen Engerslev*, født 1778, 1801 på Faurskov, 1807 på Ratlovsdal, senere i Holme.
 - f. *Hans Engerslev*, født 1779, møller i Aldrup mølle.
 - g. *Sara Engerslev*, født 1781, død som barn.

4. SLÆGTLED

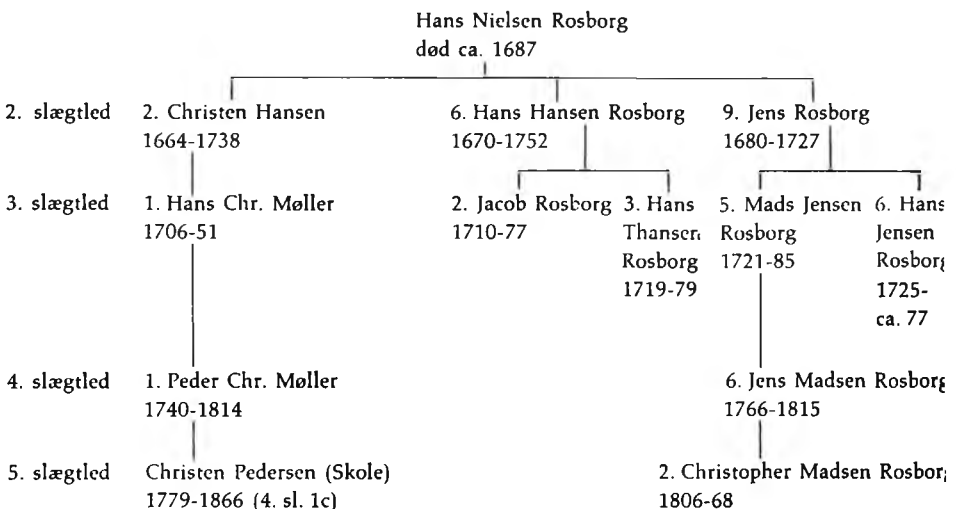
1. *Peder Christian Møller*, døbt i Horsens 25/3 1740, død i Barslev, Hvidbjerg sogn, Refs herred, 29/12 1814; student Horsens 1759, skoleholder i Barslev 1786, gift med *Anne Christensdatter*, født 1740, død 29/9 1815. 4 børn: a-d.
 - a. *Anna Kirstine*, født 1775.
 - b. *Mariane*, født 1777.
 - c. *Christen Pedersen (Skole)*, født 1779, 1819 enkemand og tjenestekar, 1834 karl på Helligkildegård, død Hvidbjerg 30/8 1866.
 - d. *Maren Pedersdatter*, født 1781. (5. slægtled 1).
2. *Ane Kirstine Møller*, døbt i Horsens 14/7 1748, gift 1772 med *Anker Knudsen Storm*, præst i Egtved 1767, død 14/7 1785. 3 børn: a-c.
 - a. *Hans Christian Storm*, født 1777, præst i Ø. Starup 1832, død 1833. 1 datter.
 - b. *Anker Storm*, født 1781, præst i N. Nissum 1823-37.
 - c. *Bodil Kirstine Storm*, født 27/5 1782, arver sølvtøj efter grandonkelen Jacob Rosborg på Kalbygård, død i Kolding 15/7 1857. Gift 1/2 1811 med sin fætter *Knud Storm*, præst i Egtved 1818-41.
3. *Else Margrethe Kirstine Rosborg*, døbt 22/9 1772 i Sahl, død 13/2 1848 i Hobro, gift 8/6 1798 i Thisted med *Otto Himmelstrup Munch*, døbt i Vrejlev kloster 2/6 1775, 1798 exam. jur., 1799 klitkommissær i V. Han herred, kaptajn i Landeværnet, 1814 prokurator ved Landsretten, ejer af Kjærsgaard møllegård, begr. i Hjørring 4/3 1817, søn af forpagter Søren Munch på Vrejlev kloster og Frederikke Sofie Mørch. 3 børn: a-c.
 - a. *Ane Nikoline Munch*, født 5/7 1798 i Thisted, død 8/12 1826 i Hobro, ugift, men havde sønnen Rudolf Christian Lund Brønnum, født 1823, værtshusholder i Nibe, død 23/5 1869.
 - b. *Hans Thantsen Severin Munch*, født 4/3 1800 i Thisted, død ung.
 - c. *Frederikke Sophie Munch*, døbt 5/4 1803 i Tømmerby, død 1837 i Hobro, gift 6/5 1831 med lærer *Jens Høegh*, senere i Nyborg. 1 datter: Ottomine Else Kirstine Høegh, født 17/2 1832 i Hobro.
4. *Elisabeth Dorthæa Rosborg*, døbt i Romlund 2/9 1759, død på Kalbygård august 1806, 1787 på Kalbygård, gift med *Jens Peder Antony*, født 1760, død 25/1 1805, bor 1789 på Østergård, forpagter på Lyngballegård og Søbygård. 4 børn: a-d.
 - a. *Mads Antony Rosborg*, døbt 27/12 1790, konfirmeret på Kalbygård, universalarving til Kalbygård ved 25-års alderen, død 1810.
 - b. *Birgitte Marie Antony*, døbt 29/3 1792, gift 1810 med *Peder Hansen Milling* til Skårupgård, som 1824 overtages af staten, og Deget i Tversted sogn, død 27/6 1838 på Deget.
 - c. *Elisabeth Sophie Magdalene Antony*, døbt 15/9 1793, død 3/8 1812.

- d. *Henrik Christoffer Antony*, født 22/8 1798, 1810 arving til Kalbygård, som ved kgl. bevilling af 18/10 1811 bortskødedes 21/12 1813.
5. *Maren Madsdatter Rosborg*, født på Boller 1761, døbt i Romlund 20/12, død på Østergård, Vellev sogn, 16/5 1818, gift på Kalbygård 25/6 1790 med *Christian Erhard Munch*, født på Østergård 1762, døbt i Vellev 4/7, fæstebrev på Østergård under Frijsenborg 16/5 1788 efter stedfar *Christoffer Antony*; død 13/8 1807, søn af Hans Pallesen Munch, født 1715, begravet 14/9 1769, forpagter på Østergård, gift med *Anna Marie Bagge*, født 1731 i Tved præstegård, begravet 14/8 1783, gift 2. gang med *Christoffer Antony*, født 1741, begravet 10/7 1789. 2 børn: a-b.
- a. *Christoffer Antony (Munch)*, født 1792, fæstebrev 25/4 1813 på Østergård, Vellev sogn, gift med *Edel Christine Thomsen*, født 1794.
- b. *Jacob Rosborg (Munch)*, født 1793 på Østergård, fremst. i Vellev 8/11, 1817 forpagter på Skjern, 1823 gårdejer i Asferg, gift 2/6 1820 i Skjern med *Frederikke Juliane Sass*, født på Clausholm mølle 6/8 1794, død i Asferg 5/1 1842; hun gift tidligere 27/2 1817 med Hans Borch Thorsen⁷.
6. *Jens Madsen Rosborg*, døbt 30/11 1766, død 25/6 1815 på Knivholt, forpagter på Søbygård 1791, ejer af Knivholt 1792, gift med *Cecilie Johanne Kristine Antony*, døbt 15/7 1770, død 24/7 1818, datter af *Christoffer Antony* på Østergård. 3 børn: a-c.
- a. *Elisabeth Rosborg*, døbt 5/8 1791, død ung.
- b. *Christopher Antony Rosborg*, født 1794, begravet 11/5 1795.
- c. *Christopher Madsen Rosborg*, hjemmedøbt 23/11 1806, død 21/10 1868, ejer af Knivholt. (5. slægtled 2).
7. *Anna Margrethe Rosborg*, født 14/8 1769 i København, 1787 på Borupgård, død Rosenholm 13/5 1831, gift 27/4 1798 med *Anders Tørslev*, døbt 19/4 1764, død Rosenholm 6/10 1831, forpagter på Faurskov og Silkeborg, ejer af Sandgård i Ørsted 1826-28, søn af *Laurits Tørsleff*. 6 børn: a-f.
- a. *Hans Tørsleff*, født 26/2 1799, forpagter på Rosenholm 1825-36, ejer af Østergård i Salling 1836-45.
- b. *Lars Christian Tørslef*, født 4/5 1800, veterinæreksamen, ejer af Klode mølle, bager i Silkeborg, død i Århus 10/5 1885.
- c. *Nille Frederikke Elisabeth Tørslef*, født 6/9 1801, død 18/10 1889.
- d. *Jacob Rosborg Tørslef*, født 23/1 1803, missionspræst i de danske kolonier på Guineakysten, død 25/6 1879, gift i Dollerup 19/11 1844 med *Ulrikke Christiane Tolstrup*, født 16/12 1807, død 20/6 1885, arving til Hald, datter af *Frederik Ludvig Tolstrup*, sagfører i Skanderborg, død 28/6 1826. Ingen børn.
- e. *Jørgen Carl Tørslef*, født 5/9 1804, præst, død 13/2 1877.
- f. *Hans Christian Tørslef*, født 13/1 1806, købmand i Boston, død 1868.

5. SLÆGTLED

1. *Maren Pedersdatter*, født 1781, gift 18/12 1814 med *Niels Clemensen Kongensgård* fra Bodum skole, født 1790, lærer i Barslev, død 15/1 1839. 4 børn: a-d.
 - a. *Maren Nielsdatter*, født 1816, død 1817.
 - b. *Peder Nielsen*, født 28/11 1817, konf. 1833.
 - c. *Clemen Nielsen*, født 4/11 1819, konf. 1834, snedkersvend, flytter 1842 til Herpinggård i Trans sogn.
 - d. *Christian Nielsen*, født 17/3 1821, konf. 1836.
2. *Christopher Madsen Rosborg*, døbt 23/11 1806, død 21/10 1868, Vesterbrogade 77, København, ejer af Knivholt 1818-53, ejer af Vesterbrogade 77, gift 6/10 1832 med *Mette Cathrine Casper*, født 9/2 1814, datter af *Jens Sørensen Casper*, lodsoldermand i Frederikshavn, ejer af Lindet 1818-32, født 1777, død i Flade sogn 3/5 1858. 6 børn: a-f.
 - a. *Cecilie Kirstine Rosborg*, født 5/9 1833.
 - b. *Mathilde Kirstine Rosborg*, født 27/5 1836.
 - c. *Jens Rosborg*, født 29/12 1837, bor 1870 Vesterbrogade 77, København. Ugift.
 - d. *Elisa Rosborg*, født 26/9 1839.
 - e. *Petrine Emilie Rosborg*, født 14/8 1842.
 - f. *Jensine Caroline Rosborg*, født 28/4 1844.

Oversigt over mandslinien

NOTER

1. Skivebogen 1965.
2. Hofmanns fundatser III 309.
3. Fra Viborg amt 1964: Klode Mølle.
4. Jyske Samlinger VIII,97 og Jeppe Aakjær: Saml. værker V, 83.
5. Jacob Schandrup: Curieuse Poetiske Skrifter (1728) nr. 6 og 15.
6. V. Lisbjerg hrds gejstlige skifteprot. (LA, Viborg).
7. Julius Husum: Stamtavle over slægterne Thorsen, Sass, Rosborg og Husum, Randers 1912, og Dansk Slægtsforskning, Kjellerup 1963-65.

Erik Broch, født 1921, lærer og leder af Lokalhistorisk Arkiv i Bjerringbro. Har foruden artikler i „Fra Viborg Amt“ skrevet Bjerring Bro Mølle, 1974, Bering-slægtens stamgård: Bjerring, 1976 og Den gamle Kro i Bjerringbro, 1977. Adr.: Fredensvej 17, 8850 Bjerringbro.

SMÅ MEDDELELSER

Margit Mogensen: Det danske landsbysamfund ca. 1660-1870. Persh. T. 1978 s. 81-99.

I artiklen nederst s. 83 findes en opgørelse over de forskellige typer bosteders omtrentlige fordeling i 1688, hvorefter der tilføjes: „Af de 56.000 bøndergårde var dog endnu mere end halvdelen betegnet øde“. Den korrekte ordlyd skulle have været:

„Af de 56.000 bøndergårde var ca. 5 % øde“.

Kildedstedet for denne angivelse er Fridlev Skrubbeltrang: Husmand og Inderste s. 21, hvor antallet angives som 2700, hvilket giver ca. 5 % og ikke ca. 50 %.

Redaktionen beklager overfor forfatter og læsere ikke at have fanget denne læse/regnefejl ved gennemlæsningen. Red.

Søren Lauridsen Munch, forvalter på Dronninglund omkr. 1695 og hans efterslægt, ved C. J. Pape. Persh. T. 1977 s. 175-217.

I nævnte artikel har der på s. 188 indsneget sig et par fejl i afsnittet om Jens Frederik Bircherod f. ca. 1697, død 1760 som herredsfoged i Særslev på Fyn. Dennes fader opgives rigtigt som sognepræst i Birkerød Frederik Christian B., hvorimod Else Nielsdatter, der opføres som hans moder, rettelig var hans farmoder, hvilket også fremgår af den litteratur, hvortil henvises i note 25. Samme Else Nielsdatter var ikke datterdatter, men datterdatters datter af borgmester Peder Jacobsen Munk.

Tilbud til medlemmerne:

Fra fru Karen Fabritius har Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie velvilligst fået tilbudt restoplaget af kgl. ordenshistoriograf, dr. phil. *Albert Fabritius'* disputats fra 1946 *Danmarks Riges Adel. En Studie i dansk Adels historie* i kommission, således at vi kan tilbyde dette vigtige og værdifulde værk til vore medlemmer så længe oplaget rækker til kr. 35,00 + forsendelse og eksp.udgifter. Bestillinger sendes til Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lynggård 8800 Viborg.

Vi har ligeledes fået tilbudt restoplagene af særtrykkene af en del af dr. Fabritius' artikler. En liste herover er vedlagt. Bestillinger af disse sendes direkte til fru K. Fabritius, Lindevej 8, 1877 København V.

3 Brødre Scheel og deres nærmeste efterslægt

Anden del
Af Elith Olesen

MARCUS SCHEEL

1. Biografiske oplysninger

Den tredje af Scheel-brødrene, *Marcus*, dukker op i Vejlbys sogn på Fyns nordvestspids i 1662, samtidig med, at broderen *Hans* bliver forpagter på Billehave¹. Han nævnes udtrykkeligt sammen med broderen som hjemmehørende på denne gård, og det er da nærliggende at gætte på, at han allerede har været hos Hans Scheel på Kluset og er fulgt med til Billehave².

I Strib var der efter svenskekrigene – samtidig med anlæggelsen af Fredericia på Jyllands-siden – oprettet nogle fæstningsværker, opkaldt efter dronning Sofie Amalie, ligesom Fredericia fik navn efter Frederik 3. Det medførte, at der i Vejlbys sogn kom en betydelig militærforlægning; blandt officererne dér var også ritmester *Georg von Proschewisch*, en tysker – vistnok indkommet fra Hamburg – der 1657 havde ladet sig hverve til den danske hær som ritmester i Dronningens Livregiment³; under svenskekrigene var han så uheldig at blive taget til fange af fjenden, efter eget udsagn forrådt af sin kornet⁴, – nogen skulle jo have skylden! – men han blev udvekslet.

Efter krigen blev ritmesteren 1662 forflyttet til Strib, hvor han skal have indlagt sig fortjeneste ved at etablere en etappelinje af ordonnansryttere fra Frederiksodde (Fredericia) over Odense til Nyborg. Samme år ansøgte han kongen om kvit og frit at få tildelt en gård i *Staurby*, Vejlbys sogn, som betaling for tilgodehavende løn og som erstatning for svie og smerte under krigen, og det viste sig nu, at der var betragtelig forskel på folk. Hvad fæstebonden og opbudsofficeren Hans Scheel på Kluset og slotsgartneren Joachim Scheel på Koldinghus ikke havde kunnet opnå trods årelange anstrengelser, det opnåede den professionelle militærmand uden mindste vanskelighed.⁵ Den ham tildelte gård kaldes senere *Staurbygård*⁶ og var i matriklerne 1662 og 1664 vurderet til 9 tdr. 3. skp. 2 alb. $3\frac{2}{3}$ fdkr.

Med familien von Proschewisch kom Hans og Marcus Scheel hurtigt til at pleje venskabelig forbindelse; de nævnes flere gange sammen som faddere i Vejlbys sogn. *Georg von Proschewisch's* hustru hed *Anna Maria de Buch*, der stammede fra Hamburg⁷; på gården boede endvidere *Anna Marias* mor, *Anna de Buch*⁸, en forholdsvis velhavende gammel enke, der var fulgt med familien til Danmark, samt *Anna Marias* forældreløse søsterdatter, *Su*

sanna Holt eller Holten⁹, født ca. 1645 og således på vej mod den giftefærdige alder¹⁰.

Familien Proschewisch var overordentlig pengekær – i så høj grad, at den fuldtud kunne hamle op med Scheelerne i så henseende. Ubemidlet var ritmesteren ikke, – allerede 1664 kunne han (åbenbart med forstærkning af svigermoderens midler¹¹) forstrække sin svigersøn, tolder og postmester i Odense, *Otto von Oesede*, med 666 rigsdaler og 1667 købe ejendommen „Mageløs“ i Vestergade til ham for 600 rigsdaler¹².

Ikke desto mindre jamrede han i brev til kongen af 1668 over, at han som følge af sin tilfangetagelse under svenskekrigen var blevet berøvet al sin ejendom, „hvorover jeg med hustru og børn er geraden udi fattigdom“; ikke blot havde han ikke fået løn som ritmester siden 1660, men havde for egne midler måttet rejse til Hamburg i kongens tjeneste, ja på egen bekostning „udi Judland forestillet 40 vel munderede ryttere a 30 rdr.“. Efter egen opgørelse tilkom der ham godt 4000 rigsdaler, og han fik tilkendt bøndergods i Båring, Asperup sogn, for ca. 2800 rigsdaler¹³.

Denne familie blev Marcus Scheels skæbne – og i nogen grad også hans brødrer. Da Hans Scheel 1665 flyttede fra Billeshave til Eskebjerg, fulgte Marcus med¹⁴. 9. december 1666 er han imidlertid tilbage i Vejlbysogn, denne gang bosat i Staurby, og det følgende år omtales hans hustru som fadder¹⁵. At det var Susanna Holt, han blev gift med, er der rigeligt med senere vidnesbyrd om, men tid og sted for vielsen er ikke fundet; da det ældste barn skal være født ca. 1666¹⁶, er ægteskabet vel indgået senest dette år.

Foreløbig var alt fryd og gammen. Marcus Scheel kvitterede letsindigt for modtaget medgift¹⁷, og Scheelerne soled sig i det fine bekendtskab; ved Joachim Scheels søn, Hans Heinrichs døb i Kolding 1668 var blandt fadderne både ritmesteren selv og hans datter, *Anna Catharina*, gift med Otto von Oesede.

1669 blev Georg von Proschewisch overflyttet til Sjællandske nationale Rytteriregiment med bopæl i Grøfte, Kindertofte sogn, og Marcus Scheel blev 1. maj 1669 forpagter af Staurbygård¹⁸. Han var nu militærperson og kaldes senere korporal, senere igen kornet i Fynske Rytteriregiment.

Snart var idyllen imidlertid forbi. Proschewischerne var overordentlig nøjeregnende i pengesager, – og Marcus Scheel synes at have været temmelig upålidelig i pengesager. Han betalte ikke sin forpagtningsafgift, og det huede ikke hans hustrus familie. I foråret 1671 var Anna Maria von Proschewisch på Fyn, og hun opsøgte 14. april Marcus Scheel for at få en afregning i stand. Men Marcus havde ingen penge; på grund af svigtende indsats fra hoveribøndernes side havde han haft uheld med sit korn, hævdede han, men Anna Maria fik ham til at love, at han ville betale senest til Sct. Hans, og for en sikkerheds skyld lod hun ham underskrive en obligation på

60 rigsdaler¹⁹ – en efter hendes opfattelse lempelig ordning, eftersom han i følge sin kontrakt skyldte henved 100 rigsdaler.

Umiddelbart efter – pr. 1. maj 1671 – fraflyttede Marcus Scheel Staurbygaard og bosatte sig på en gård i Asperup, som han synes at have købt; han havde dog rytterhold på gården²⁰. Det har vel kostet dyrt at flytte i egen gård; i alt fald sendte Marcus Scheel ingen penge til Sct. Hans, og efter for-gæves at have rykket for beløbet nogle gange blev ritmesteren utålmodig og lod skyldneren stævne for Vends herredsting, der 7. november 1671 dømte ham til at betale efter obligationens ordlyd²¹. Dermed skete et uigenkaldeligt brud mellem de 2 familier.

Netop i de samme dage døde ritmester Georg von Proschewisch i Næstved og overførtes til Odense for at blive begravet i Sct. Knuds kirke²². Efter det tilsyneladende højst belejlige dødsfald appellerede Marcus Scheel herredstingsdommen for Fynbo Landsting, – sikkert inspireret af broderen Hans, der naturligvis optrådte som hans fuldmægtig²³. Hvis de 2 brødre havde regnet med, at de ville få let spil over for en kvinde, tog de imidlertid hjerteligt fejl; Anna Maria sl. Proschewisches viste sig at være en særdeles habil dame, der sædvanligvis forstod at argumentere, så det gjorde indtryk på dommerne.

31. januar 1672 fremlagde Marcus Scheel for Landsretten en kvittering fra ritmesteren, lydende på, at Marcus Scheel havde betalt ham 26 rigsdaler af de 60, han var ham skyldig, og indeholdende et løfte om, at Marcus skulle have erstatning for hoveribøndernes svigtende indsats under kornhøsten og for forskellige brøstfældigheder på den gård, han havde i forpagtning²⁴; denne erstatning havde Marcus opgjort til 146 rigsdaler på grundlag af et syn, hvorfra han fremlagde attest med 4 mænds underskrift. – Når han ikke havde fremlagt disse dokumenter allerede for herredstinget, skyldtes det – forklarer han – at han på grund af udkommandering ikke selv havde kunnet komme til stede, men ved sin ritmesters fuldmægtig havde begæret udsættelse, hvilket var blevet afslået.

Anna Maria havde imidlertid en helt anden opfattelse. Hun anså den fremlagte kvittering for et falsum, der følgelig ikke så godt kunne benyttes i retten, så længe ritmesteren selv levede. Til støtte for sin påstand koncentrerede hun sig om datoen for kvitteringens udstedelse, som var 20. april 1671; denne dag var Skærtorsdag, og Anna Maria kunne føre vidner på, at hendes mand denne dag opholdt sig i sin svigersøn, Otto von Oesedes hus i Odense og på grund af sygdom havde været inden døre hele dagen. Marcus Scheel havde ikke besøgt ham her, og ydermere havde ritmesteren – bevidnet af skarpretteren, der var tilkaldt for at kurere ham, vel ved åreladning – en opsvulmet højre hånd, der under alle omstændigheder ville have hindret ham i at skrive endog sit eget navn. Da Marcus Scheel for retten blev anmodet om at oplyse, hvor han da havde overgivet ritmesteren de 26

rigsdaler og modtaget hans kvittering, frarådede Hans Scheel ham at besvare spørgsmålet.

Da sagen blev optaget til dom 22. maj 1672, var det landsdommer *Jens Lassen*, der beklædte dommersædet, og han var efter sine besværligheder med Hans Scheel som forpagter på Dalum kloster 1670-71 næppe venligt stemt mod Scheelerne. Han dømte, at herredsfogdens kendelse skulle stå ved magt²⁵.

Denne dom kærede Marcus Scheel stædigt til Højesteret, hvor sagen blev behandlet 16. august 1672²⁶. Han havde af bevisligheder kun den famøse kvittering af 20. april 1671 og synsvidnet angående Staurbygaards brøstfældighed, – og just disse ting tog modparten under lup. Anna Maria kunne dokumentere, at hendes mand 26. april 1671 havde indført Marcus Scheels gæld på 60 rigsdaler i sin regnskabsbog, der imidlertid ikke indeholdt nogen tilførsel om et afdrag på 26 rigsdaler 6 dage forinden. Yderligere havde ritmesteren både i juni, juli og september fra sine kvarterer i Grøfte og Næstved pr. brev anmodet sin datter og andre på Fyn om at gøre Marcus Scheel opmærksom på, at tidsfristen for betaling af de 60 rigsdaler var overskredet, ligesom han havde ladet sin fuldmægtig, Christen Veller i Middelfart, stævne Marcus for Vends herredsting til betaling af 60 rigsdaler, – hele tiden var det 60, ikke 34 rigsdaler, det drejede sig om.

Med næsten moderne kriminologisk færdighed gjorde hun endvidere opmærksom på, at den af Marcus Scheel fremlagte kvittering var skrevet med 2 slags blæk, én til teksten, en anden til underskriften; hun indrømmede, at underskriften mindede om hendes mands, men hun havde aldrig oplevet, at han havde ladet en anden opsætte et dokument for derefter selv blot at underskrive, – og hvordan skulle der i øvrigt være 2 slags blæk for hånden? Afgørende i hendes argumentation var det dog stadig, at hendes mand netop den 20. april 1671 havde været ude af stand til overhovedet at føre en pen.

Hvad angik det synsvidne vedrørende Staurbygaard, som Marcus Scheel også påberåbte sig, og som ville forvandle hendes tilgodehavende til gæld, erklærede hun det rent ud for et falsum; de påståede synsmænd havde kun underskrevet med nogle bogstaver og bomærker, som ikke engang lod sig identificere²⁷.

Anna Maria von Proschewisch gjorde et gunstigt indtryk på højesteretsdommerne, hvilket Marcus Scheel ingenlunde gjorde; voteringsprotokollerne røber, at dommerkollegiets flertal anså den af Marcus Scheel fremlagte kvittering for falsk, og enkelte fandt, at han egentlig burde straffes²⁸. Kendelsen blev en stadfæstelse af herreds- og landstingsdommene.

På baggrund af det foreliggende kildemateriale er det vanskeligt at frigøre sig fra det indtryk, at de dokumenter, Marcus Scheel påberåbte sig – synsvidne og kvittering, – var af fordægtig karakter. Man må dog gøre sig

klart ikke blot, at Anna Maria von Proschewisch's sagsførelse var aldeles blændende og næsten alt for rig på argumenter, men også, at vi ikke kan kontrollere hendes „afsløringer“, da ingen originale bilag er bevarede. Hvis kvitteringen af 20. april 1671 er et falsum, må dette siges at være overmåde klodset præsteret og lidet flatterende for den scheelske intelligens.

I mellemtiden var der sket forskellige ting, der yderligere uddybede kløften mellem de 2 familier, og i alt fald en af dem fik afgørende betydning for det videre begivenhedsforløb.

For det første var også *Joachim Scheel* kommet på kant med Proschewischerne, idet han 6. marts 1672 havde ført sag for Odense Rådstueret mod Otto von Oesede på grundlag af en assignation fra Skatammeret; skønt dømt til at betale snoede von Oesede sig uden om sin forpligtelse ved en direkte henvendelse til kongen (se under *Joachim Scheel*), men sagen kan meget vel have efterladt det indtryk i Proschewisch-familien, at Scheelerne over en samlet front prøvede at få den i knæ.

Det gjorde de ganske givet også. Der skete endvidere det, at Otto von Oesede og hans hustru, Anna Catharina von Proschewisch, døde samme dag, 1674 26/3, af en smitsom „sprinkelsvaghed“, efterladende sig en mindreårig søn, Jørgen von Oesede. Blandt de mange kreditorer, som anmeldte krav over for boet, var også Hans Scheel, der i de år, da det gode forhold mellem familierne endnu bestod, fra Bjørnemoose havde leveret von Oesede flere gode sager: en hoppe og et føl, nogle fedesvin og et læs egebrænde og desuden var rejst til København på Anna Catharinas vegne, – altsammen uden at han efter eget udsagn havde fået betaling for det; dertil kom et par obligationer af ialt ca. 200 rigsdalers værdi, som von Oesede havde udstedt til andre for år tilbage, men som nu var kommet i hænderne på Hans Scheel²⁹. Kravene endte i Odense Rådstueret, hvorfra ingen domprotokol er bevaret; når Hans Scheels fordringer ikke er nævnt i skiftet efter von Oesede³⁰, kunne det vel tyde på, at han ikke har fået medhold her. Det var borgmester *Jens Madsen*, der som værge for drengen repræsenterede boet i retten, men bag ham anes Anna Maria von Proschewisch, der havde påtaget sig barnet „at fremholde med nødtørftige klæder og underholdning samt til gudsfrygt, tugt og lærdom, indtil det bliver tolv år“.³¹ Og hun var ikke den, der gav noget ved dørene!

Endelig var der sket det overmåde vigtige, at den gamle Anna de Buch havde gjort testamente, dateret Grøfte den 12. april 1672³². Hun betænkte heri alle sine slægtninge, men gjorde Anna Maria til universalarving og executor. Om datterdatteren Susanna Holt hedder det: „Susanna Holt soll haben 500 M(arch) L(übsch). Dieses soll aber in achtgenommen werden, das die 50 Rthl. benebenst die 50 M. L. Rente, die Marcus Scheel von mir auf die Rente hat, sollen in die 500 M. L., die seine frau haben soll, gekürzt werden, und kriegt sie noch an Gelde 300 M. L. zu die 200 M. L.,

die sie schon hat, sage diese 300 M. L., sollen weder Marcus Scheel oder seine Frau in Händen haben, nach meinen Tode, sondern habe es ihre Kinder vermacht, dass die 300 M. L. sollen so lange bey meiner Tochter Anna Maria oder ihren Erben stehen bleiben, biss die Kinder gross werden und mündig sein, und es vornöthen haben, mit Rente jeder jahr 4 pro Cento“.

Testamentet røber således, at Marcus Scheel skyldte den gamle dame penge, – et beløb, der åbenbart blev anset for uerholdeligt og derfor indgik i den fulde arvepart. At restbeløbet, 300 m. l., ikke måtte komme i hænderne på Marcus eller Susanna, men skulle stå på 4 % rente hos Anna Maria, til børnene blev voksne, er der ikke noget sidestykke til i de øvrige testamentariske bestemmelser, og man her mere end aner Anna Marias indflydelse på testamentets udformning.

At hun havde haft en sådan indflydelse, røbes da også i en senere retsag, hvori Marcus Scheel fører vidner på en samtale, han havde haft med Anna de Buch i sommeren 1674, få måneder før hendes død. Hun røbede her, at hendes datter og svigersøn længe havde forsøgt at få hende til at gøre testamente, men at hun først havde ladet sig overtale til det, efter at hun var flyttet med til Grøfte og her var blevet alvorligt syg; det fremgår ligeledes, at det var Anna Maria, der – mod hendes ønske – havde fået hende til at behandle arvingerne så forskelligt, og samtidig erkendte hun, at det efter hendes ankomst til Danmark var datteren og svigersønnen, der havde administreret hendes formue, og at hun knapt vidste, hvor værdierne stod bortset fra et lån i Otto von Oesedes gård i Odense³³.

Anna de Buch bad 10. april 1672 kongen konfirmere testamentet (hvilket skete 2. november samme år), „på det ej nogen tvistighed eller uenighed efter min død imellem mine skulle opkomme“. Et fromt ønske, – men afgjort ikke opfyldt! Hun døde i oktober 1674 og blev efter udtrykkelig testamentarisk bestemmelse begravet i Sct. Knuds kirke i Odense „bey den seel. Rittmeister“ den 16. oktober³⁴.

Kort efter gjorde Marcus Scheel endnu et forsøg på at få fravristet Anna Maria von Proschewisch de værdier, der efter hans opfattelse retteligt tilkom hans hustru og børn. For at forstå den indviklede procedure må man være klar over, at der hele tiden er tale om 3 forskellige poster, som egentlig ikke kommer hinanden ved, men som bestandig sammenblandes. For det første var der Susanna Holts arv efter hendes forældre; den regnedes af Anna Maria von Proschewisch for medgået til hendes opdragelse bortset fra en åbenbart beskeden medgift, som Marcus Scheel ved ægteskabets indgåelse havde afgivet kvittering for. For det andet var der tale om renten af de penge, Marcus Scheels børn skulle arve efter Anna de Buch, når de blev voksne, men som indtil da skulle stå hos Anna Maria eller hendes arvinger. Og for det tredje var der den uindfrie obligation på 60 rigsdaler, som Marcus Scheel havde underskrevet den 14. april 1671 for ikke erlagt forpagtningsafgift af Staurbygaard.

I januar 1675 anlagde Marcus Scheel sag mod Anna Maria von Proschewisch for bytinget i Odense, hvortil hun var flyttet efter ægtefællens død. Vedrørende Susannas fædrene arv kunne han fremlægge en „Ekstract Protocol“ af 1652 20/8, bevidnet og noteret i Hamburg 1673 14/10, i følge hvilken Georg von Proschewisch og hans svigermor, Anna de Buch, havde kvitteret for nogle sølvknive, en guldring, en rigsdaler og en baldyret pung med sølvnøgle, der skulle overdrages Susanna Holt som en „amindelse“ efter hendes farmor; dertil kom „en del specier“ (senere præciseret af Anna Maria til 103 rigsdaler), der tilkom hende som arv efter hendes forældre. Endnu 22 år efter havde hun ikke modtaget noget af dette.

Heroverfor hævdede Anna Maria, at Marcus Scheel i henhold til afgivet kvittering for sin hustrus medgift ikke kunne stille yderligere krav vedrørende forældrearven, og i øvrigt fremlagde hun attest for, at ikke hendes mand, men kun hendes mor, Anna de Buch, „haver haft Susanna Holtens arv og arvskab under hænder“. Herefter skyldte hun ikke Marcus Scheels familie andet end de penge, som var båndlagt til børnene i henhold til Anna de Buchs testamente.

Byfogdens kendelse gik for så vidt Anna Maria imod, idet den pålagde hende og hendes arvinger at afregne med Susanna Holt vedrørende hendes fædrene arv; samtidig blev det dog præciseret, at der ikke kunne foretages nogen dekort i de arveparter, der tilkom Anna de Buchs arvinger i henhold til testamentet³⁵.

Denne dom fandt Marcus Scheel utilfredsstillende, fordi den ikke anviste nogen konkret måde, hvorpå han kunne få Anna Maria til at aflevere Susannas fædrene arv; derfor appellerede han i april 1675 sagen til Odense Rådstueret³⁶. Her faldt der dom den 26. maj, men det nøjagtige udfald kendes ikke, da domprotokol mangler, hvilket er så meget mere beklageligt, som der senere flere gange henvises just til denne kendelse. Det ser ud til, at Marcus Scheels kvittering for hustruens medgift blev erklæret for gyldigt bevis for, at han ikke kunne møde med yderligere krav på fædrearven. Desuden henvises der fra Anna Maria von Proschewisch's side senere til, at der ved denne lejlighed (?) blev indgået et forlig mellem hende og Marcus Scheel, gående ud på, at han var villig til at lade de 80 rigsdaler (60 + renter), han skyldte hende, blive fradraget de 100 rigsdaler (300 m. l. + renter), hun havde stående som arv til hans børn. I så fald ville hun give afkald på krav om procesomkostninger og betale ham 20 rigsdaler én gang for alle³⁷. Dette forlig blev imidlertid ikke realiseret, uvist af hvilken grund, men man kan tænke sig, at Hans Scheel har frarådet sin bror på denne måde at sammenblende de 2 modposter, idet en sådan fremgangsmåde ville være brud på et kongeligt konfirmeret testamente.

Det var på tærsklen til Den skånske Krig 1675-79, disse begivenheder fandt sted, og på grund af spændingen mellem svenske og danske i Nord-

tyskland var Marcus Scheel i forlægning i Holsten, men måske i anledning af retssagerne var han på orlov og opholdt sig i Odense, hvor han den 30. marts havde et sammenstød med Odense-borgeren *Mads Madsen Mørch*, hvilket medførte en anklage mod ham for voldeligt overfald. Mørch stod og talte med en bekendt på gaden, da Marcus Scheel kom til stede og bebrejdede Mørch, at han havde skældt en ærlig mand og siden var løbet derfra, hvorpå han slog ham i hovedet med sin stok. Mørch drog så sin „degen“, men Marcus, som derefter også drog sin, var hurtigere, slog efter Mørch og ramte ham, men erklærede så, at han hverken ville hugge eller stikke ham, men kun slå, og gik sin vej. Bagefter viste det sig, at Mads Mørch havde fået flere, dog kun overfladiske sår.

I retten prøvede Marcus Scheel at fralægge sig ansvaret ved at klage over, at en person ved navn Niels Andersen Ottendal flere gange havde givet sig ud for at være Marcus Scheel, og Hans Scheel erklærede, at også han havde været udsat for en sådan misvisende identifikation. Der var imidlertid vidner nok på, at Marcus var gerningsmanden, og sagen var oplagt³⁸.

I august 1675 brød krigen for alvor ud, og som kornet i Fynske Nationalrytteriregiment måtte Marcus Scheel gøre krigen med. Han skal have deltaget i erobringen af Wismar i december samme år³⁹, og et år senere var han med i slaget ved Lund 3.-4. december 1676, det blodigste slag i Nordens historie. Marcus Scheel var blandt de ca. 5000 faldne danske. Brødrene siger om ham, at han „udi slaget ved Lunden udi Hans kongl. Maiestæts tjeneste under sine regiment ved standarden haver tilsat sit liv“⁴⁰, og det lyder trolig nok; som kornet havde han netop den udsatte post at skulle føre standarden.

Tilbage i Asperup sad hans hustru, den ca. 32-årige indvandrede tyske pige Susanna Holt med 3 småbørn og en gård – samt en række uafklarede økonomiske forhold, hvoriblandt nogle havde medført et uopretteligt brud med hendes egen familie.

Svært må hun have haft det; på de første blade i den ældst bevarede tingprotokol for Vends herred erfarer vi, at hun 12. marts 1678 „opbød den bonde ejendomsgaard, som hun paabor“, – hun har altså været ved at gå fra gården, og allerede den følgende tingdag, 19. marts, blev hun stævnet for rytterpenge, som Find Rasmussen af Hjorte havde betalt til Marcus Scheel „for ungefer 3 år siden“, men som åbenbart ikke var kommet videre, skønt de skulle have været brugt til hest og mundering for rytteren Ole Eskildsen⁴¹.

Just i disse dage må Susanna Holt være død, for allerede næste tingdag, 26. marts, gentages stævningen, men denne gang er det „sl. Marchus Scheels børn med deres lavværge“, der stævnes⁴².

Susanna efterlod sig 3 mindreårige pigebørn, der ikke kunne forvente nogen form for hjælp fra deres velhavende mødrene slægtning Anna Maria

von Proschewisch, som sad i Odense og administrerede sin egen formue og sin forældrelose dattersøn Jørgen von Oesedes betydelige arv⁴³.

Det blev så de umyndige børns farbrødre, Hans og Joachim Scheel, der måtte tage sig af dem – sikkert med Hans, der nu boede i Mesinge, som den drivende kraft. Først måtte gården i Asperup, som Susanna havde været i færd med at opbyde ved sin død, reddes, og det lykkedes også, omend ikke uden besvær. Pr. 1. maj 1678 bortlejede de den til major *Joachim von Danckverdt* af Fynske Rytteriregiment; det var kun tænkt som en midlertidig foranstaltning, og da der meldte sig købere til gården, prøvede brødrene at få majoren til enten at fraflytte den eller købe den, men han havde det godt, som han havde det, og benyttede sin militære position til at gøre, som det passede ham. 1679 24/8 henvendte brødrene sig derfor til Generalkrigskommissariatet med en redegørelse for sagen og en bøn om, at man ville få major Danckverdt til at makke ret⁴⁴. Noget svar på denne supplikation er ikke fundet, men 1680 30/3 blev det tinglyst på Vends herredsting, at major Danckverdt af Marcus Scheels børn havde købt den gård, han hidtil havde beboet⁴⁵.

Derefter tog brødrene Scheel en ny dyst med Anna Maria von Proschewisch om de gamle arvesager; Hans har vel optimistisk regnet med, at han nok skulle klare det, der var mislykkedes for broderen.

Anna Maria var imidlertid stadig utilbøjelig til frivilligt at give afkald på noget, hun én gang havde sat sig på, og 9. november 1678 anlagde brødrene sag mod hende for Odense Byting på broderbørnenes vegne. Sagen om Susanna Holts fædrene arv må have været inddraget, men tingprotokollen henviser kun i forbifarten til „sl. Marcus Scheels udgivne absolutte kvittering“. Hovedslaget stod om renterne af de 300 m. l., der tilkom børnene i henhold til oldemoderens testamente. Anna Maria svarede, at hun efter forlig indgået med Marcus Scheel kun skyldte børnene 20 rigsdaler, som hun var villig til at betale, men dem ville Hans Scheel ikke tage imod, da retten til testamentarven derved ville blive forskærtset – og dermed de renter, som han vel tænkte sig, at børnene skulle leve af. Dommen faldt 11. november og gik ud på, at Anna Maria burde svare rente af arveparten⁴⁶.

Denne dom appellerede Anna Maria til Odense Rådstueret under påberåbelse af, at hun forlængst havde afregnet med Marcus Scheel vedrørende 80 af de 100 rigsdaler, som det fremgik af den os ukendte rådstuedom af 1675 26/5. Rådstuerettens nye kendelse, der er holdt i ualmindelig rågede vendinger, gik ud på, at byfogdens dom skulle stå ved magt⁴⁷.

Under henvisning til det uretfærdige i, at Susanna Holt aldrig havde fået udbetalt arv efter sin forældre, ankede brødrene Scheel denne dom til Højesteret, hvor den blev behandlet 1680 20/9.

Også denne gang forstod Anna Maria at føre sin sag med god virkning, idet hun fremstillede Hans og Joachim Scheel som mænd, der udelukkende

var ude på „mig bedrøvede enke at forfølge“ (det var dog 8 år siden, hun mistede sin mand!). Hvad Susanna Holts fædrene arv angik, beløb den sig oprindeligt til 103 rigsdaler, der ikke tilnærmelsesvis dækkede de udgifter, som havde været forbundet med niecens opdragelse, siden hun var 7 år gammel, men for fredens skyld havde hun ladet „store pretentioner“ falde og afregnet med Marcus Scheel, da han giftede sig med pigen. Denne sag var da også afgjort i hendes favør ved rådstuedom i Odense 1675 26/5.

Vedrørende de 300 m. l., som i følge Anna de Buchs testamente tilkom Marcus Scheels børn, henviste hun påny til forlig indgået mellem hende og Marcus Scheel; hvis brødrene Scheel nu krævede renter af denne arv, ville hun anse forliget for brudt og møde med sit modkrav på 60 rigsdaler + renter og sagsomkostninger, idet hun henviste til højesteretsdom af 1672 16/8. I virkeligheden var dette forlig til gavn for Marcus Scheels børn, da de derved „efter hannem arvet gode midler, som ej kunne ske, om der skulle have våren udtaget af Markus Scheels bo efter Højesterets dom for kapital og processens bekostning“.

Højesteretsdommerne var ikke slet så sikre i deres sag denne gang, som de havde været i 1672; flere af dem fandt, at Anna de Buch (der af Anna Maria var blevet fremholdt som ansvarlig for forvaltningen af Susannas fædrene arv) vistnok ikke havde forvaltet arven på rimelig måde. Det endte dog med, at man lod byretsdom og rådstuedom stå ved magt⁴⁸.

Denne dom burde indebære, at Marcus Scheels børn derefter løbende fik udbetalt 4 % rente af de 300 m. l., men det fremgår af senere sagsbehandlinger, at dette ikke er sket. Formodentlig har Hans Scheel vejet tilbage for Anna Marias trusel om at bryde det med Marcus indgåede forlig og kræve obligationen af 1671 indløst med påløbne renter og sagsomkostninger, hvilket – som Anna Maria skarpsindigt havde gjort opmærksom på – ikke ville være nogen øjeblikkelig fordel for Marcus' børn.

Hans Scheel har vel også sat sin lid til, at Anna Maria von Proschewisch ikke ville leve evigt. Der skulle imidlertid gå 10 år efter højesteretsdommen, før det belejlige dødsfald indtraf. Anna Maria døde 10. april 1690, og skiftet efter hende røber, at hun var ganske velbeslået, og at hun i en vis udstrækning havde befattet sig med pengeudlån; der var adskillig „tilstående gæld“, der skulle inddrives.

Hans Scheel var dybt involveret. Fru Margrethe Blome til Bjørnemose var blandt dem, der havde lånt penge af hende, og beløbet var indkasseret af Hans Scheel, der i følge Anna Marias omhyggeligt førte regnskabsbog dog kun havde afleveret knapt halvdelen af pengene. Til gengæld mødte Hans Scheel frejdigt op med regninger så langt tilbage i tiden som 1664 og 1676; disse krav blev dog afvist af arvingerne som utilstrækkeligt bevislige, og vi hører ikke mere dertil.

Men så var der ikke at forglemme de 300 m. l., der omregnet til danske penge og med renter og rentes rente nu ialt androg 184 rigsdaler⁴⁹.

Da arvingerne under henvisning til Marcus Scheels uindfriede obligation af 1671 og udgifter til højesteretsdomme 1672 og 1680 ikke kunne acceptere dette krav, måtte Hans Scheel – nu alene, idet broderen Joachim forlængst var død – gå rettens vej, og ved Odense Byting tilkendtes der ham 15. april 1691 på broderbørnenes vegne en boet tilhørende „voning og bleg-hauge uden Møllebroeport“ i Odense til en værdi af 220 rigsdaler.

Sagsforløbet havde ikke været uden dramatik. Hans Scheel påberåbte sig naturligvis Anna de Buchs testamente af 1672 12/4, men Anna Marias arvinger henviste ham til at fremlægge enten det originale testamente eller verificeret kopi deraf. Hans Scheel fandt det „meget ubilligt at være at for-dre af hannem det testamente in originale at fremlægge, som de haver i gemme“, – men naturligvis vidste han råd: Efter at sagen havde været ud-sat i 14 dage, kunne han – formodentlig via Danske Kancelli – præsentere retten en kopi af testamentet.⁵⁰

Dagen for denne dom må have været en af de store i Hans Scheels liv, – en dag, som han sikkert ønskede, at både broderen Marcus og modparten Anna Maria von Proschewisch også havde oplevet.

Triumfen blev imidlertid af kort varighed. Allerede 9. maj 1691 blev han selv stævnet for retten af Anna Marias arvinger, der præsenterede den af Marcus Scheel underskrevne, men uindløste obligation af 14. april 1671, for hvis pålydende de krævede foretaget arrest i våningen uden for Vester-port. – Og retten gav dem medhold⁵¹!

Desværre slutter den gennem 20 år løbende spegede og spændende sag ganske brat netop her. Partnerne må have indgået et eller andet forlig på privat basis, da sagen ikke ses at have nogen fortsættelse ved højere rets-instanser.

Det indtryk, man får af Marcus Scheel gennem de fundne arkivalier, er ikke gunstigt. Hans overfald i 1675 på Mads Madsen Mørch afslører ham som en brutal person, og i alle de situationer, der ovenfor er oprullede med ham som involveret, virker han upålidelig og nærmest lidt stupid. Han har muligvis været en dygtig kriger, men han var under alle omstændigheder en elendig økonom, der ved sin død efterlod sine sager i en sådan forfat-ning, at hans unge udenlandskfødte enke ikke havde mindste chance for at rette dem op.

NOTER

1. I Vejlbj kirkebog optræder M. S. 1. gang som fadder 1662 8/6 og der-efter jævnligt til udgangen af 1664.
2. RA Militære Regnskaber. Regnskab for hovedskat 1660 er for Odensegaards lens vedkommende desværre ikke bi-lagt mandtaller. Det nævnes kun, at

der på Kluset er 6 personer (over 15 år), – men M. S. kan meget vel have været en af disse.

3. RA DK B 164. Diverse Breve, Doku-menter og Akter, sagligt ordnede IX. Forsvars- og Krigsvæsen 12: Krigs-årene 1644-45, 1657-60. – Under 1657

- 17/9 omtales ritmester Proschewisch som havende 52 ryttere under sig, cf. Hirsch VIII 231 f. I en tilføjelse til KBs eksemplar hævdes han at have været af østpreussisk adel. – RA DK B 221 Extract Registerbogh offuer Melitarische Affreigninger Nr. 4, fol. 67, 1660 12/10. – Rtk. Resolutioner 212.62 Koncepter og Indlæg til Skødebogen jan.-juni 1668. Afregning 1657-60: 1657 22/5 – 1659 18/7 i Frans Brochenhus' reg., 1659 18/7 – 1660 10/9 i Ove Todts reg. Supplikation af 1668 21/5 til kongen om at få jordegods i Asperup sogn som betaling for 11 års ritmestertjeneste. – DK B 149 findes ritmesterbestalling af 1659 18/7.
4. Hirsch VIII. I den note 3 nævnte supplikation af 1668 21/5 nævner han, „At Jeg udj dend Sidste Suen-skens Offuerfalld, der Jeg var Ritt-mester Under Generall Leutnandt Uldrich Christian Gyldenløwes Regi-mente Aff Min Egen Cornett bleffuen forraad, Offuer 14 Maaned hoss den-nem Holldet fangen, och Mig fra Alle Mitt berøffuct, Huor Offuer Jeg med Huustrue och børn Ehr geraden udj fattigdomb“.
 5. RA Rtk. Resolutioner 211.6. Origina-le kgl. resol. 1660-69 nr. 19 1662 21/1. Enslydende Rtk. 211.1. Delibe-rationsprot. 1, 170. Hans frihed for ejendomsbehæftelse bekræftes af RA Amtsregnskaber Assens-Hindsgavl amter, prinsessestyr 1664-66.
 6. Sv. Larsen: Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundre-de II 100.
 7. RA DK C 7: Koncepter og Indlæg til Sjællandske Registre 1672 2/11. I egenhændigt brev til kongen af 1672 10/4 oplyser moderen, Anna de Buch, at hun er kommet til Danmark fra Hamburg, hvilket bekræftes af Anna Maria von P. RA Højesterets Arkiv, Dombog 1680 21/9. (Hans og Jochum Scheel contra Anne Maria von Pro-schewisch).
 8. Hendes tilstedeværelse på Fyn ved den-ne tid synes bekræftet af en obligation til hende, udstedt af Berendt von Oe-sede i Middelfart 1667 27/8. LAO Odense Byfoged, skifte efter Otto von Oesede og hustru Anna Catharina von Proschewisch 1674 28/4.
 9. I Vejlbj kirkebog kaldes hun konse-kvent Holt, ligeså i Anna de Buchs i note 32 omtalte testamente og andet-steds, men LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1 og 8/3 samt RA Højesterets Arkiv, Stævningbog 1680 231 kaldes hun og hendes far Holten eller von Holten. I betragtning af hendes tyske afstamning må Holten formodes at være den oprindelige form og Holt en slags fordanskning.
 10. Iflg. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1 blev Susanna Holts foræl-drearv tinglyst i Hamburg 1652 20/8. Sammenholdes hermed, at hun var 7 år, da hun kom i huset hos sin mor-mor og moster (RA Højesterets Ar-kiv, Dombog 1680 21/9), kommer vi til, at hun må være født ca. 1645.
 11. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1.
 12. Sv. Larsen: Studier over det fynske Rådsaristokrati II 100 f. – Om Otto von Oesede i øvrigt Fr. Olsen: Den danske Postetat 1624-1924, Hist. Tidsskr. 6 II 131 med div. henvisnin-ger.
 13. RA Rtk. 212.62. Koncepter og Indlæg til Skødebogen jan.-juni 1668. Skøde af 1668 5/6. G. v. P.s brev til kongen 1668 21/5 citeret note 4. – RA DK B 221 1657-60: Extract Register-bogh offuer Melitarische Affreignin-ger 67.
 14. M. S. optræder et par gange som fad-der i Stubberup 1666, cf. Hans Scheels omtale af „min broder“ i brev til unavngiven Excellence, dat. Eskebjerg 1666 23/2 (RA Krigskolle-giet, indkomne breve 1660-78), og Marcus' optræden som vitterligheds-vidne for Hans Scheel 1666 24/2. LAO Fyenbo Landstings Skøde- og

- Panteprotop.
15. Vejlbj kirkebog 1666 9/12: „Marcus Scheel i Staurby“. – 1667-71 forekommer nogle gange „Marcus Scheels hustru“ eller „Susanne Marcusses i Staurby“, 1. gang 1667 17/9.
 16. LAK Rønne kirkebog 1740: „Dec. d. 6. Sepult. Anna Maria Scheel, sl. Provst Mag. Henrik Hjorths, gl. 74 Aar“.
 17. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 1/3, RA Højesterets Arkiv, Domprot. 1680 21/9 (pag. 481).
 18. Højesteretsdombog 1672 16/8 (Anne Maria Sal. von Proschewisch's contra Marcus Scheel) 780.
 19. Obligationens ordlyd efter Højesteretsdombog 1672 780: „Ich Endes benandter bekenne hiemit dass Ich schuldig bin an meiner Principal undt Schwiegerlich verwanter, dem vol Edle gebohren von Prosvitz, königl: vohlbestalter Ritmeister Oder seine Erben, Sexig Reichthaller, welche ich ihm Schuldig verden für verpactung dieses Hoffes und seiner bauern Arbeit für Zveig Jahren Neml: von 1 May 1669 bis zum Ehrsten May 1671, Als Gelobe undt zu verflichte hiemit mich undt meine Erben, Obgesedzte 60 Rixtaller zu bezahlen Negst kunfftigen Johanni, Des Zur versicherung habe ich dieses mit Eigner handt undterschrieben, Dat: Stauerbye dend 14 April Anno 1671. Marcus Scheel Eghd.“
 20. Det fremgår af Højesteretsdombog 1672, at Marcus Scheel havde haft G. v. P.s gård i forpagtning 1669 1/5 -1671 1/5. – RA Amtsregnskaber Assens-Hindsgavl amter, konsumptions-, familie- og folkeholdsskatregnskab, præstemandtaller Asperup sogn 1672 og 1673 lader M. S., „Corporal under Ritmester Bilde“, bebo en gård i Asperup, hvor tidligere Jep Madsen har haft til huse (og muligvis blev boende). Der var åbenbart installeret fast rytter på gården, men den synes at have været ejet af M. S.
 21. Der findes ingen tingprot. bevaret for Vends herred før 1677, men herredsfoged Johan Michelsens kendelse er gengivet Højesteretsdombog 1672 776 f. – G. v. P. synes også at have stævnet M. S. for en „seddel“, som hans hustru havde „udgivet“, men denne fordring blev afvist af herredsstinget. Det må vel have været en gældsfordring, men sedlens indhold omtales ikke.
 22. Personalhist. Tidsskr. 6 V 146 (med henvisning til S. R. 396): 1671 24/11 tilladelse til, at „Ritmester Georg Protzvits hans Lig maa føres fra Næstved til Odense“, cf. LAO Odense Sct. Knuds Kirkeinspektionsarkiv. Hovedregnskabsprot. 1671-81 5 f.: 1671 16/11 køber „velb. sal. Ritmester Protzwitz Enke“ af borgmester Jens Madsen en begravelse ved det gamle alter, og 17/11 brændes der lys og ringes med klokker over ham.
 23. Højesteretsdombog 1672 782.
 24. Landstingsprot. er ikke bevaret, men proceduren for Fyenbo Landsting er udførligt refereret i Højesteretsdombog 1672, hvor G. v. P.s påståede kvittering er gengivet, affattet på tysk, men isprængt danske gloser: Marcus Sckeell hat aus sein obligation Dat: Stauerbye dend 14 April 1671 an mirh bezahlet 26 Rixdr. Zeigt mirh auch ein Attest unter 4 Mænds hende, auf wass Schaden er forleden Sommer durch entwendungh der forpachter Bauern Arbeit, auf seinen Koren erlitten, welches Ihne ohne weiter Process soll billiger massen, Gutgethan werden, Soewol auch was er wegen des Hoffes Aufbefehl Aus geleet hat, Zu mahlen er dessen bauselligkeit gantz befreyet ist, Krafft diesses under mein handt, Datum Ottense dend 20 April 1671. Jh.(?) Prowitz“ (pag. 777).
 25. Landstingsdommen gengivet Højesteretsdombog 1672 777.
 26. Det kan næppe være korrekt, når Højesteretsdombog 1672 skriver „An-

- ne Marie Sal. Georg von Proschewisch contra Marcus Scheel", da det fremgår af referatet, at det er M. S., der har appelleret landstingsdommen, men Anna Maria kan af tekniske grunde have foretaget modstævning for at sikre sig udbetaling af de 60 rdr., som obligationen lyder på.
27. Anna Maria von Proschewisch's „indlæg" i Højesteretsdombog 1672 780 ff. er et forbløffende velformuleret aktstykke.
 28. RA Højesterets Arkiv, Voteringsprotokoller A og B (næsten enslydende) 1672 16/8.
 29. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1674 16/11, 23/11, 30/11 og 21/12, 1675 18/1 og 25/1, cf. Odense Magistratsarkiv, Stævningsprot. til Rådstuen 1675 17/2.
 30. LAO Odense Byfoged. Skifteprot. 9, Skifte efter Otte von Oesede og hustru Anna Catharina von Proschewisch, begge døde 1674 26/3.
 31. Som note 30, skifteprot. 65.
 32. Anna de Buchs testamente er gengivet 3 steder. Det indsendte testamente er sammen med egenhændigt underskrevet anmodning om kgl. konfirmation bevaret i RA DK C 7. Koncepter og Indlæg til Sjæll. Reg. 1672 2/11 nr. 306. I sin fulde ordlyd er det indskrevet i Sjæll. Reg. 1672 2/11 730 ff., – og LAO Odense Byfogedarkiv, Dombog 1687-91 under „Dom for Marchus Scheels arvinger contra fru ritmester von Proschewisches arvinger" (1691 15/4 328 ff.), her i delvis gengivelse, idet de arvelodder, der ikke direkte vedrører Marcus Scheel og hans børn, er udeladt.
 33. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1.
 34. LAO Odense Sct. Knuds Kirkeinspektions Arkiv. Hovedregnskabsprot. 1671-81 45: „1674 16. Octobr. sl. Anna von Boden udi sal. Velb. Ritmester Proschuuits begraaffuelse neder-sat". På fol. 46, hvor betaling indføres 30/10, forekommer det rigtige navn: „Anne sl. de Bochis". – Tidligere på året havde kirkeinspektionen haft vrøvl med Anna Maria von Proschewisch, der åbenbart havde vægret sig ved at betale for gravstedets opretholdelse, fol. 31, 39, cf. tillige Regnskaber for Sct. Knuds kirke 1671-72 nr. 15.
 35. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1, 1/3 og 8/3 (dom).
 36. LAO Odense Magistratsarkiv, Stævningsprot. til Rådstuen 1675 14/4.
 37. Dommen og forliget er søgt rekonstrueret efter Odense Byfoged, Tingprot. 1678 9/11, udskrift af rådstuedom 1679 9/4, indført i Højesteretsdombog 1680 21/9 477 f., og Odense Byfoged, Tingprot. 1691 29/6. Der må imidlertid tages forbehold over for tydingens rigtighed; f. eks. fremgår det ikke altid klart, hvilken af de af Marcus Scheel udstedte kvitteringer der er tale om.
 38. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 7/4, 26/4 med livlige vidneskildringer.
 39. Jörgen Scheels oplysning herom i Personalthist. Tidsskr. 13 V 106 har ikke kunnet verificeres, da hans kilde ikke er fundet.
 40. RA Landetatens Arkiv. Generalkrigskommissariatet 1674-79. Indkomne Breve. Brev fra Hans og Jochum Scheel 1679 24/8.
 41. LAO Vends herreds Tingprot. 1677-84 21.
 42. Vends herreds Tingprot. 1677-84 22 f. Tidspunktet for hendes død bekræftes af Hans og Jochum Scheels brev, se note 40, hvor de oplyser, at Marcus Scheels hustru er død „for et år og nogle måneder siden". Kirkebog for Asperup sogn fattes.
 43. RA Rtk. 216.164. Originalmandtaller over alle Stifters Krigsstyr 1676 Ottense. – LAO Odense Magistrats Arkiv. Regnskab over kgl. skatter 1676, samt det note 30-31 nævnte skifte efter Otto von Oesede og hans hustru 65.

44. Se note 40. Major Danckverdt må senere have solgt denne ejendom og være flyttet til Båring, samme sogn, hvor han figurerer i Matriklen 1688 på en gård, der iflg. Matriklen 1664 ejedes af Søndergaard. – Hans datter, Hedevig Magdalene, blev 1702 gift med grev Wilh. Fr. Wedell til Wedellsborg, hvorunder Søndergaard hørte.
45. LAO Vends herreds Tingprot. 1677-84 113.
46. LAO, Odense Byfoged, Tingprot. 1676-78 374, 1678-81 3 f.
47. LAO Odense Magistratsarkiv. Stævningssprot. til Rådstuen 1679 26/2 giver et godt overblik over, hvordan sagen tog sig ud set med Anna Marias øjne, men dommen kendes kun fra Højesteretsdombog 1680 21/9 477 f. I Stevningsbog til Højesteret Anno 1680 siges det, at sagen er „Anlangende en arfvepart hun (Susanna Holt) efter afgangne Terchel von Holten och hans Hustru hafuer annammet“.
48. Højesteretsdombog 1680 21/9, cf. Voteringsprot. A 121 f., B 135 f.
49. LAO Odense Byfoged, Skifteprot. 1687-91, skifte efter Anne Marie de Buch Sl. Georg von Proschewisch. – Iflg. C. Brandts kirkebogsuddrag for Sct. Knuds sogn blev hun begravet 1690 15/4.
50. LAO Odense Byfoged, Dombog 1687-91 328 ff.
51. LAO Odense Byfoged, Dombog 1691-95 82 ff.

2. Marcus Scheels familieforhold

MARCUS SCHEEL d. 1676 3/12 i slaget ved Lund. Gift (ca. 1665) med SUSANNA HOLT f. (Altona ca. 1645), d. Asperup 1678 i marts.

Børn

1. ANNA MARIA f. (ca. 1666). – D. Rønne 1740, bgr. 6/12.
2. CATHRINE MAGDALENE f. Vejlbysogn 1669, dbt. 9/5. – D. Vejstrup sogn (Tyrstrup herred) 1725, bgr. 4/4.
3. ANNA PETRONELLA d. Rønne 1698 17/9, bgr. Ibsker 23/9.

Hustru

Vedrørende Marcus Scheels hustru opsummeres kort: Hun hed Susanna Holt, Holten eller von Holten, var tyskfødt og synes at stamme fra Altona. Faderen kaldes i én kilde for *Harobard Holten*,¹ i en anden *Terchel von Holten*²; moderens navn kendes ikke, men hun var født *de Buch*. Susanna synes at være blevet forældreløs som 7årig, vistnok i 1652, hvorfor hun skønnes at være født ca. 1645. Efter forældrenes død kom hun i huset hos sin mormor, Anna de Buch i Hamburg, og fulgte hende, da hun flyttede til Danmark, efter at svigersønnen, Georg von Proschewisch, 1657 havde ladet sig hverve som ritmester til den danske hær.

Bosat hos sin onkel, moster og mormor i Staurby, Vejlbysogn, siden 1662 lærte Susanna Holt Marcus Scheel at kende, efter at han ved samme tid havde fulgt broderen Hans til Billeshave. Hun er bevidnet gift med Mar-

cus Scheel 1667 17/9, men i betragtning af det ældste barns opgivne alder må ægteskabet formodes at være indgået senest 1666, måske snarest sidst på året 1665.

Børn

For at identificere Marcus Scheels børn må man gå snoede veje. Kun et af dem, Cathrine Magdalene, er fundet indført i en kirkebog ved sin døb, og i de talrige retssager, der førtes om deres arv, er de aldrig nævnt ved navn.

Hans og Joachim Scheels brev til Generalkrigskommissariatet 1678 24/8 oplyser, at Marcus og Susanna havde efterladt sig 3 børn³. Navnene på 2 af disse røbes i Vends herreds Tingprotokol 1677 26/3, da man stævnedes „sl. Marchus Scheels børn med deres lavværge, nemlig Anne Marie Trine Malene Marchus Datter og hendes anden søster“⁴. Ganske vist har tingstævneren – eller tingskriveren – gjort sig skyldig i en pudsig misforståelse, idet det ser ud, som om der kun er 2 børn, af hvilke den ene hedder Anne Marie Trine Malene, mens man ikke kender navnet på den anden. Da vi imidlertid ved fra Vejlbys kirkebog, at Marcus Scheel havde en datter ved navn Cathrine Magdalene (= Trine Malene), er fejlen let gennemskuelig: Der er i virkeligheden tale om 3 døtre, Anna Maria, Cathrine Magdalene og en unavngiven.

Den 3. datters navn erfares med sikkerhed gennem Ibsker kirkebog 1698 17/9, hvor hun ved sin begravelse indføres som „Anna Petronella Scheel Marci Daatter“. Hendes tilstedeværelse på Bornholm er i øvrigt medvirkende til, at vi kan identificere den Anna Maria Scheel, der bliver begravet i Rønne 1740 6/12, som ligeledes værende Marcus Scheels datter: De 2 søstre er sammen kommet til Bornholm.

At Hans og Joachim Scheel i fællesskab fremsender bønsskrifter og fører retssager på broderbørnenes vegne, indicerer, at de har taget sig af børneflokkens ved at dele den mellem sig; det siges direkte i brevet til Generalkrigskommissariatet 1679 24/8, at Hans og Joachim „næst Gud“ må føde og underholde de 3 små umyndige fader- og moderløse børn. Af grunde, som skal anføres nedenfor, er det mere end sandsynligt, at Anna Maria og Anna Petronella foreløbig blev på Fyn, enten hos Hans Scheel og Else eller måske hos datteren Anna Lisbet i Mesinge, mens Cathrine Magdalene kom til Joachim Scheel i København og voksede op sammen med hans børneflokk.

1. Anna Maria

angives ved sin begravelse 1740 6/12 at være 74 år⁵ og skulle i så fald være født 1666, hvilket harmonerer nogenlunde med, at Marcus Scheel dette år er bevidnet flyttet til Saurby, og at han er bevidnet gift med Susanna Holt det følgende år.

Da Jakob Bendixen Møller og Anne Lisbet 1688 fik et barn døbt i Me-

singe, var „Anna Marie Scheels“ gudmor, og ved en tilsvarende begivenhed 1690 var hun fadder sammen med sin lillesøster og omtales da som værende „af Odense“⁶. I øvrigt var de 2 møllerbørn fra Mesinge opkaldt efter hendes forældre og hed henholdsvis Susanne og Marcus, hvilket tyder på en nøje forbindelse mellem hende (og hendes lillesøster) og Mesinge-familien.

Anna Maria Scheel blev 10. august 1692 – efter kongelig tilladelse uden forudgående trolovelse og lysning – viet i Odense Vor Frue kirke til *Henrik Hjorth*, nyudnævnt sognepræst til Rønne-Knudsker pastorat på Bornholm⁷. – Alt dette peger tydeligt i retning af, at hun efter moderens død er forblevet på Fyn.

Henrik Hjorth var fynsk præstesøn, født i Skamby præstegård 1666, døbt 13/5⁸ som søn af sognepræst *Laurits Henriksen Hjorth* og hustru *Karen Ludvigsdatter*. Han blev dimitteret fra Odense Gymnasium 1684⁹ og udnævntes 1692 til sognepræst for Rønne og Knudsker menigheder¹⁰.

Han faldt åbenbart ikke godt til på Bornholm, eftersom han i året 1700 ansøgte kongen om at måtte få ekspectance på Randers sognekald, fordi han på Bornholm „som en fremmed maa leve i stor bekymring iblandt et folk, som ikke kan lide andre end de, som med dem selv er besvogrede“¹¹. Det bemærkes, at ansøgningen „recommenderes af grevinden“, der formodentlig kun kan være storkansler Conrad Reventlovs hustru, Sophie Amalie Hahn, – endnu et vidnesbyrd om, i hvor høj grad Scheel-familien søgte Reventlovers protektion.

Alligevel nød ansøgningen ikke fremme, men som et plaster på såret fik Henrik Hjorth bekræftelse på den kongelige anordning af 1698 9/7, at Bornholms provsteembede „perpetueredes til Rønne præstekald og hannem tillægges, naar den itzige provst afgaar“¹². Provst Jens Morsing i Nylarsker (Sct. Nicolai) døde 1702, hvorefter Henrik Hjorth må være blevet „landsprovst“¹³. Han creeredes samme år som magister ved universitetet, i hvilken forbindelse han udtrykkeligt kaldes „præpositus provincialis in Boringia“¹⁴.

Henrik Hjorth døde allerede 1716, kun 49 år gammel, og efterlod Anna Maria Scheel til en 24årig enkestand; hun blev boende i Rønne, antagelig i præstegården, da der ikke var nogen enkebolig til kaldet¹⁵.

J. A. Jørgensen meddeler i sin bog om de bornholmske præster: „Henrik Lauritsen Hjorth var i Svogerskab med kgl. Konfessionarius Dr. Peder Jespersen og var gift med Maria Scheel, som skal have været søskendebarn til General-Lieutenant og Kommandant Scheel i Citadellet Frederikshavn ved København. Hun døde her i Rønne hos sin svigersøn, Præsten dersteds, Peder Rasmussen, udi November 1740 i sit Alders 75. Aar, havde været Enke i 25 Aar og gift i 25 Aar, blev ogsaa gift, da hun var 25 Aar, altså 3 × 25 Aar: Barn og ung Pige– Hustru – Enke“¹⁶.

Dette lyder som et citat fra gamle optegnelser, men desværre oplyser for-

fatteren ikke sin kilde, der ikke er sporet. Meddelelsen om, at Anna Maria Scheel var kusine til Hans Heinrich Scheel, er korrekt, og skemaet med de 3×25 år er omtrent rigtigt. Beklageligvis har det ikke været muligt at finde frem til, hvordan Henrik Hjorth kan have været besvogret med Kgl. Konfessionarius Peder Jespersen; hvis det er via Anna Maria Scheel, kunne det måske have kastet lys over dunkle punkter i den scheelske slægtssammenhæng, men der er formentlig tænkt på en mulig forbindelse mellem familien Hjorth og Peder Jespersens hustru¹⁷.

Af børn i ægteskabet mellem Anna Maria Scheel og Henrik Hjorth er følgende fundet, – rækkefølgen er vilkårlig:

1.1. *Catharina Susanna*

1.2. *Ane Pernille*

1.3 *Laurits f.* (Rønne ca. 1697)

1.4. *Rebecca Marie f.* (Rønne ca. 1696) – d. Kbhvn. 1737, bgr. 10/7.

Der findes ingen kirkebog for Rønne før 1736, og børnene må derfor opspores på anden vis. En bror til Henrik, *Niels Frederik Hjorth* (1673-1729), var 1706 blevet sognepræst i Ibsker-Svaneke, og her optræder jævnligt ikke blot „provsten Mag. Henric Hjorths kiæreste Anne Marie Scheel“, men også hendes 2 døtre Catharina Susanna og Ane Pernille¹⁸. Catharina Susanna er tydeligvis opkaldt efter sine bedstemødre, Karen Ludvigsdatter og Susanna Holt, mens Ane Pernille sikkert er opkaldt efter mosteren Anna Petronella.

Sønneren Laurits, privat dimitteret fra Bornholm, immatrikuleredes 21 år gammel ved universitetet 1718 17/8¹⁹ og må da være født ca. 1697. Der vides intet yderligere om ham.

Kun ét af børnene, Rebecca Marie, er velbevidnet. I følge aldersopgivelse ved hendes død må hun være født ca. 1696. Hun blev senest 1724 gift med den bornholmske bondesøn *Peder Rasmussen*, født i Bodilsker²⁰. Efter universitetsuddannelse blev han rektor og kapellan i Rønne 1724, udnævntes 1727 16/6 til sognepræst i Aaker og forflyttedes 1740 6/7 til Rønne, hvor han tillige blev provst; han døde imidlertid allerede 1741 15/3²¹.

Antagelig var det i svigersønnens hjem, Anna Maria Scheel lukkede sine øjne omkring 1. december 1740. Da var datteren Rebecca Maria forlængst død. I Aaker kirkebog skriver Peder Rasmussen under 1737 10/7: „Sepult. i Kiøbenhafn die trinitatis R. Sognepræsten Hr. Peder Rasmussens h. Rebecca Marie Hjorth, gl. 41 Aar og 7 Uger. Hendes ihukommelse være i Vel-signelse“. I hvilken anledning hun var i hovedstaden, oplyses ikke.

Peder Rasmussens og Rebecca Maries børn antog deres mødrene slægtsnavn Hjorth; 2 af sønnerne blev præster på Bornholm²², og man tør formode, at de mange bornholmske bærere af Hjorth-navnet enten nedstammer fra Peder Rasmussen eller fra Henrik Hjorths broder, Niels Frederik Hjorth.

2. Cathrine Magdalene

er født i Staurby, Vejlbys sogn, 1669 og døbt i Vejlbys kirke 9/5. Efter moderens død 1678 er hun givetvis kommet i huset hos farbror Joachim og er som en slags plejedatter vokset op sammen med hans børn; det er i alt fald den naturligste måde at forklare på, at hun ikke er bevidnet på Fyn, at hun som ung optræder i hovedstaden, at hun senere tydeligt føler sig nært knyttet til Joachims børn, og at Joachim sammen med Hans prøver at sikre hende hendes arv.

Det oplyses efter hendes død af hendes ægtefælle, at hun „die hohe Gnade gehabt bey den 12 Jahren die hohseelige frau gross Cantzlerin von Reventlau hohgräfl. Gnaden für Cammer Mädgen aufzuwarten“²³.

Hun blev gift 1696 11/12 med *Christian Rosbach*, herredsfoged i Nr. Tyrstrup herred; vielsen blev foretaget af den tyske hofpræst, Christian Rudolph Müller, og foregik „udi hans høigrevelige Excell. Reventlovs hus“²⁴. Dette er det mest håndfaste bevis vi har på en tidlig forbindelse mellem storkansler Conrad Reventlovs familie og familien Scheel. Når vielsen fandt sted i det reventlovske hus, har Cathrine Magdalene sandsynligvis været i grevindens tjeneste lige til brylluppet, og hendes ansættelse hos Sophie Amalie Hahn går i så fald tilbage til 1684. Som nævnt under Joachim Scheel er det – med henblik på de billeder af Reventloverne, der var i Magdalene Scheels besiddelse – muligt, at også hun har været i den reventlovske eller hahnske families tjeneste. Herfra kastes der da lys over den åbenbare protektion, Scheelerne i almindelighed nyder godt af fra Reventlov-familiens side.

Christian Rosbach – sandsynligvis af tysk afstamning – var bror til *Tobias Rosbach*, postmester i Rendsborg og overkrigskommissær i det danske hjælpekorps i kejserlig tjeneste 1701-10²⁵. Christian Rosbach fik 1696 18/4 bestalling som herredsfoged i Nr. Tyrstrup herred²⁶, og i alt fald fra 1700 havde han i fæste en betydelig gård i Grønninghoved, Vejstrup sogn, ved foden af Skamlingsbanken.

Efter 30 års tjeneste som herredsfoged søgte han 1726 sin afsked på grund af alder og skrøbelighed og fik i den anledning et smukt vidnesbyrd af amtmand *Conrad Ditlev Reventlov*, der fortæller, at han altid har optrådt på en sådan måde, at ingen har kunnet føre klage over ham²⁷. Efter at have sikret sig, at svigersønnen *Gottfried Schumacher* kom til at efterfølge ham i embedet som herredsfoged, døde han 1727, 55 år gammel²⁸. Hans hustru var død 1725 i en alder af 56 år²⁹.

I ægteskabet var der 8 børn, hvis navne er kendt fra skifte efter sønnen Frederik Christian Rosbach, død på Emdrupgaard i Brønshøj sogn 1738³⁰. Kun de 6 er fundet indført i Vejstrup kirkebog.

2.1. *Sophia Amalie* f. (før 1700) – d. (efter 1753).

2.2. *Marie Cathrine* f. 1700 dbt. 25/7 – d. Olderup 1731 5/9.

2.3. *Anna Susanne* f. 1701, dbt. 31/8 – d. Nyborg 1753 1/5.

- 2.4. *Frederikke Christiane* f. 1703 dbt. 19/1 – d. Vejstrup 1750, bgr. 31/7.
- 2.5. *Frederik Christian* f. 1704 dbt. 19/2 – d. Brønshøj 1738 (før 21/3).
- 2.6. *Sophie Elisabeth*
- 2.7. *Tobias* f. 1706 dbt. 28/4 – d. 1785 9/2.
- 2.8. *Magdalene* f. 1708 dbt. 2/6.

Den ældste datter er givervis opkaldt efter grevinde Sophie Amalie Reventlov, mens Anna Susanne er opkaldt efter sin mormor, Susanna Holt.

Forbindelsen med Joachim Scheels børn blev, trods den „afsides“ beliggenhed, opretholdt; ved Magdalene Rosbachs dåb er tilført kirkebogen: „Patrini fuere Hafniensis familia Scheliana“. Det er muligvis Hans Heinrich, men det er også tænkeligt, at det drejer sig om Magdalene Scheel (opkaldt) og hendes mand, Hans Rasmussen.

Da Hans Kjørungaard, enkemand efter Anna Maria Scheel, døde 1725, påtog Hans Heinrich sig ganske vist at være formynder for den 11årige Margrethe Maria, men han formåede Christian Rosbach, som han kalder sin svoger, til at rejse til Odense for at repræsentere familien ved skifteforretningen og for at bringe barnet til hendes mostre på Holmelund³¹.

Endnu i næste slægtled bevaredes kontakten; ved dåb i Nyborg 1726 for en søn af Anna Susanne var Hans Heinrich fadder³², og en anden af hendes sønner, Tobias Jantzen, blev gift med en datterdatter af Anna Dorothea Scheel og Niels Høg³³.

Slægtsmæssigt er det bemærkelsesværdigt, at 3 døtre af Christian Rosbach og Cathrine Magdalene Scheel blev gift med 3 brødre. Sophie Amalie ægtede 1717 25/4 *Christian Jantzen*, forpagter af Strarup i Dalby sogn. Marie Cathrine viedes 1719 til *Adam Jantzen*, sognepræst i Olderup ved Husum (Slesvig), og Anna Susanne blev 1725 27/2 gift med *Abraham Jantzen*, postmester i Nyborg³⁴.

Frederikke Christiane ægtede 1727 17/5 faderens efterfølger, Gottfried Schumacher³⁵.

3. *Anna Petronella*

forekommer 1. gang bevidnet med navns nævnelser i 1690, da Jakob Bendixen Møller og hustru Anne Lisbet Scheel får sønnen Marcus døbt i Mesinge kirke; blandt fadderne er „Anna Maria Scheels og Anna Pernille Scheels af Odense“. At det er Marcus Scheels ældste og yngste datter, kan der ikke være mindste tvivl om, og dermed er der ført sandsynlighedsbevis for, at de begge blev på Fyn efter moderens død.

Næste gang, hun dukker op, er som fadder i Svaneke, da landsdommer Ancher Müller 1695 9/12 får en datter døbt. Da hun indskrives som fadder 1696 16/9, omtaler sognepræsten i Ibsker-Svaneke hende som „min k. Hustru Anna Petronella Scheel“. Hermed stemmer det smukt, at Wibergs Præstehistorie oplyser, at Anna Petronella Scheel blev gift i Rønne 13. maj 1696

med sognepræst *Hans Dominici* til Svaneke-Ibsker³⁶, men hvorfra Wiberg har denne dato, har ikke kunnet opspores.

Når Anna Petronella bevidnes bosat på Bornholm i 1690'erne, kan grunden kun være den, at hun ved søsterens ægteskab med Henrik Hjorth 1692 har fulgt dem til Bornholm. At hendes eget bryllup har stået hos Anna Maria i Rønne, skal nok have sin rigtighed.

Hans Dominici var ved denne tid en midaldrende præstemand med et broget livsløb bag sig³⁷. Han var skåning, født ca. 1648 i Västra Ahlstad som søn af pastor Dominicus Jacobsen og blev 1673 sognepræst i Kjällstorp-Lilla Bedinge pastorat; med embedet fulgte forgængerens enke, Margareta Andersdatter, antagelig født i præstegården ca. 1634, – samt en hoben stedbørn.

Under Den skånske Krig 1675-79 afslørede han sit danske sindelag og måtte, da krigslykken vendte sig, flygte over Øresund. Efter krigens afslutning prøvede han at få sit embede tilbage, men det viste sig, at han var persona non grata, og han måtte forblive i København med mor, hustru og 11 stedbørn og børn. Her blev han ramt af forskellig modgang, først af alvorlig sygdom og dernæst af den store københavnske brand 1680, ved hvilken lejlighed han mistede alt, hvad han ejede og havde.

Han fik derefter i sin fattigdom og nød tilladelse til at skaffe sig foreløbig eksistensmulighed ved at lade opstille indsamlingsbækkener ved de københavnske kirkedøre³⁸, men allerede 1681 25/11 blev han kaldet til sognepræst for Ibsker-Svaneke menigheder med bopæl i Ibsker.

I slutningen af forrige århundrede fandt man på præstegårdens loft et interessant aktstykke fra hans hånd, „Johannes Dominici's tiendebog“, ført i Kjällstorp 1674-77 og derefter 1685-1705 i Ibsker. Ved sin omhyggelige opregning af tiendeydere og -ydelse har han med denne bog efterladt sig et kultur- og personalhistorisk værdifuldt dokument³⁹.

Hustruen Margareta Andersdatter døde 1694⁴⁰, og halvandet år senere giftede han sig med den unge Anna Petronella Scheel. Hun forekommer i den nærmest følgende tid jævnlige som fadder i Ibsker og Svaneke, men ægteskabet blev kun af kort varighed.

Under 1698 skriver Hans Dominici i Ibsker kirkebog: „D. 17. 7br. som var en fredag klokken 9 formiddag udi Herren hensovet i Rønne min hjerte allerkæreste nu salige hustru, Anne Petronella Scheel Marci Daatter med et meget mildt, saligt, sagt- og uformodenligt endeligt, efter at den salige matrone havde levet her udi verden et meget kristeligt levned udi ...“, hvorefter der er afsat plads til hendes alder, men han har ikke fået den indført – beklageligvis, da vi heller ikke ad anden vej har kunnet opspore hendes fødselsår.

Det smukke eftermæle taber noget af sin glans, når man bemærker, at han praktisk talt ordret skrev det samme ved sin 1. hustrus død; samme-

- 2.4. *Frederikke Christiane* f. 1703 dbt. 19/1 – d. Vejstrup 1750, bgr. 31/7.
- 2.5. *Frederik Christian* f. 1704 dbt. 19/2 – d. Brønshøj 1738 (fø 21/3).
- 2.6. *Sophie Elisabeth*
- 2.7. *Tobias* f. 1706 dbt. 28/4 – d. 1785 9/2.
- 2.8. *Magdalene* f. 1708 dbt. 2/6.

Den ældste datter er givervis opkaldt efter grevinde Sophie Amalie Reventlov, mens Anna Susanne er opkaldt efter sin mormor, Susanna Holt.

Forbindelsen med Joachim Scheels børn blev, trods den „afsides“ beliggenhed, opretholdt; ved Magdalene Rosbachs dåb er tilført kirkebogen: „Patrini fuere Hafniensis familia Scheliana“. Det er muligvis Hans Heinrich, men det er også tænkeligt, at det drejer sig om Magdalene Scheel (opkaldt) og hendes mand, Hans Rasmussen.

Da Hans Kjørunggaard, enkemand efter Anna Maria Scheel, døde 1725, påtog Hans Heinrich sig ganske vist at være formynder for den 11årige Margrethe Maria, men han formåede Christian Rosbach, som han kalder sin svoger, til at rejse til Odense for at repræsentere familien ved skifteforretningen og for at bringe barnet til hendes mostre på Holmelund³¹.

Endnu i næste slægtled bevaredes kontakten; ved dåb i Nyborg 1726 for en søn af Anna Susanne var Hans Heinrich fadder³², og en anden af hendes sønner, Tobias Jantzen, blev gift med en datterdatter af Anna Dorothea Scheel og Niels Høg³³.

Slægtsmæssigt er det bemærkelsesværdigt, at 3 døtre af Christian Rosbach og Cathrine Magdalene Scheel blev gift med 3 brødre. Sophie Amalie ægtede 1717 25/4 *Christian Jantzen*, forpagter af Strarup i Dalby sogn. Marie Cathrine viedes 1719 til *Adam Jantzen*, sognepræst i Olderup ved Husum (Slesvig), og Anna Susanne blev 1725 27/2 gift med *Abraham Jantzen*, postmester i Nyborg³⁴.

Frederikke Christiane ægtede 1727 17/5 faderens efterfølger, Gottfried Schumacher³⁵.

3. *Anna Petronella*

forekommer 1. gang bevidnet med navns nævnelser i 1690, da Jakob Bendixen Møller og hustru Anne Lisbet Scheel får sønnen Marcus døbt i Mesinge kirke; blandt fadderne er „Anna Maria Scheels og Anna Pernille Scheels af Odense“. At det er Marcus Scheels ældste og yngste datter, kan der ikke være mindste tvivl om, og dermed er der ført sandsynlighedsbevis for, at de begge blev på Fyn efter moderens død.

Næste gang, hun dukker op, er som fadder i Svaneke, da landsdommer Ancher Müller 1695 9/12 får en datter døbt. Da hun indskrives som fadder 1696 16/9, omtaler sognepræsten i Ibsker-Svaneke hende som „min k. Hustru Anna Petronella Scheel“. Hermed stemmer det smukt, at Wibergs Præstehistorie oplyser, at Anna Petronella Scheel blev gift i Rønne 13. maj 1696

med sognepræst *Hans Dominici* til Svaneke-Ibsker³⁶, men hvorfra Wiberg har denne dato, har ikke kunnet opspores.

Når Anna Petronella bevidnes bosat på Bornholm i 1690'erne, kan grunden kun være den, at hun ved søsterens ægteskab med Henrik Hjorth 1692 har fulgt dem til Bornholm. At hendes eget bryllup har stået hos Anna Maria i Rønne, skal nok have sin rigtighed.

Hans Dominici var ved denne tid en midaldrende præstemand med et broget livsløb bag sig³⁷. Han var skåning, født ca. 1648 i Västra Ahlsted som søn af pastor Dominicus Jacobsen og blev 1673 sognepræst i Kjällstorp-Lilla Bedinge pastorat; med embedet fulgte forgængerens enke, Margareta Andersdatter, antagelig født i præstegården ca. 1634, – samt en hoben stedbørn.

Under Den skånske Krig 1675-79 afslørede han sit danske sindelag og måtte, da krigslykken vendte sig, flygte over Øresund. Efter krigens afslutning prøvede han at få sit embede tilbage, men det viste sig, at han var persona non grata, og han måtte forblive i København med mor, hustru og 11 stedbørn og børn. Her blev han ramt af forskellig modgang, først af alvorlig sygdom og dernæst af den store københavnske brand 1680, ved hvilken lejlighed han mistede alt, hvad han ejede og havde.

Han fik derefter i sin fattigdom og nød tilladelse til at skaffe sig foreløbig eksistensmulighed ved at lade opstille indsamlingsbækkener ved de københavnske kirkedøre³⁸, men allerede 1681 25/11 blev han kaldet til sognepræst for Ibsker-Svaneke menigheder med bopæl i Ibsker.

I slutningen af forrige århundrede fandt man på præstegårdens loft et interessant aktstykke fra hans hånd, „Johannes Dominici's tiendebog“, ført i Kjällstorp 1674-77 og derefter 1685-1705 i Ibsker. Ved sin omhyggelige opregning af tiendeydere og -ydelse har han med denne bog efterladt sig et kultur- og personalhistorisk værdifuldt dokument³⁹.

Hustruen Margareta Andersdatter døde 1694⁴⁰, og halvandet år senere giftede han sig med den unge Anna Petronella Scheel. Hun forekommer i den nærmest følgende tid jævnligt som fadder i Ibsker og Svaneke, men ægteskabet blev kun af kort varighed.

Under 1698 skriver Hans Dominici i Ibsker kirkebog: „D. 17. 7br. som var en fredag klokken 9 formiddag udi Herren hensovet i Rønne min hjerte allerkæreste nu salige hustru, Anne Petronella Scheel Marci Daatter med et meget mildt, saligt, sagt- og uformodenligt endeligt, efter at den salige matrone havde levet her udi verden et meget kristeligt levned udi ...“, hvorefter der er afsat plads til hendes alder, men han har ikke fået den indført – beklageligvis, da vi heller ikke ad anden vej har kunnet opspore hendes fødselsår.

Det smukke eftermæle taber noget af sin glans, når man bemærker, at han praktisk talt ordret skrev det samme ved sin 1. hustrus død; samme-

steds får vi også forklaringen på, at Anna Petronellas alder ikke er opgivet, for ved Margareta Andersdatters begravelse er det minutiøst anført, at hun blev 60 år, 7 måneder, 3 uger, 1 dag og 11 timer. Et så omhyggeligt regnestykke har ikke kunnet foretages i en hånd vending, måske ville han vente og spørge sig for hos Anna Maria i Rønne, – og så blev det aldrig til noget.

Man hefter sig ved, at Anna Petronella er død under et ophold i Rønne, antagelig hos søsteren Anna Maria. Hun kan være død i barselseng, men der er ingen børn anført i Ibsker kirkebog i ægteskabet mellem Hans Dominici og Anna Petronella Scheel.

1705 26/6 lod Hans Dominici kundgøre sin trolovelse med Margareta Madsdatter, der var hans tjenestepige. Da sognebørnene satte ufordelagtige rygter om hende i omløb, lod Hans Dominici sig indvikle i retssager, der forbitrede hans sidste levetid⁴¹, – men med det påtænkte ægteskab blev det åbenbart ikke til noget. Han døde 1706, begravet 2/3⁴² og efterfulgtes som sognepræst af Henrik Hjorths bror, Niels Frederik Hjorth.

1. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 25/1 og 8/3, hvor Marcus Scheel „formener, at bemte Anna Marie Proschuidsis pligtig er och bør strax at skaffe tilbørlig Rigtighed for sl. Harobard Holtens af Altona hans och hans Hustrues efterlatte Gods och Formue“.
2. RA Højesterets Arkiv, Stevningsbog 1680 nr. 224 (5/7), Dombog 1680 21/9, hvor Hans og Joachim Scheel kræver af Anna Maria von Proschewisch „at fra sig leffuerre dend Arfuepart, som hun effter afgangne Terchil Holten ...“. Af de 2 kilder er den i note 1 nævnte nok at foretrække, da tilførslen her bygger på en „Extract Protokol“ fra Hamburg.
3. RA Landetatens Arkiv. Generalkrigskommissariatet 1674-79. Indkomne Breve.
4. Vends herred, Tingprot. 1677-84 22 f.
5. Rønne kirkebog 1740: „Dec. d. 6. Sepult. Anna Maria Scheel, sl. Provst Mag. Henrik Hjorths, gl. ... 74 Aar“. Quistgaard: Præstehustrer 146 skriver fejlagtigt 75 år.
6. Mesinge kirkebog 1688 12. s. e. trin. (Susanne) og 1690 Dom. Invocavit (Marcus).
7. C. Brandts kirkebogsuddrag Odense Vor Frue sogn. At det ikke er Hans Scheels datter Anna Maria, fremgår med sikkerhed af aldersangivelsen ved hendes død.
8. Skamby kirkebog 1666 Dom. Cantate.
9. S. Birket Smith: Københavns Universitetsmatrikel II 130.
10. Wiberg II 684 nr. 969/9.
11. RA DK D 109. Suppliqver 1700 nr. 78 (maj), ct. Jørgen Swane: Lidt om Præster omkring 1700-Tallet. Præstehist. Saml. I 264.
12. RA DK D 109. Suppliqver 1700 nr. 156 (juni).
13. Wiberg II 286 nr. 715/9. Det må være ukorrekt, når Wiberg gør Henrik Hjorth til provst 1698; oplysningen stammer sikkert fra efterfølgeren, Hans Anchers indberetning 1738 19/9. LAK Sjællands Bispearkiv.
14. S. Birket Smith: Københavns Universitetsmatrikel II 273.
15. Den i note 13 nævnte indberetning fra Hans Ancher.
16. J. A. Jørgensen: Series Pastorum eller Fortegnelse over Præsterne paa Bornholm siden Reformationen, Rønne 1907, 120.
17. Peder Jespersen (1617-1714) havde,

- før han 1688 udnævntes til Kgl. Konfessionarius, været sognepræst i Steenstrup på Fyn. Hans hustru, Bodil Madsdatter Friis (1641-1726) var født i Svendborg som datter af rådmand Mads Lucassen Friis og Ellen Pedersdatter. Bodil Friis havde tidligere været gift med rådmand Poul Rasmussen Boesen i Svendborg. P. J. og hustru havde adopteret Bodil (Bolette) Hjorth (g. med biskop Peder Hersleb), der var Bodil Friis' datterdatter (1. ægteskab) og datter af sognepræst Hans Gregersen Hjort (sgp. Steenstrup 1688-1730) og hustru Ellen Poulsdatter Boesen. – Noget familieskab mellem de 2 familier Hjort(h) har ikke kunnet spores, og det er muligvis det fælles slægtsnavn, der har fremkaldt tanken om „svogerskab“. Om Bodil Madsdatter Friis' familieforhold se P. G. Lindhardt: Peder Hersleb I, Kbhvn 1939, 82.
18. Ibsker kirkebog 1712 3/8 m. fl. st. (Catharina Susanna), 1714 15/1 m. fl. st. (Ane Pernille), nævnte dato sammen med „Madame Ane Marie Schel“.
 19. S. Birket Smith: Københavns Universitetsmatrikel II 420.
 20. Oplyst af P. R. selv i Aaker kirkebog 1727 20/7. – Hvorfra Wiberg II 684 nr. 969/11 har fødselsdatoen 1680 4/2, vides ikke. – J. A. Jørgensen: Series Pastorum etc. lader ham fejlagtigt være født i Ibsker.
 21. Wiberg I 21 nr. 7/12 og II 684 nr. 969/11. Aaker kirkebog 1727 20/7. Rønne kirkebog 1740 11/9, cf. J. A. Jørgensen: Series Pastorum etc. 2, 7.
 22. Wiberg II 385 nr. 782/14 og III 227 nr. 1117/14.
 23. LAÅ Haderslev Amtsarkiv. Kopibog over ind- og udgåede sager 1726-28 270 ff. Memorial til kongen af 1726 24/9 fra herredsfoged Chr. Rosbach.
 24. Hof- og Slotskirkens kirkebog 1696 11/12 („Systrup herred“ er fejl for (Nr.) Tyrstrup herred). – Jörgen Scheel, der har været opmærksom på oplysningen herom i Personalhist. Tidsskr. 3 V 301, identificerer hende (Personalhist. Tidsskr. 13 V 110) med Joachim Scheels datter Magdalene, hvilket er umuligt, da hun var gift med kancelliforvalter Hans Rasmussen, som hun overlevede. – A. Jantzen: Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard, Kbhvn 1911, 39 foreslår, at hun kan være datter af Hans Scheel, men hans datter ved navn Catharina Magdalene var gift med Knud Krag og døde ca. 1685. Herefter kan der ikke være tvivl om, at Chr. Rosbachs hustru er Marcus Scheels datter = Cathrine Malene, døbt i Vejlbj 1669 9/5.
 25. Hirsch IX, Rockstroh: Et dansk Hjælpekorps' Historie, Fr. Olsen: Den danske Postetat 1624-1927, A. Jantzen: Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard 38 f. – Efter hjemkomsten fra Italien blev Tobias Rosbach suspenderet og fængslet på grund af besvigelser under sin embedsførelse.
 26. J. Smith: Nordslesvigske Herredsfogeder. Personalhist. Tidsskr. 14 II 91.
 27. LAÅ Haderslev Amtsarkiv. Kopibog over ind- og udgåede sager 1726-28 270 ff. Amtmand Revenlovs testimonium er dateret Copenhagen 1726 23/10.
 28. Vejstrup kirkebog. Bgr. 1727 10/6.
 29. Vejstrup kirkebog. Bgr. 1725 4/4.
 30. LAK Københavns Amt. Skifteprot. 1738-53 24 ff., cf. Personalhist. Tidsskr. 3 V 301 (der fejlagtigt angiver Roskilde amt som arkivfond).
 31. LAV Hindborg herreds Provstearkiv. Gejstlig skifteprot. 1707-91, skifte efter sognepræst Hans Kjærumgaard, Oddense. Hans Heinrich Scheels brev dat. Rendsborg 1725 4/4, samme dag, som Cathrine Magdalene Scheel blev begravet.
 32. A. Jantzen: Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard 44. Drengen blev kaldt Hans Henrich Scheel Jantzen!

33. Familien Jantzen fra Drederupgaard, 2. udg. ved Alfred Larsen, Kbhvn 1960 18.
34. Om deres efterslægt se de note 24 og 33 anførte værker om slægten Jantzen.
35. Om ham se Olav Christensen: Patrieterslægten Schumacher fra Haderslev. Personalhist. Tidsskr. 15 VI 60, cf. J. Smith: Nordslesvigske Herredsfogeder. Personalhist. Tidsskr. 14 II 91 f.
36. Wiberg III 226 nr. 1117/10.
37. Til det flg. se Gunnar Carlquist: Lunds Stifts Herdaminne III 178, 360 f., cf. M. K. Zahrtmann: Den skaanske Indvandring paa Bornholm omkring 1680. Bornholmske Saml. XII, 1918 13, og Th. Lind: Svaneke Bys Historie. Svaneke 1955 79 ff.
38. RA DK C 6. Sjællandske Registre 1681 4/1.
39. Den af fugt delvis ødelagte tiendebog findes LAK Ibsker-Svaneke Sogneembedes Arkiv.
40. Ibsker kirkebog. Bgr. 1694 29/9.
41. LAK Sjællands Bispearkiv. Indberetning fra Ibsker-Svaneke af 1738 30/9 ved Jacob Nielsen Prahl.
42. Ibsker kirkebog 1706: „Den 2 (Martius) begravdes udi Sti Ibs Kirke den ærværdige, hæderlige og fornemme vellærde Mand Hr. Hans Dominici, fordum Sogne Præst til Svaneke og Ibs-Kirke Menigheder gl. 58 Aar 1 Maaned og 6 Timmer“.

DEN SCHEELSKE SLÆGTSTRADITION I ARKIVALSK BELYSNING

I sin bog om berømte danske mænd gjorde *Tycho Hofman* 1746 i en fodnote til omtalen af den danske adelsslægt *Skeel* opmærksom på, at generalløjtnant *Hans Heinrich Scheel*, død 1738, ikke var af denne familie, men havde tjent sig op nedefra og takket være sine fortjenester var blevet udnevnt til ridder af Danebrog¹.

Denne – fuldt korrekte – meddelelse hensatte Hans Heinrichs ældste søn, *Georg Heinrich Scheel* (1706-58), i et ustyrligt raseri, og han viede de sidste år af sit liv til at skaffe sin slægt et mere passende image ved at drive en slags genealogiske studier. Resultatet af disse anstrengelser foreligger i 3 forskellige versioner, der i det følgende vil blive omtalt som *Slægtstradition 1* til forskel fra en supplerende og korrigerende *Slægtstradition 2*, som senere skal gøres til genstand for omtale.

Den lettest tilgængelige variant af *Slægtstradition 1* foreligger i Georg Heinrich Scheels besynderlige digtsamling „*Müssige Stunden*“ (1756), hvor han i en helt umotiveret sammenhæng skælder Hofman ud for „Unwissenheit und Nachlässigkeit“ med hensyn til at skaffe sig ordentlig underretning om Hans Heinrich Scheels slægtskabsforhold, hvorpå han selv fremkommer med en kort redegørelse for disse².

I Det scheelske Slektsarkiv³ findes 2 dokumenter, der med temmelig stor sikkerhed kan føres tilbage til Georg Heinrich Scheel, selvom de kun foreligger i senere afskrift. Det ene er affattet på tysk og er opdelt i 8 punkter, der dels redegør for kilderne til de slægtshistoriske oplysninger, dels formu-

lerer nogle udokumenterede påstande. Noget forfatternavn er ikke anført, men alt peger i retning af Georg Heinrich Scheel⁴. Vedrørende tidspunktet for affattelsen omtaler forfatteren, at hans mor døde „for tre år siden“; Benedicte Dorothea Gjordsdatter, gift med Hans Heinrich Scheel, døde 1752 22/12, hvilket fører til affattelsestidspunktet 1755/56. Imidlertid citeres „Müssige Stunden“, der har anført 1756 som trykkeår. Dette år bliver derfor det sandsynligste, og vi kalder fremover aktstykket for *Slægtstradition 1 1756*.

Det andet dokument, der er langt mere omfattende og bearbejdet og har tilføjede noter med afskrift af kildematerialer, er skrevet på fransk (noteteksterne dog på tysk, italiensk og latin) og forsynet med en efterskrift på tysk af auditor Joh. Friederich Keller, der bevidner, at de afskrevne kilder er i overensstemmelse med foreviste originaler. Efterskriften er dateret Glückstadt 14. april 1757, og vi kalder derfor dokumentet *Slægtstradition 1 1757*⁵. Dette aktstykke er overordentlig betydningsfuldt, fordi det inden for Scheel-slægten så at sige har fået „blåt stempel“; af denne kilde øste A. W. Scheel, da han 1870 udgav Stamtavle over en Familie Scheel, og bl. a. herfra er dokumentets oplysninger vandret videre til f. eks. Dansk Adels Aarvog, Hirsch: Danske og norske Officerer 1648-1814, Dansk Biografisk Leksikon etc.

Hovedindholdet af *Slægtstradition 1* er følgende: Scheel-slægten er ud af en „ikke ringe slægt“ i Tyskland og nedstammer fra biskoppen i Lübeck, der var kejserlig gehejmeråd og sekretær⁶.

Hans Heinrich Scheels farfar var *Heinrich Scheel*, født i Schweiz⁷, der gik i kejser Ferdinand 2.s tjeneste som oberstløjtnant. Han kom til Holsten 1627 med den hær, som general Tilly kommanderede, men på grund af et edikt, udstedt 1624, der beordrede alle protestanter til at forlade de østrigske lande, ville han som lutheraner ikke vende hjem, men slog sig til ro på en gård tæt ved Svabstedt, hvor han giftede sig med *Magdalene Reimers* og på 7 år satte 6 børn i verden. Han døde september⁸ 1634 og blev begravet i kapellet ved Lübecks domkirke på grund af sit slægtskab med biskop *Johannes Scheele*.

2 af børnene nåede voksenalderen og bosatte sig begge i Danmark; det var *Hans* og *Joachim*. Hans Scheel, der ved faderens død var 3 år, giftede sig i en alder af 16 år, opkøbte nogle bøndergårde på Fyn og byggede på dette grundlag en landejendom, som han kaldte *Scheelsborg*.

Under svenskekrigen 1658 blev denne ejendom så grundigt ødelagt, at den aldrig blev genopbygget, og dens navn forsvandt. Hans hustru måtte flygte næsten nøgen fra det brændende hjem helt til Jylland med en lille pige, som hun bar som en vadsæk på ryggen⁹. Hans Scheel var kaptajn under Frederik 3., men blev forstmester under Christian 5.; hans patent som jægermester blev affattet, mens han var angrebet af heftig sygdom, og han

døde, før det i underskrevet stand kunne ekspederes til (eller af) Kanceliet¹⁰.

Han havde en søn, *Henning Scheel*, der tjente som volontaire i Den skånske Krig; han slog sig derefter ned på Fyn og købte af frøkenerne *Valchendorf*, som var forældreløse børn, godset *Tidseholt*. Ved sin død efterlod han godset til sin enke, der snart giftede sig igen til ubodeligt tab for sønnerne *Hans Henrich*, *Knud Sigvardt* og *Erich*¹¹. Om Knud Sigvardt, „le restant actuellement“, oplyses, at han er kaptajn ved Fortifikationen og ugift.

Heinrich Scheels 2. søn, Joachim, var født i Svabstedt 1632, 22. april¹². Han tilegnede sig i sin ungdom matematisk viden og søgte først lykken i Holland, men blev så kaldt til Danmark af sin bror, Hans, for at gøre tjeneste ved hjælp af matematikken¹³. Han var i aktivitet under Københavns belejring, men havde ikke heldet med sig, før han til sidst blev inspektør for Københavns volde og Citadellet Friedrichshafen¹⁴. Han ægtede en demoiselle, hvis far var født i Preussen og havde tjent som kaptajn under Frederik 3. og Christian 5.; hun hed *Margarita Catarina de Folchersahm* og havde haft ophold hos storkanslerinden, af hvis hænder han havde modtaget hende¹⁵. Joachim døde 48 år gammel 1685 5/4, hans hustru var død 1683 4/6; de blev begge begravet i Sct. Petri kirke i København.

Blandt flere børn havde de sønnerne *Hans Heinrich* og *Joachim Ernst*¹⁶. Hans Heinrich var født i Kolding 1668 6/4, var ved faderens død 1685 16 år og blev samme år 4. maj kongelig page, 1689 konduktør (ingeniør), deltog fra 1696 som volontør i felttogene i Brabant og Flandern og blev ved sin hjemkomst kaptajn, 1702 major. I hans yngre år satte Christian 5. ham til at bane veje gennem skovene til lettelse under jagt, hvilket han skilte sig så godt fra, at kongen anbefalede ham til sin søn, Frederik 4., hos hvem han en tid var beskæftiget i Kabinettet med rentegning af planer på en for kongen højst tilfredsstillende måde.

Han ledsagede også Frederik 4. på en rejse til Norge, hvor han ægtede *Benedicta Dorothea Giords*, datter af en justitsråd og hofretsassessor. Ved udbruddet af Den store nordiske Krig var han oberstløjtnant, og kongen valgte ham til generalkvartermester. Som oberst fra 1716 overtog han et regiment, var med i alle slag uden at blive såret, men oplevede dog, at en kanonkugle rev stykker af hans kappe og sabelskede og dræbte en soldat, der var posteret nogle skridt fra ham. 1720 blev han generalmajor, 1727 ridder af Danebrog, det følgende år kommandant for Citadellet Friedrichshafen, udnævntes til generalløjtnant for til sidst at blive generaldirektør for Fortifikationerne, en stilling, han dog længe reelt havde bestridt. Han døde 1738 13/10 og blev begravet i Vor Frue kirke i København, hvor også hans hustru, død 1752 22/12, blev gravlagt.

Joachims 2. søn, *Joachim Ernst Scheel*, var født i Kolding 1675 13/3, blev ingeniør og sendt til Trankebar¹⁷; hjemkommet herfra var han så uheldig at

dræbe en mand (hvis navn tilbageholdes af hensyn til familien), der en aften var sprunget ud af en port og havde såret ham i næsen. Joachim Ernst havde genkendt ham og udfordrede ham til duel på kårde, men førte så sikkert et stød, at modstanderen døde.

Han måtte så forlade landet og rejste over Skåne til Tyskland, hvor han afventede kongens benådning. Omsider blev han kaptajn ved de danske tropper i Italien; her blev han udfordret til duel på pistoler af et medlem af familien Rantzau. Årsagen var en bagatel, provokeret af en bande, som havde onde hensigter. Under en samtale prøvede Scheel at tale officerskollegaen fra det, men han fastholdt sin udfordring; dog enedes de om ikke at ville såre hinanden alvorligt. Rantzau ramte Scheel i låret og blev selv ramt i knæet; dette sår blev skødesløst behandlet, men før sin død forsikrede Rantzau sin banemand om forsoning og venskab.

Joachim Ernst måtte imidlertid kvitte sin stilling, men kom i tjeneste hos den russiske zar som generalkvartermester med rang af oberstløjtnant; senere lod han sig overføre til den polsk-saksiske hær og blev til sidst oberst. Under en ferie i Königsberg blev han angrebet af feber og døde. 1707 14/3 blev han begravet i domkirken dér.

I polemik mod Tycho Hofman anfører Georg Heinrich Scheel, at hans far ganske vist ikke var af den gamle danske adelsslægt Skeel, men til gengæld af god familie fra Tyskland; som „bevis“ for at Frederik 4. anerkendte dette oprindelige adelskab noteres, at Hans Heinrich i ridderpatentet kaldes „de Scheel“¹⁸! Han citerer yderligere sin faster *Abel Cathrine* for at have sagt: „Vi er af god gammel adel“ og sin faster *Magdalene* for at have henvist til stamfaderen „biskop Hans“ af Lübeck som „i sandhed en stor mand – kejserlig gehejmeråd og sekretær“¹⁹. Og han hævder, at både hans farfar (Joachim Scheel) og hans far (Hans Heinrich) har haft adelige hustruer, selvom han ikke er i stand til at præsentere deres våben, som er ham ubekendt, hvilket imidlertid ikke skal mistydes derhen, at der har været tale om mesalliancer til skade for slægtens sande adelskab²⁰.

Det fremgår med al ønskelig tydelighed af Slægtstradition 1 1756, at Georg Heinrich Scheels genealogiske interesse hovedsagelig skyldtes hans behov for at bevise sin ret til at føre det våben, han havde anlagt.

Faderen, Hans Heinrich Scheel, havde med sin fantastiske karriere brug for et våben, og i stedet for at lade et nyt komponere valgte han at overtage et eksisterende. Det blev „et ved en Sølv-Bjelke, belagt med en til [heraldisk] Høire krybende blaa Hugorm, delt rødt Skjold, i hvis øverste Felt to Sølv-Lilier og i nederste Felt en Sølv-Lilie; paa Hjelmen en rød Struds-Fjer med en Sølv-Heirebusk i Toppen og en Sølv-Strudsfjer paa hver Side mellem to røde Vesselhorn, hver belagt med en Sølv-Bjelke“²¹. Dette våben synes forinden at have tilhørt en hamburgsk patricierfamilie, der havde navnet Scheel/Scheele/Scheelen²². Det vides ikke, hvorfor han valgte just dette

våben; man kan vel ikke se bort fra den mulighed, at han har troet at tilhøre denne slægt.

Af en eller anden grund fandt Georg Heinrich Scheel ikke faderens våben tilfredsstillende; han var – åbenbart af sine slægtninge, Henning Scheels sønner fra Tidselholt, – blevet gjort opmærksom på et andet, der var heraldisk mere værdifuldt. Det nye våben skildres således: „Skjoldet delt af Guld og Blaåt, i 1. Felt en halv kronet Ørn, i 2. Felt en halv Lilie, begge fast paa Delingen; paa den kronede Hjelm en væbnet Arm, svingende et Sværd, mellem to Ørnevinger“²³. I følge det danske adelsleksikon af 1787 skulle dette våben have tilhørt en holstensk Scheel-slægt, der mentes bevidnet allerede i 1300-tallet²⁴; denne families eksistens er dog noget dubiøs, – til gengæld synes det godt gjort, at der i Tyskland langt tilbage i tiden har været – ikke nærmere stedfæstede – Scheeler, som har ført dette våben²⁵.

Våbenskiftet var i sig selv en risikabel affære, fordi det i givet fald kunne gøre Scheelernes ret til overhovedet at føre adeligt våben tvivlsom. Det er formodentlig i forbindelse med våbenskiftet, at Georg Heinrich Scheel – af en eller anden ondsksfuld sjæl – er blevet gjort opmærksom på Hofmans notits om faderen, der havde arbejdet sig op nedefra. En nedre tidsgrænse for våbenskiftet kan sættes ved 1752; da førte nemlig ingeniørkapitajn Knud Sigvardt Scheel, søn af Henning Scheel til Tidselholt, endnu samme våben i sit segl som Hans Heinrich, den krybende hugorm²⁶, mens han ved sin død 1762 havde et signet med den halve ørn og den halve lilje²⁷. Våbenskiftet må således være sket hen mod midten af 50'erne, og man kan ikke undre sig over, at opdagelsen af Hofmans fodnote netop i en sådan kritisk situation dels udløste et ubændigt raseri, dels en voldsom genealogisk aktivitet fra Georg Heinrich Scheels side. Der stod virkelig noget på spil for en ambitiøs og snobbet officer i de højere rangklasser.

Han fører sit forsvar for våbenskiftet på i hovedsagen 2 fronter:

1. Han bilægger fortalen til Slægtstradition 1 1757 et par brevslutninger fra 2 af Henning Scheels sønner: Erich Scheel (dateret 1731 12/11) og Hans Henrich Scheel (dateret 1738 11/6); det er naturligvis de til underskrifterne hørende laksegl, der skal godtgøre dokumentationen, men da Slægtstradition 1 1757 nu kun foreligger i afskrift, er der ingen mulighed for kontrol; der er dog ikke grund til at tvivle om, at Erich og Hans Henrich Scheel har „fundet“ og overtaget våbnet med ørn-og-lilje. – Dertil kommer en erklæring af 1755 31/10 fra Knud Sigvardt Scheel, gående ud på, at hans far (Henning Scheel) og farfar (Hans Scheel) begge havde ført samme våben som hans bror Erich²⁸. Denne erklæring taber imidlertid stærkt i værdi alene af den grund, at Knud Sigvardt selv få år forinden havde ført våbnet med den krybende hugorm; og med det arkivalske kendskab vi har til Hans Scheel, er det næsten grotesk at forestille sig ham som førende et adeligt våben! Der er da heller intet segl afsat på noget af de fra hans hånd beva-

rede originalbreve til myndighederne. Men argumentationen er interessant derved, at det synes at være Henning Scheels sønner, der først har vist vej til det nye våben; muligvis er det den berejste Erich, der har støvet det op. Men alene tilstedeværelsen af 2 vidt forskellige våben inden for samme slægt gør hele våbenhistorien til en højst problematisk affære.

2. Dernæst gør Georg Heinrich Scheel opmærksom på, at hans far har udpeget Lübecks domkirke som stedet, hvor hans farfar, Heinrich Scheel, var begravet, og skal have udtalt, at våbnet – hvormed må menes ørn-og-lilje – befandt sig på væggen ved begravelsen²⁹. Således foranlediget skrev Georg Heinrich til Lübeck om nærmere oplysninger og fik til svar, at det omtalte våben måtte være forsvundet for længe siden; til gengæld modtog han en udskrift af en „Hauptbuch im Werkhause zum Dom“, gående ud på, at ligene af oberst Scheele og Ditrich Stadtländer ved aftentid 1634 29/9 var blevet ført til kirkedøren og hensat i kapellet³⁰. Med denne attest i sin besiddelse anså Georg Heinrich det for bevidst, at hans oldefar var begravet i Lübecks domkirke, og at han havde ført våbnet med ørn-og-lilje!

Det fremgår imidlertid af en brevveksling i Det scheelske Slechtsarkiv, at der 1907 fra norsk Scheel-side rettedes henvendelse om sagen til Statsarkivet i Lübeck, hvorfra arkivaren svarede, at der i den pågældende regnskabsbog for domkirken under 1634 29/9 ikke stod „oberst Scheele“, men „oberst Scharle“; samtidig gjorde han opmærksom på en tilførsel senere i samme bog, hvoraf det fremgik, at nævnte oberst Scharles lig 1634 22/12 atter var blevet ført bort med henblik på begravelse andetsteds. Ved samme lejlighed blev det godtgjort, at der kun kunne dokumenteres begravelse af én person ved navn Scheel i domkirken, nemlig en Vilh. Scheel i 1675. Også begravelser i andre af Lübecks kirker blev undersøgt; flere Scheeler var i tidens løb gravlagt her, men ingen så langt tilbage som 1. halvdel af 1600-tallet og ingen af navnet Heinrich Scheel³¹.

Uden at blive beskyldt for at drage forhastede slutninger kan man vist godt fastslå, at der i alt fald ikke blev begravet nogen oberst Heinrich Scheel fra Svabstedt i Lübecks domkirke i september 1634. Måske er det et overfladisk kendskab til navnet biskop Johannes Scheele, der har været myteskabende. Han levede imidlertid i 1400-tallet og kan som katolsk prælat ikke have efterladt sig legitimt afkom; i øvrigt kom han aldrig til at fungere i bispestillingen, og han førte i sit våben et rødt hjul omgivet af 12 stjerner på blå bund³². Både han og Lübeck kan betragtes som værende ude af sagsen. Også de øvrige oplysninger om Heinrich Scheel er yderst svage: Det var ikke Tilly, men Wallenstein, der førte sine tropper op på den jyske halvø, og det edikt, der hentydes til, må være restitutionsediktet af 1629, der påbød, at alt kirkegods, som var overdraget protestantiske fyrster, skulle gives tilbage til katolikkerne!

Da Heinrich Scheel dog i følge Slægstradition 1 skulle have været i

østrigsk krigstjeneste, blev der fra norsk side også rettet henvendelse til Krigsarkivet i Wien, hvorfra der 1912 blev svaret, at en oberst i kejserlig tjeneste burde være indført i Hofkrigsrådets protokoller; her var man imidlertid kun stødt på ét Scheel-navn, nemlig den danske amtmand Otto Skeel (af den gamle danske adelsslægt)³³.

Der er således meget, der tyder på, at Georg Heinrich Scheel og hans slægtninge fra Tidselholt har været uden reelt kendskab til slægtsmedlemmer forud for Hans og Joachim Scheel. Deres eneste ledetråd har været navnet Scheel, og her har der på tysk grund været nok at vælge imellem, og så valgte man naturligvis det bedste – dvs. det heraldisk værdifuldeste våben!

I virkeligheden kan det ikke undre, at den ældre slægtstradition var gået tabt. Ved Joachim Scheels død 1685 var Hans Heinrich en stor dreng på 16-17 år, og ved Henning Scheels død 1717 var hans ældste søn, Hans Henrich, kun 14 år gammel. Sådanne situationer medførte i datiden let, at den slægtsmæssige viden om selv de nærmeste forfædre smuldrede.

Begiver man sig ud på gisningernes overdrev, kan man anse det for sandsynligt, at slægten har haft forbindelse til Svabstedtegneren, eftersom en påstået tilknytning hertil må anses for ganske uambitiøs; man kan i denne sammenhæng gøre opmærksom på Hans Scheels tidligt bevidnede forbindelse med Odense-borgmesteren Thomas Brodersen Riisbrigh³⁴, der stammede fra samme egn.

Man kan også anse det for sandsynligt, at Hans, Joachim og Marcus Scheels forældre har heddet Heinrich og Magdalene på grund af disse navnes forekomst i den følgende generation, men oberstitlen er det næppe tilrådeligt at regne med, da den sikkert er hentet fra den oberst Scharle, hvis lig i nogle måneder i 1634 blev opbevaret i domkirkekapellet i Lübeck.

På grundlag af det indhøstede arkivmateriale vedrørende de 3 brødre Scheel må det endvidere anses for sandsynligt, at de var af tysk afstamning. De benyttede sig gerne af det tyske sprog i deres supplikationer³⁵, og i et personligt skrevet memorial udtrykte Joachim Scheel sig på et højst gebrokkent dansk³⁶. Et par gange antyder Hans Scheel selv fremmed oprindelse; i en supplikation til kongen 1660 udtrykte han bekymring for, hvordan hans fattige hustru og børn skulle klare sig „her udi frembde“³⁷, hvis han selv faldt fra, og i en højesteretsdom 1675 ankede han over, at modparten „mig som en udenlandsk mand ladet citere“³⁸. Man kan også pege på, at brødrene gerne søgte tysktalende omgangskreds – Proschewischerne er det mest markante eksempel, – og at Joachim Scheel som bosiddende i København betragtede Sct. Petri kirke som sin tilhørskirke³⁹. Ikke mindst det sidste må siges at være et ret tungtvejende argument for tysk nationalitet.

Derimod er der absolut intet, der tyder på, at brødrene skulle være adelsbårne. Hvis det var tilfældet, skulle den indædt selvhævdende Hans Scheel nok have vidst at gøre krav på at blive benævnt „velbyrdig“ (som f. eks.

Georg von Proschewisch blev det) og nyde den adeliges privilegier, men ingen af brødrene ses nogensinde at have pukket på fornem byrd. Tværtimod tyder deres ældste bevidning på, at de har startet „nedefra“ med forefaldende muligheder, Hans som fæstebonde på Kluset, Joachim som nadelmager i København og Marcus som korporal. – I denne forbindelse kunne der måske være grund til at hefte sig ved oplysningen om, at Hans var 3 år, Joachim 2 år ved faderens død⁴⁰; den er ganske ukontrollabel, men kan – hvis den har noget på sig – være en forklaring på sønnernes startvilkår.

Det er mærkbart, at Georg Heinrich Scheel hele tiden prøver at pynte på fortiden. Hans viden om Hans og Henning og om hans egen farfar er i og for sig ganske imponerende, vilkårene taget i betragtning, men alligevel ligger hans skildring hele tiden i social henseende et godt stykke over virkeligheden. Hans Scheel som fæstebonde på Kluset bliver til, at han købte gårde op og byggede „Scheelsborg“ (vel en sammenblanding med, at han en tid var foged på Scheelenborg, cf. nedenfor under Slægtstradition 2). Hans status som kongelig skovinspektør under overjægermester Vincentz Joachim Hahn bliver til, at han var forstmester og ved sin død stod lige foran at blive udnævnt til jægermester.

Meddelelsen om, at hans hustru efter ødelæggelsen af hjemmet flygtede hovedkuls med et lille barn på ryggen er en interessant, men muligvis overdramatiseret detalje i forbindelse med den vitterlige udplyndring af Kluset i november 1659; er der realiteter bag historien, må det have været datteren Catharina Magdalene, født ca. 1657, der blev ført bort på denne måde, men med vort kendskab til Hans Scheels argumentationsmåde må vi undre os over, at han i sine supplikationer efter krigens hærgen ikke har søgt at slå mønt på denne elendighed, jævnfør at han dog gør opmærksom på, hvordan han og hans familie har været nødsaget til at gå omkring og betle!

Oplysningerne om Henning Scheel er kortfattede, men forbløffende ufordærvede; her har forfatteren åbenbart haft en god meddeler i Knud Sigvardt Scheel.

Hvad angår Joachim Scheel, er der ejendommeligt nok langt større usikkerhed at spore. Når der tales om hans matematiske talent og hans ophold i Holland, er der formentlig tale om en regulær forveksling mellem ham og hans søn, Hans Heinrich, Georg Heinrichs egen far. Med hensyn til Joachims hustru tager mytedannelsen for alvor magten. Hendes slægtsnavn Folckers, der er sikkert bevidnet i et kancellidokument, forvanskes til Folckersahm, et navn, der tilhørte en kurlandsk adelslægt. *Frantz Wilhelm von Folckersahm* indvandrede 1664 til Danmark-Norge og blev siden generalmajor (død 1713). Han var i sit 2. ægteskab gift med *Else Kaas* (død 1729), halvsøster til *Sophie Amalie Hahns* mor; *Sophie Amalie* ægtede 1681 storkansler *Conrad Reventlov*⁴¹.

Det er helt absurd at forestille sig Joachim Scheels hustru som hørende til

denne fornemme slægt. Navneforvekslingen kan være bevidst fordrejende ambition, men i så fald er det besynderligt, at Georg Heinrich Scheel selv beklager, at han ikke er i stand til at fremlægge sine bedstemødres adelsvåben⁴²; hvis han virkelig ønskede at dokumentere sin farmors tilhørsforhold til slægten Folckersahm, ville det have været en smal sag at præsentere våbnet. Men der levede ganske vist Folckersahmer i dobbeltmonarkiet på hans tid, der kunne tænkes at ville protestere!

Forholdet er snarere, at der er tale om en fordærvet slægtstradition, som ikke er blevet analyseret igennem. Når Joachim Scheels hustru hævdes at have opholdt sig hos storkansler Reventlovs hustru, af hvis hånd han havde modtaget hende, er der slet og ret tale om forveksling med Marcus Scheels datter Cathrine Magdalene, der 1696 blev viet til herredsfoged Christian Rosbach i det reventlovske hjem (se under Marcus Scheel/Cathrine Magdalene). At der ikke kan være tale om en parallel hændelse for Joachim Scheels hustrus vedkommende, fremgår af den kendsgerning, at Conrad Reventlov blev gift 1. gang 1667, og da havde Joachim og Margrethe Catharine Folchers været gift i mindst 2 år. Men plejesøsteren Cathrine Magdalenes bryllup i det fornemme hjem har været så stor en begivenhed for gartnerbørnene fra Klerkegade, at det blev husket som noget strålende eventyragtigt – og efterhånden overført til stammomeren! Som nævnt under Joachim Scheel var hans datter Magdalene i besiddelse af et portræt af Frantz Wilhelm von Folckersahms 2. hustru, hvilket indicerer, at hun har haft tjeneste i det Hahnske hjem. På denne måde har myten om farmoderens afstamning let kunnet opstå.

Det har ikke været muligt at kontrollere oplysningerne om hendes far som preusser og kaptajn i danske kongers tjeneste, selvom mange militærpersoner ved navn Folchers, Volchers og Folchersen har været under lup.

Meddelelserne om Hans Heinrich Scheel er i alt væsentligt i overensstemmelse med senere biografiske oplysninger, men det er ikke kontrolleret, i hvilket omfang disse bygger på det af Georg Heinrich Scheel anførte. Han påberåber sig i flere sammenhænge papirer, han har fundet i faderens gemmer efter dennes død⁴³ og gengiver ridder-patentets latinske tekst af 1727 som „bevis“ for oprindeligt adelskab⁴⁴, men afskriver desværre ikke den selvbiografi, Hans Heinrich må have udfærdiget i forbindelse med udnævnelsen til ridder; den er senere gået tabt, formodentlig ved en af Christiansborgs brande.

Når Georg Heinrich hævder, at hans mor, Benedicte Dorothea Gjordsdatter, var født adelig, må man tale mod bedre vidende; hun var af solid borgerslægt i Christiania, på fædrene side af dansk oprindelse.

Joachim Ernst Scheels levnedsløb er skildret på grundlag af de under Joachim Scheel/Joachim Ernst omtalte dokumenter af udenlandsk oprindelse, der her har deres ældste bevidning⁴⁵. Hans påståede sendelse til Trankebar

er ikke fundet bevidnet andetsteds, og man må fristes til at formode, at der er tale om en forveksling med hans nevø og navne, *Joachim Ernst Kyhn* (se under Joachim Scheel/Martha), hvis rejse til Trankebar dog fandt sted så sent som 1749-51.

Det er påfaldende, at Marcus Scheel helt er faldet ud i Slægtstradition 1 – specielt i betragtning af, at hans datter Cathrine Magdalene må formodes at være vokset op sammen med Joachim Scheels børn.

Slægtstradition 2 består af et stærkt slidt, men dog letlæseligt originaldokument, der indeholder en oversigtlig stamtavle; skriftet er anonymt, men kan henføres til 1. årti af 1800-tallet⁴⁶.

Indledningsvis omtales Heinrich Scheel som „den første af vore Forfædre i de danske Stater“; han opgives at være født i Schweiz og at have været i kejserlig tjeneste „i Religionskrigene med Tropperne i Holsten“, derefter bosat i Svabstedt, hvor han døde og blev begravet. Han blev i Holsten gift med Magdalene Reimers, som ligger begravet i Kolding.

I dette ægteskab opgives der at have været følgende børn:

1. *Claus*, 2. *Henrik*, 3. *Hans*, 4. *Joachim*, 5. *Marcus* og 6. *Anna*.

Af disse børn får kun Hans og Joachim en nærmere omtale. Om Hans hedder det, at han var forstmester på Frederik 3.s tid og *ejede godset, nu baroniet Scheelenborg* på Fyn, mens sønnen Henning besad Tidselholt.

Joachim Scheel opgives at være født i Svabstedt 1632 24/8; efter at have studeret matematik i Holland gik han i dansk tjeneste og døde som *bestalter ingeniør* i København 1685 15/4. Han var gift med Margareta Catharina Volchersahm, datter af kaptajn *Friderich Folchersahm* og født i Kiel 1641 10/4. Hun døde 1683 4/7 og blev begravet i Sct. Petri kirke i København.

I ægteskabet opregnes 8 børn, sønnerne først, dernæst døtrene:

1. *Hans Henrik* og 2. *Joachim Ernst*. 3. *Magdalene*, 4. *Marte*, 5. *Abel Cathrine*, 6. *Anna Dorothea*, 7. *Anna Marie* og 8. *Sophie Elisabeth*.

Derefter følger en udførlig omtale af Hans Heinrich Scheel (f. Kolding 1668 6/8) og en opregning af hans efterslægt frem til ca. 1810.

I det ovenfor gengivne referat er de oplysninger, som er nye i forhold til Slægtstradition 1 eller afvigende derfra, kursiverede.

Det gælder vedrørende stamfaderen, at han skulle være begravet i Svabstedt, og vedrørende stammoderen, at hun skulle være begravet i Kolding. Denne tradition opgiver altså påstanden om, at Heinrich Scheel skulle være gravlagt i Lübecks domkirke, men en begravelse i Svabstedt kan ikke kontrolleres.

Kolding kirkebog begynder allerede 1635, og der skulle således være en rimelig chance for at finde Magdalene Reimers indført her som begravet. Hun er imidlertid ikke fundet⁴⁷. Ideen om en slægtsmæssig forbindelse til Kolding kan være fremkaldt af dunkel erindring om Joachim Scheels ophold på Koldinghus 1667-75.

Af arkivalsk bevidnede børn dukker Marcus her pludselig op, hvilket må siges at være til gunst for stamtavlens troværdighed. Claus, Henrik og Anna er imidlertid ikke bevidnet som personer, der med rimelighed kan sættes i forbindelse med Hans, Joachim og Marcus. Jörgen Scheel identificerer Claus med en i København flere gange bevidnet lytemager, ligbærer og bager⁴⁸; det er dog påfaldende, at han – hvis han var *ældste* søn – ikke forekommer som værge for Joachim Scheels børn under krisen efter faderens død; han kan formentlig afskrives som slægten uvedkommende.

En Hendric Scheell(e) er 1670-75 bevidnet som skovrider på Als, muligvis med bopæl på Friedrichshof⁴⁹, men intet aktstykke røber forbindelse mellem ham og Hans, Joachim eller Marcus.

Anna er af Jörgen Scheel søgt identificeret som den Anna Margrethe Scheel der var fadder for Hans Heinrich i Kolding 1668⁵⁰, men det er under Hans Scheel/Anna Margrethe påpeget, at det snarere drejer sig om Hans Scheels datter, og så er der ikke bevidnet nogen Anna, der kan sættes i forbindelse med de 3 kendte brødre.

Oplysningerne om Hans og Joachim følger i øvrigt smukt de velkendte regler for sagndannelse. Fæstegården Kluset, der i Slægtstradition 1 var en af Hans Scheel opført landejendom ved navn Scheelsborg, er nu identificeret som Scheelenborg (tidligere Eskebjerg), hvor Hans Scheel 1665-68 var forpagter og omkring 1680-83 var foged, mens Joachim, der som gartner blev voldmester i København, gøres til ingeniør. Ny er oplysningen om, at hans hustru skulle være født i Kiel 1641 og være datter af en kaptajn Friedrich Folchersahm. Slægtsnavnet kan som tidligere omtalt afskrives; de øvrige data kan ikke kontrolleres.

Interessant er opregningen af Joachim Scheels 8 børn. Foruden Hans Heinrich og Joachim Ernst har kun Magdalene og Abel Catrine været nævnt i forbigående i Slægtstradition 1⁵¹. De øvrige døtre er – tilmed i aldersmæssig sandsynligvis korrekt rækkefølge – i overensstemmelse med den arkivalske bevidning bortset fra Sophie Elisabeth, der må være født i København efter familiens tilbagevenden dertil, men er død inden 1687, da hun ikke er medunderskriver på søskendeflokkens supplikation til kongen 1687 12/12⁵². Det er blot mærkeligt, at hun ikke ses at være opkaldt blandt Joachim Scheels børnebørn⁵³.

Der findes i Det scheelske Slechtsarkiv endnu 2 slægtsberetninger, den ene forfattet 1815 af Georg Heinrichs søn, *Bendix Ferdinand Scheel* (1749-1827), den anden af *Georg Christian Scheel* (1761-1837), søn af Georg Heinrichs yngre bror, Hans Jacob Scheel. Begge beretninger er imidlertid sekundære i deres direkte afhængighed af Slægtstradition 1, hvorimod de ikke synes at have kendt (eller i alt fald ikke have taget hensyn til) Slægtstradition 2.

Det mest interessante ved dem er, at de slavisk følger reglerne for sagn-

dannelse; således gøres „der verstorbene Stadtminister, Geheimeradt von Scheel“, der næppe kan være nogen anden end Christen Skeel (d. 1688) af den gammeladelige Skeel-slægt, til ætling af Hans Scheel⁵⁴, og Heinrich Scheel blev begravet „i Dom Capitelet i Lybech, hvor ellers ingen andre end de af gammel Adel bisættes“, ligesom Joachim Scheels svigerfar ikke længer er kaptajn, men oberst, hvortil kommer, at både Heinrich, Hans og Joachim er blevet udstyret med et „von“; når Joachim Scheel omtales som „indforskrevet“ fra hollandsk til dansk tjeneste, får man det indtryk, at hans særlige begavelse og evner ligefrem har været stærkt savnet og eftertragtet her i landet. Erindringen om Georg Heinrichs hovedløse polemik mod Tycho Hofman er hos sønnen blevet til et værdigt svar på Hofmans „angreb“ på slægtens *danske* afstamning!

A. W. Scheel må, da han udarbejdede sin Stamtavle over en Familie Scheel, have haft kendskab til Slægtstradition 1 1757 og Slægtstradition 2, derimod næppe til 1 1756, idet han – bortset fra Anna Dorothea – lader alle Joachim Scheels døtre, altså også Magdalene og Abel Cathrine, være døde som små.

Som følge af hans benyttelse af disse aktstykker må man betragte hans meddelelser om de ældste slægtled med betydelig skepsis. Det gælder naturligvis først og fremmest oplysningerne om stamforældrene Heinrich Scheel og Magdalene Reimers, men også de af ham anførte data vedrørende Hans og Joachim.

Han lader eksempelvis Hans Scheel være født 1631. Dette årstal må være fremkommet ved, at han fra Slægtstradition 1 1757 har taget meddelelsen om, at Hans ved faderens død var 3 år. 3 fra 1634 giver 1631, men da vi nu ved, at oplysningen om Heinrich Scheels død 1634 ikke er holdbar, gælder fødselsåret 1631 ikke længer, – det ville iøvrigt indebære, at Hans Scheel skulle have deltaget i Torstenssons-krigen som 13årig!

Der er på tilsvarende måde grund til skepsis overfor oplysningen om, at Joachim Scheel skulle være født 1632, idet Slægtstradition 1 1757 lader ham være 2 år ved faderens død. Samme slægtstradition har tilmed en indbygget selvmodsigelse, idet den ved Joachim Scheels død 1685 5/4 opgiver hans alder til 48 år og 7 måneder, hvilket fører til, at han skulle være født i september 1636. Også fødselsdatoen er usikkert overleveret. Den norske afskrift af Slægtstradition 1 1757 lader ham være født 22. april, hvilket i den danske afskrift er rettet til 22. august, formodentlig i henhold til Slægtstradition 2, som også A. W. Scheel følger. Dødsåret 1685 er arkivalsk bevidnet, men datoen gengives afvigende i 1 1757 og 2, henholdsvis 5/4 og 15/4. Hustruens dødsdato 1683 4/6 (1 1757) kan være rigtig, da hun blev begravet 12/6, mens 2 urigtigt lader hende være død 4/7. At Joachim ligesom sin hustru skulle være begravet i Sct. Petri kirke, er ikke bevidnet, men der er naturligvis ingen grund til at betvivle oplysningen herom.

I de senere slægtsberetninger henvises flere gange til „slægtsregistret“; et sådant er ikke opbevaret i Det scheelske Slektsarkiv, men det er formodentlig herfra, alle anførte fødsels- og dødsdatoer stammer. Allerede Slægtstradition 1 1757 meddeler, at Hans Heinrich er født i Kolding 1668 6/4, mens Slægtstradition 2 har 6/8, hvilket svarer ganske godt til Koldings kirkebogs dåbsdato 9/8; begge aktstykker lader Joachim Ernst være født 13/3, hvilket svarer til dåbsdatoen 17/3. Også Jörgen Scheel må have kendt dette „slægtsregister“, idet han oplyser, at Abel Cathrine er født 1670 3/7 og Anna Dorothea 1672 28/7⁵⁵, hvortil svarer kirkebogens dåbsdatoer, henholdsvis 6/7 og 31/7. Man kan imidlertid stille sig tvivlende til de anførte fødselsdatoer, fordi der åbenbart kun foreligger sådanne for de i Kolding fødte børn, men ikke for de i København fødte. Fra Kolding haves der en kirkebog, som har kunnet rådspørges, men fra København ingen; fødselsdatoerne kan derfor tænkes at være rekonstruerede på grundlag af kendskab til dåbsdatoerne, cf. at fødslen hele tiden ligger få dage forud for dåben.

Stort set kan man konkludere, at til et vist punkt, nemlig tilbage til Joachim Scheels børns fødsel og til Henning Scheel på Tidselholt er slægtstraditionerne nogenlunde pålidelige, idet dog bemærkes, at Marcus Scheels børn er gået helt tabt. Når man kommer til Hans og Joachim, er slægtstraditionerne imidlertid højst usikre, og alt, hvad der ligger forud, tilhører sagnets dunkle verden.

Georg Heinrich Scheel slutter Slægtstradition 1 1757 med beklagende at meddele, at alle papirer vedrørende slægtens ældre historie gik tabt, da Hans Scheel under svenskekrigen fik sin landejendom raseret og afbrændt; dette må siges at være en fortrinlig retrætemanøvre, men dog tillige en indrømmelse af, at den slægtshistorie, han selv har lagt navn til, bygger på svagest tænkelige præmisser.

Slægtstraditionen søgtes rekonstrueret, fordi der ned mod midten af 1700-tallet inden for de forskellige slægtsgrene var forskellig opfattelse af, hvilket våben slægten burde føre. Man valgte så det heraldisk fineste – og fremlagde en „slægtshistorie“ af tilpas vag karakter og i alt fald umulig at efterspore.

Dansk adelsforskning har hele tiden holdt sin sti ren ved ikke på noget tidspunkt siden 1787 at udtale sig om Scheel-slægtens postulerede oprindelige adelskab⁵⁶. Da Hans Heinrich Scheels agnatiske efterkommere i 1890 fik deres adelskab kongeligt konfirmeret, skete det udelukkende under henvisning til Hans Heinrich Scheels ophøjelse i den danske rangadel 1727⁵⁷. Dette må siges at have været klog politik.

Tilbage står imidlertid en revision af biografiske oplysninger de mange steder, hvor især Hans Heinrich Scheel er omtalt. Den arkivalisk bevidnede slægtshistorie begynder indtil videre med Hans Scheel, herregårdstjener på

Odensegård 1650, og med Joachim Scheel, fattig nadelmager i Fiolstræde i København 1659. Det er således historien om en slægt, der begyndte småt og for nogle slægtslinjers vedkommende nåede meget højt.

NOTER

1. Thyco Hofman: Portraits historiques des hommes illustres, remarquables par leur mérite, leurs charges et leur noblesse I, 1746 32 note 1. – Gentaget urevideret i oversættelsen Historiske Efterretninger om velfortjente danske Adelsmænd I, Kbhvn 1777 39 note d.
2. Georg Heinrich Scheel: Müssige Stunden, in theils übersetzten, theils selbst verfertigten Gedichten, Flensborg 1756, 94 ff. (note a).
3. RA Oslo, Privatarkiv 192: Scheel.
4. På en norsk oversættelse i Det scheelske Slechtsarkiv anføres, at dokumentet er „nedskrevet 1755 eller muligens 1763 sannsynligvis av oberst Georg Heinrich Scheel eller hvis det er fra 1763 av hans yngre bror generalmajor Hans Jacob Scheel“. Da forf. under punkt V henviser til og citerer Müssige Stunden som en bog, han selv har skrevet, kan der næppe være tvivl om identifikationen.
5. En anden afskrift af dette dokument findes RA Kbhvn, Håndskriftsamlingen XIV under „Scheel“ med oplysning om, at de i dette læg forekommende papirer er udtaget af scheelske privatarkiver. Af sådanne findes 4 på RA, nr. 6275: Professor, dr. jur. A. W. Scheel (d. 1879), nr. 1907: Generalmajor Hans Jacob Scheel (d. 1774), nr. 6279: Toldpakhuforsvalter Ludvig Vilh. Scheel (d. 1919) og nr. 6280: overpræsident, minister Ludvig Nicolaus von Scheele (d. 1874). Da førstnævnte har beskæftiget sig meget med slægtshistorien og udgivet Stamtavle over en Familie Scheel, Kbhvn 1870, er dokumentet muligvis udtaget af hans privatarkiv. – De 2 afskrifter er stort set overensstemmende; dog mangler en i denne sammenhæng betydningsfuld fortale (med noter) i den på RA Kbhvn beroende afskrift.
6. Således i Slægtstradition I 1756. I en marginalnote benævnes han „biskop Hans“. Slægtstradition 1 1757 kalder ham biskop Johannes Scheele og gør ham kun til medlem af familien.
7. Ikke i Müssige Stunden, men i Slægtstradition 1 1757 og Slægtstradition 2.
8. Måned anført i Müssige Stunden 95, dato 29/9 i Slægtstradition 1 1757 note 4 med citat fra „Hauptbuch im Werkhause zum Dom“ i Lübeck, hvorom nedenfor.
9. Slægtstradition 1 1757. Müssige Stunden har kun: „mit Kindern davon gegeben müssen“.
10. Slægtstradition 1 1757. Müssige Stunden 95 har „hatte kurz für seinem Ende die Promesse, Jäger-Meister zu werden, starb aber ehender, als die expedition erhalten“.
11. Slægtstradition 1 1757. Müssige Stunden 95 omtaler kun Knud Sigvardt, der som militærperson åbenbart har haft forf.s særlige interesse; her understreges meget stærkt, hvor stort et økonomisk tab K.S.S. led ved modernens 2. ægteskab.
12. I afskriften RA Kbhvn er „april“ overstreget og rettet til „august“. Slægtstradition 2 har „august“.
13. Slægtstradition 1 1757, ikke Müssige Stunden.
14. Slægtstradition 1 1757. Müssige Stunden 95 har „ist in denen untersten Classen in Militair Diensten bestehen blieben“.
15. Slægtstradition 1 1757, ikke omtalt i Müssige Stunden.
16. Slægtstradition 1 1757 og Müssige Stunden 96. Slægtstradition 1 1756 nævner døtrene Abel Cathrine og Magdalene.

17. Kun Slægtstradition 1 1757.
18. Müssige Stunden 96.
19. Slægtstradition 1 1756, pkt. I.
20. Slægtstradition 1 1756, pkt. VII og VIII.
21. Dansk Adels Aarbog X 1893 423.
22. Iflg. Jörgen Scheel: Slekten Scheel. Et udvalg dokumenter og beretninger til belysning af slektens historie. Oslo 1948 (stencileret) 10. – J. S. har foretaget grundige studier over eksisterende Scheel-slægter og de våben, de førte.
23. Dansk Adels Aarbog X 1893 423. Våbnet gengivet på modstående side i farver, dog uden krone over ørn og hjelm.
24. Leksikon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne II 1787 144.
25. Jörgen Scheel: Slekten Scheel 2 f., 10 f.
26. RA Landetaten. Generalauditørens Arkiv. Skifteprot. B 1760-73 nr. 90. Blandt bilagene hertil findes et brev af 1752 8/5, skrevet af Knud Sigvardt Scheel og forsynet med et laksegl, der viser den krybende hugorm. – Det er således næppe rigtigt, når Jörgen Scheel: Slekten Scheel 37 lader K.S.S. være den, der gik i spidsen med hensyn til optagelse af våbnet med ørn- og-lilje.
27. Ovennævnte skifteprot. nr. 44, bo- ogpørelse for K.S.S.
28. Slægtstradition 1 1757, fortale note 1, 2 og 3. Lakseglenes plads i originalen er – som vanligt i afskrifter – blot markeret ved en cirkel og et L.S. – derimod findes i bilagene til den note 26 nævnte skifteprot. for Knud Sigvardt Scheel under nr. 90 et brev fra broderen Hans Henrich Scheel, dateret Svendborg 1763 4/6 med laksegl, der viser ørn-og-lilje.
29. Slægtstradition 1 1756 pkt. II og III.
30. Udskriftens plattyske tekst gengivet Slægtstradition 1 1757 note 4.
31. Cf. redegørelse i Jörgen Scheel: Slekten Scheel 28 f. og Personalhist. Tidsskr. 13 V 100.
32. Jörgen Scheel: Slekten Scheel 29 f. og Personalhist. Tidsskr. 13 5 100.
33. Jörgen Scheel: Slekten Scheel 29.
34. Han var fadder ved Anna Margrethe Scheels dåb i Odense Sct. Hans kirke 1651 29/8. Udførlig biografi over ham i Svend Larsen: Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Arhundrede II 150 f.
35. F. eks. RA Krigskollegiet. Indkomne Breve 1660-78. H.S. til Generalkrigskommissariatet 1661 31/10 (sammen med den pæredanske major Hans Nielsen) og 1661 2/11. – Rtk. 2212.175. Resolutioner. Indlæg til skøde af 1689 2/3 Kalø amt. J. S. til kongen 1676 11/4.
36. RA Landetaten. Generalkrigskommissariatet. Indkomne Breve. J. S. 1678 27/12. – Derimod kan der næppe bygges på, at Marcus Scheel i en af de få gengivne mundtlige replikker siger: „Guten tag, ihr Herren!“. LAO Odense Byfoged, Tingprot. 1675 26/4.
37. RA DK C 13. Koncepter og Indlæg til Fyenske og Smaalandske Tegnelser 1668 22/4 nr. 36. H. S. til kongen 1660 29/10. – I en næsten enslydende passus i brev til kongen 1668 7/1 står dog: „udj frembtide“. Kan det være en bevidst rettelser, der skyldes, at han i mellemtiden er kommet til at føle sig mindre fremmed?
38. RA Højesterets Arkiv, Dombog 1675 12/7 739 (Hans Scheel contra Baltzer Nielsen i Colding).
39. Hustruen bliver begravet i Sct. Petri kirke. LAK Sct. Petri Kirkeinspektionsarkiv. 1. Forstanders Prot. 1679-83 108 (1683 12/6).
40. Slægtstradition 1 1757.
41. Norsk Biografisk Leksikon IV (Folkersam), Dansk Adels Aarbog XVI 1899 203 f. (Kaas), cf. Personalhist. Tidsskr. 1 V 4, 19; 3 I 94, om Folkersahm-slægten 6 II 165.
42. Slægtstradition 1 1756 pkt. VII.
43. Slægtstradition 1 1756 pkt. I, III, IV,

- VI og VII (med henvisninger til ikke mere eksisterende bilag).
44. Slægtstradition 1 1757 note 5.
 45. Slægtstradition 1 1757 note 6-9. Der henvises yderligere til „patenter“ på russisk og polsk, som G.H.S. ikke har afskrevet, da han ikke beherskede disse sprog.
 46. Det sidst anførte årstal er 1803. Derefter følger – uden fødeår – børn af Anton Wilhelm Scheel (1763-1810) til og med Henrik Sigvardt Scheel (f. 1806), hvorpå Theodor Benedict og Axeliene Wilhelmine Scheel (f. hhv. 1807 og 1809) er tilføjet med ny håndskrift, cf. A. W. Scheel: Stamtavle over en Familie Scheel 50 f.
 47. Nærmestliggende mulighed er „Magdalene Guldsmed Henric Hamborgs“, bgr. 1684 31/8 75 år gammel. Hun har været inddraget i Jörgen Scheels overvejelser (Slekten Scheel 34); børnene i dette ægteskab kan imidlertid ikke passes ind i den arkivalske bevidning af Scheelerne: Hans dbt. 1635 16/8, en ikke navngiven datter dbt. 1645 27/5, Claus dbt. 1646 6/7. Denne identifikationsmulighed må derfor opgives.
 48. Jörgen Scheel: Slekten Scheel 56 og Personalhist. Tidsskr. 13 V 102. Cf. Kbhvns Diplomatarium III 717: Lygtemager C. S. 1689 ejer af et hus i Købmagergade, VII 55: C. S. bestalling som ligbærer. H. U. Ramsing: Københavns Ejendomme 1377-1728 VIII 51: C. S. køber 1690 ejendom i købmagerkvarter. Hist. Tidsskr. 2 V 254: C. S., lygtemager, bevidnet 1686, 1687 og 1689. Personalhist. Tidsskr. 6 V: Tilladelse til vielse uden troløvelse og lysning for C. S. og Bendte Thomasdatter 1676 10/5. – Hirsch anfører en C. S. som pontonmester 1678.
 49. RA Rtk. 13.38. Embedsansøgninger 1660-1848. Overjægermester Vincentz Hahn til „Højædle Hr. Camerere“ 1670 30/8. – Rtk. 212.93. Bestallinger 1670-79(82) under Tyske Sekretariat: Skovriderbestalling 1670 1/9. – Rtk. 215.24. Diverse Breve, Dokumenter og Akter vedk. partikulære Personer 1660-79. Supplikation af 1675 26/3 fra Heinrich Schelle om forpagtning af Friedrichshof.
 50. Jörgen Scheel: Slekten Scheel 38, Personalhist. Tidsskr. 13 V 107, hvor der også henvises til en begravelse i Sct. Petri kirke 1675 16/10 af „Anna Margareta Scheelen, eine verarmte Edelfrau“ (Personalhist. Tidsskr. 2 III 284, cf. LAK Sct. Petri Kirkeinspektionsarkiv. 1. Forstanders Prot. 1673-78 86). Da der intet adelskab er bevidnet for Hans', Joachims og Marcus' vedkommende, kan hun sikkert lades ude af betragtning. – Navnet Scheel (i forskellig bogstavering) var i virkeligheden meget udbredt i datiden, hvorfor man må vogte sig for identifikationer uden sikker arkivalisk bevidning.
 51. Slægtstradition 1 1756, marginalnote til pkt. I, hvor de citeres for udtalelser om, at slægten var af gammel adel.
 52. RA Rtk. 2212.175. Koncepter og Indlæg til danske Skøder 1661-1719. Skøde af 1689 2/3 Kalø amt.
 53. At plejesøsteren Cathrine Magdalene (Marcus Scheels datter) i sit ægteskab med Chr. Rosbach i 1705 lader en datter kalde Sophie Elisabeth, kan næppe anses for opkald efter hende.
 54. Der er i Det scheelske Slektsarkiv også andre eksempler på forveksling med den gamle Skeel-slægt, bl. a. ikke mindre end 3 forskellige afskrifter af Skeel-stamtavlen i Valløby kirke. Og under RA Oslo, Personalialia 114 a: „Scheel“, ligger i Anton Scheels samlinger til slekten Scheels historie et **brev af 1631 28/2 fra Otto Skeel til kansler Christen Thomesøn (Sehested)**, – et dokument, der absolut intet har at gøre med den her omhandlede Scheelslægt, og som rettelig hører hjemme i dansk arkivsammenhæng, hvoraf det må være udtaget for nyere arkivorganisation.

55. Personalhist. Tidsskr. 13 V 110 og
109.
56. F. eks. Dansk Adels Aarbog VII 1890

- og X 1893.
57. Se herom den udførlige redegørelse i
Jörgen Scheel: Slekten Scheel 5 ff.

Nye oplysninger om slægten Toxværd

Af Inge Carlsen

På min farfars side nedstammer jeg fra Andrea Ulrikka Toxverd, som er sønnedatter af sognepræsten Anders Frandsen Toxverd i Eggeslevmagle.

Under min forskning, især inden for de sidste 2-3 år, har jeg fundet en del af de fejl og mangler, som stamtavlen fra 1939 har. Dette resulterede i, at jeg maskinskrev et tillæg til stamtavlen, som blev afleveret til „Det kgl. Bibliotek“, ligeledes et eksemplar til Frederiksberg Hovedbibliotek og Landsarkivet i Viborg.

De nye oplysninger jeg har fundet, er om slægtens ældre led, og allerede her er det svært at holde dem adskilt. Et eksempel herpå er, at fra 1696 og til 1740erne er der fem, der bærer navnet Frants Toxverd el. Toxværd.

Frants Hansen f. 29/3 1696 i Toksværd, stud. 1716 Næstved, søn af ???

Frants Hansen f. nov. 1697 i Århus, stud. 1714 i Århus, søn af ???

Frants Hansen f. 1701 i Århus (Vor Frue Kirke) ridsemester v. Holmen.

Frands Andersen f. 1705 i Eggeslevmagle præstegård, major.

Frants Christensen f. 1718 på Skuderupgård, rejste til Sverige.

Den første er muligvis barnebarn af sognepræsten Frants Andersen Magleby i Toksværd, den anden er stadig uvis, men de tre sidste er fætre.

I alle de ca. 17 år, jeg har arbejdet med slægtshistorie, har der været et spørgsmål, som jeg vender tilbage til, men uden nogen løsning. Er der en forbindelse mellem sognepræst *Hans Jensen Tybicius* i Toksværd og sognepræsten i Magleby, Stevns hrd. *Hans Andersen Fabricius*, hvis søn Andreas Hansen Fabricius ligeledes var sognepræst samme sted? Fra 1642 til 1670 er der skiften mellem præsteøunnerne i disse to sogne.

I den senere tid mener jeg at have fået bevis på, at Frantz Andersen Magleby må have været gift med sin formands enke Kirsten Rasmusdatter.

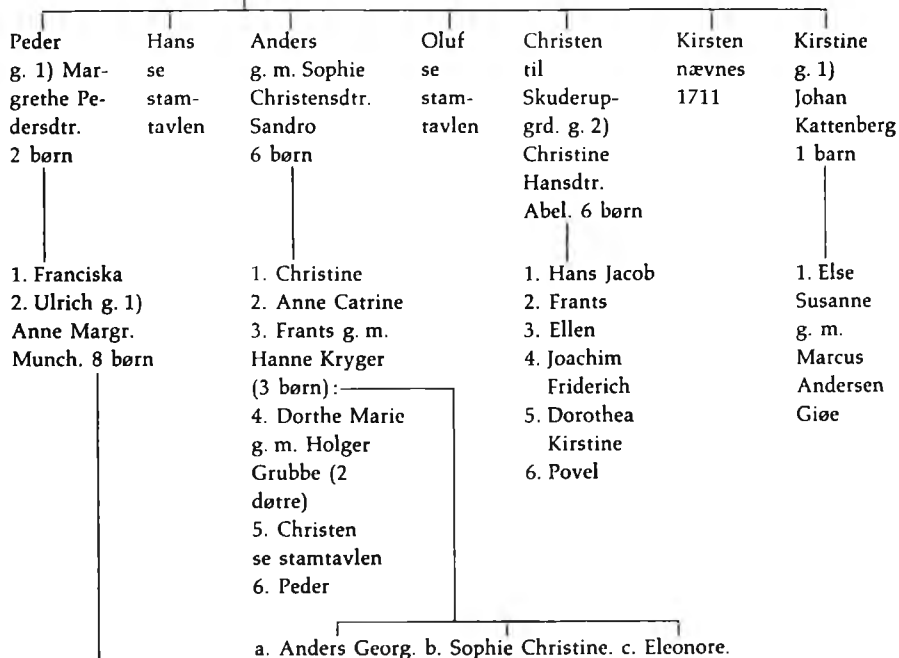
Da sognepræsten i Toksværd Hans Jensen Tybicius afgik ved døden i februar 1642 kaldte hr. Verner Parsberg på Christian og Susanne Sparres vegne en ung mand, Peder Byrresen eller Børesen, som opholdte sig i Frankrig, hvorfor kongen bevilgede 2 måneders udsættelse ud over de fastsatte 6 uger, mod at Verner Parsberg holdt en ordineret skikkelig præstemand i sognet til varetagelse af tjenesten, så intet blev forsømt¹. Det blev Frantz Andersen, der varetog tjenesten foruden at være medtjener i Dalby og Tureby sogne.

Oversigtstavle

Hans Andersen Fabricius, præst i Magleby, provst i Stevns herred
død 10. aug. 1586

Andreas Hansen Fabricius, præst i Magleby, provst i Stevns herred
død 4. nov. 1661

Frantz Andersen Magleby eller Fabricius, præst i Toksværd,
provst i Hammer herred, død 22. jan. 1696

a. Ulrich Adolph. b. Frederica Louise. c. Franciska. d. Ane Margrethe. e. Inger Marie.
f. Sara Kirstine. g. Ellen Marie. h. Conradine Christine.

Da tiden var udløbet, kaldte hr. Verner Parsberg Frantz Andersen som sognepræst, „da man behager hans prædiken og han har et godt rygte, der hvor han hidindtil har været.“ Kaldsbrevet udstedtes den 19. juni 1642.²

Da Frantz Andersen Maglebys fader Andreas Hansen Fabricius i Magleby, Stevns hrd. afgang ved døden den 4. nov. 1661, efterfulgtes han af Hillebrandt Hansen Togsværd, som er søn af Hans Jensen Tybicicus, og som var kaldet til hjælpepræst 14. juni 1660³. Hillebrandt Hansen Togsværd giftede sig med formandens enke Mette Hansdatter den 9. juli 1662, og de får 2 børn. Ved deres førstefødte søn, der døbttes Anders den 6. sept. 1663 er fadderne hr. Frantz (formentlig sognepræsten i Toksværd) og Jacob Hansen,

V. Egede (en broder til Hillebrandt). Datteren Kirsten døbt den 16. juli 1665. Her er præster fra andre sogne faddere⁴.

Efter Hillebrandt Hansens død i nov. 1670 opstår der en strid mellem enken og eftermanden om præstegården. Under sagen nævnes i 1672 Frantz Andersen i Toksværd, provst i Hammer hrd., som sal. hr. Hillebrandts enkes lavværge i Magleby. Derefter følger omtale af en kontrakt, hvori flere af omegnens sognepræster og en brodersøn sognepræst Jørgen Hansen Toxværd i Ejby er involveret. Hr. Frantz kender ikke denne kontrakt og begærer, at man ved ansættelsen af pensionen skal betænke, at præstegården afbrændte en torsdag aften den 3. nov. 1670 og hr. Hillebrandt døde søndagen efter den 6. nov., som var 5 dage før Martini (Mortensdag)⁵.

Flere senere kilder oplyser, at sognepræst i Toksværd Frantz Andersen Magleby blev viet 10. okt. 1665⁶ til datterdatter af biskop på Gotland, mag. Olaus Phocæ Staphrophski, der 1619-31 var sognepræst ved St. Peders Kirke, Næstved. Hun blev født 17 uger efter at Maria (Maren) Staphrophski havde ægtet mag. Johan Damianus i Lyderslev, men han ville ikke vedkende sig datteren, og de blev skilt. Han fik et bedre embede og Maria Staphrophski blev viet til Christen Bollesen Luxdorph. Datteren omtales 1671-80⁷ som præstens hustru Elline Pedersdatter, i 1698 skal præsteenken sal. hr. Frantz', men hendes tilknytning til navnet Peder har jeg ikke fundet og heller ikke hendes død.

Efter Treschous Jubellærere og den senere stamtavle får de flere børn, bl. a. de fire sønner, der alle bliver præster: Peder, Hans, Anders og Ole, derudover en femte søn Christen og to døtre, Kirsten og Kirstine.

Der er megen usikkerhed med hvornår de tre ældste sønner er født, men da der er 6 år, imellem Peder og hans brødre Hans og Anders bliver studenter, må man formode, at Peder er den ældste, måske født i slutningen af 1666 eller i begyndelsen af 1667. Hans og Anders er måske tvillinger, de bliver studenter samtidig, er måske født i slutningen af 1667 eller i begyndelsen af 1668, den eneste søns fødsel, der opgives med dato og år er Ole, f. 29. juli 1671.

Peder Frandsen Toxværd

Peder kaldes som sognepræst til Hansted og Lundum sogne⁸ af Peder Luxdorph til Fjellebro d. 4. august 1688 på Peder Hansens arvingers vegne, da den forrige præst bliver forflyttet. Når man undersøger nærmere, vil man opdage en kæde af familietilknytning. Den forrige præst Nichol Jørgensen Seidelin er gift med Cathrine Hansdatter Luxdorph, altså en slægtning til Peder Luxdorph⁹. Peder Luxdorph er gift med Anna Margrethe Helverschow, som er enke efter Peder Hansen Hovenbec, denne har været ejer af Hanstedgård og dermed også ejer af Hansted og Lundum kirker og kaldsretten¹⁰. I kaldsbrevet skriver Peder Luxdorph, at han kalder den hæderlige og vellærde

theologiae studiosus Peder Frandsen Toxværd. Når man så ved, at moderen Ellen Pedersdatter, præstefruer i Toksværd er halvsøster til Peder Luxdorff, forstår man hjælpen til sønnen. Hos Kall findes en lille notits, at han var viceprovst i 1699¹¹.

Peder Frandsen Toxværd giftede sig med Margrethe Pedersdatter, hendes forældre var sognepræsten i Lundum og Hansted Peder Mortensen og Karen Holgersdatter; deres datter giftede sig første gang med faderens efterfølger i embedet Ulrich Zitzer¹². Hun skal være født 17. marts 1652 og døde 20. maj 1697¹³.

Peder Frandsen Toxværd og Margrethe Pedersdatter fik 2 børn. Datteren Fransisca, som blev gift med Erik Ludvigsen Pontoppidan, og døde efter 7 års ægteskab i Hagenbjerg. Sønnen Ulrich blev præst i Rårup.

Peder Frandsen Toxværd må gifte sig igen, for i amtsregnskaberne for folkeskat nævnes hans hustru, men uden navn, men i kop og ekstraskatter i 1705¹⁴ står: „præsten har 1 hustru, 3 børn, 1 karl, 1 dreng, 1 pige“. Jeg antager at Ulrich er hjemme, selv om han bliver student i 1706 i Horsens, er han jo kun 12 år, om Fransisca er hjemme og hvor gammel hun er, ved jeg ikke; så spørgsmålet må blive, hvor mange børn er der i dette ægteskab? Peder Frandsen Toxværd dør i foråret 1735, idet efterfølgeren Anders Jensen Krag 3. maj d. å. får konfirmation på embedet⁶⁷.

Ulrich Pedersen Toxverd, der blev sognepræst i Raarup, Bjerre herred, fortæller i sin ansøgning, at han er født 1. april 1693 i Horsens, og været i 10 – ja på 11. år i huset hos „Gross Cancellen“, dvs. Ulrich Adolph Holstein. Han beskikkes af kongen og kaldsbrevet er udstedt den 16. juni 1727.

Sønnen Ulrich Adolph er døbt den 14. marts 1727 i Holmens Kirke (og ikke som stamtavlen siger 11. marts 1726), bopæl i Tømmergaarden¹⁵.

Fadderne er grev Christian Danneschiold, kammerherre Brochdorff, biskop Christian Worm, etatsråd Bieregaard, „Frau Gross Cancelleren“ von Holstein og oberstinde Schack.

Ifølge stamtavlen skal Ulrich Toxverd i Rårup kun have en søn og to døtre; men gennem Qvistgaards arbejder¹⁶ fik jeg kendskab til præstefruens skifte¹⁷, hvor der er en søn og syv døtre. Hvis man sammenligner med Nygaards sedler er navnene:

Skiftet:	Nygaards oplysninger:
Ulrich Adolph, 22 år	g. Sidsel Pedersdt., degn i Føvling, † 7. nov. 1793, 67 år 7 md.
Frederica Louise, 20 år	g. Jens Rasmussen, skipper, Grenå, † 28. marts 1801, 72 år.
Fransisca, 16 år	g. J. Hjersing, rektor, Viborg, † 21. febr. 1769.
Ane Margrethe, 15 år	g. Lauridt Hjersing, 1776, † 17. dec. 1804, 67 år, Viborg Sortebrødre.

Inger Marie, 13 år	Stamtavlen siger g. Corfitz Schurmann Jensen Bang, † 30. nov. 1779, Kbh.
Sara Kirstine, 9 år	g. 1780, P. Winther, Skanderup, † 10. febr. 1781, provstinde, 42 år 1 md.
Ellen Marie, 8 år	g. Bertil Schmidt.
Conradine Christine, 6 år	g. degn Joh. Fr. Windekilde, 1782, † 4. sept. 1808, 64 år, (Tem).

Fra slutningen af moderens skifte kan nævnes, „at Frederica Louise skal have 4 specier dukater, som madame Kruse gav hende i faddergave, Fransisca skal have 100 rd., som hendes farfader sal. hr. Toxverd i Lundum gav hende i en faddergave, og at der skal være børnepenge til Mette Sophie Braem“ (Ulrich Toxverd er formynder for hende).

Moderen til børnene er Anne Margrethe Munk f. 1711 og død marts 1748 (skiftet den 22. marts). Allerede den 2. juni 1748 giftede Ulrich Toxverd sig med Kirsten Jensdatter Høstmark¹⁸ og „Onsdag den 16. Dec 1750, Velærværdige og højlærde Mand Hr. Ulrich Toxvær, fordm Sognepræst for Raarup Menighed i 23 Aar, hans Liig hensat i Raarup Kirke. an.æt 58“¹⁹. Hans enke, Kirsten Jensdatter Høstmark, måtte flytte til Pjedsted, hvor hendes bror Niels Jensen Høstmark var sognepræst. I testamente dateret Pjedsted, 22. nov. 1764 testamenterer hun sin liden formue til „min kære stiftatter Fransisca Toxverd, for den gode omsorg“²⁰. Men den 23. juli 1784 er der kgl. konf. på et testamente til fordel for Kirsten Jensdatter Høstmarks søstersøn²¹.

En anden uklarhed er, at en Fransisca Toxverd, som tjener i Kbhv. hos bogholder Ratecken i Store Kongensgade 251 i 1792, og har været der i fire år, får lovning i hans testamente på 50 rdl., dersom hun bliver hos ham til hans død²². Bogholderen dør i 1793 og i skiftet får hun foruden de 50 rdl. sammen med den anden pige 136 rdl. til deling til 1 års løn og kostpenge²³.

Er hun den samme Fransisca Toxverd, som i stamtavlen s. 30 sees viet i Birkerød den 1. okt. 1797 til Christen Christensen Schow af København²⁴. Hun er datter af degnen Ulrich Adolph Toxverd i Ring og Føvling. Senere skæbne ukendt.

Broderen Søren Høstmark er forlover for hende. Han er i København 1793, hvor han 26. aug. får skøde på (207) 215 i Store Fiolstræde, Klædebo²⁵. 1794 16. juli får han borgerskab, som værtshusholder i Store Fiolstræde, han underskriver med sit fulde navn, men bruger kun navnet Høstmark. Hvorfor har han bortkastet navnet Toxverd?²⁶

I Frederiksberg kirke troløves Søren Høstmark, snedkersvend, den 2. sept. 1794 og pigen Karen Jensdatter, copuleret den 2. okt.²⁷. I Vor Frue kirke døbes sønnen Laurits Andersen Høstmark, f. 8. nov., dbt. 22. nov. 1795, og datteren Christiane Marie Høstmark f. 13. dec. 1796, dbt. 27. jan. 1797²⁸.

Den 26. juni 1809 får enken Karen Jensdatter Høstmark kgl. bevilling at sidde i uskiftet bo²⁹.

Den yngste broder Johan Adolph Stage Toxverd boede på Christianshavn, men efter hans hustru Kirstine Hansdatter var død, og hvor der er skiftet, har jeg ikke fundet ham.

Hans Frantsen Toxverd

Hans Frantsen Toxverd måtte fra han blev kaldet i 1696 til han afgik ved døden i 1728, nøjes med at være kapellan ved Vor Frue kirke i Århus. Hans efterkommere er ved siden af broderen Ole's de bedst efterforskede af slægten.

Hans bliver ligesom sin broder Anders dimitt. i 1687 fra Herlufsholm. Fra 25. juni 1692 til den 11. marts 1693 var han på Borchs Kollegium, hvor han som alumne fik et stipendium. Han blev som den sidste af 9 præster den 15. febr. 1693 i Vor Frue kirke Kbhv. indviet af biskop dr. Hans Bagger til feltpræst ved de danske auxilliar tropper i Flandern³⁰.

Af hans kaldsbrev³¹ fremgår det, at det er kongen, der kalder ham til Vor Frue kirke i Århus som kapellan den 14. jan. 1696. Samme år, den 13. sept. blev han i Århus Domkirke viet til Anna Christine Pontoppidan af sin svigerfar (Kb.).

Hans Frantsen Toxverd beklager sig flere steder over sin fattigdom, dette er vel årsagen til, at han ønskede et bedre embede. Da sogneembedet i Sorø blev ledigt, ansøgte han den 8. juli 1709 om dette³².

I stamtavlen nævnes s. 25 sønnen (b.3) Frantz Hansen Toxværd og hans hustru Marie Øllegaard Sælling, men ikke datoen for deres vielse, som er den 12. maj 1739 i St. Nicolai kirke i København³³. Frantz begravnes 2. okt. 1741³⁴.

Ligeledes nævnes s. 25 sønnesønnen (c.4) Eric Jochum Toxværd, som må være den samme som s. 30, Jochum Toxværd i Korning g. d. 21. nov. 1769 Løsning (Kb.) med Anne Dorth. Andersdatter. Jochum begr. 8. febr. 1778 (nogle 40 år), Anne Dorth. begr. 20. sept. 1778, Nim (Kb.) (38 år). Datteren Anne dbt. 14. dec. 1777. Jochum Toxverds søn Jacob, 13 år, 24. jan. 1779 begr. i Korning kirkegård. Nygaards sedler kan fortælle følgende om den ældste sønnesøn Anders Hutfeld Toxverd (Stamtavlen s. 19 (c.1)): han er degn i Hvejsel, begr. 7. sept. 1780, 51 år gl. og gift med Ane Malene Dons, død den 16. april 1814 i Jellinge, 86 år, begr. den 25. april 1814. De får 8 børn:

1. Jens Jørgen dbt. 27. okt. 1755, † (Jens Jørgen Lemvig) 26. jan. 1756, 13 uger.
2. Ludvig Bartholin dbt. 30. nov. 1756, lever i 1808. (Se iøv. Nygaards sedler).
3. Jens Jørgen dbt. 18. juli 1760, † 7. marts 1762.

4. Christian dbt. 18. juli 1760, † 2. febr. 1762.
5. Cecilie Marie dbt. 4. febr. 1763 † (Maren) 15. juli 1764, 2 år.
6. Cecilie Marie dbt. 30. maj 1765, † Mikkelsdag 1765 (29. sept.).
7. Maren hjdbt. 15. dec. 1766, † 8. febr. 1847, 80 år, i Jellinge, enke efter sognefoged Søren Lassen.
8. Cecilie Marie hjdbt. 10. jan. 1771, † 6. jan. 1833, i Jellinge, 62 år.

Anders Frandsen

Om Anders Frandsen i Eggeslevmagle vides en del, idet han skal have været ret særegen i hele sin levemåde.

Hans fødsel kendes ikke med bestemthed, men han døde den 1. marts 1729³⁵, begr. den 9. marts 1729 (Kb.). Han var hjemme hos forældrene i julen 1695, og er skrevet på skatlisten for jan. 1696³⁶.

Da Christen Gabrielsen Sandro i Eggeslevmagle anmodede om en kapellan, søgte Anders. Sognepræsten Lydich Lassen i Korsør daterede sin skrivelse den 14. januar 1703, og overfor ham skal Anders Frandsen Toxværd have attesteret, at han foruden at have været i huset hos sine to brødre i Jylland, også havde været i huset hos sin moderbroder, „den ærværdige og vellærde Hr. Hans Weyerløe“³⁷, dvs. sognepræsten i Boeslunde, Hans Pedersen Weiløe, som blev gift med præsteenken Else Ivarsdatter. Dette par er faddere til flere af børnene i Eggeslevmagle Præstegård. Det kan måske også skyldes, at Else Ivarsdatter har en nærmere forbindelse gennem sin datter til Joachim Sandro, broder til præstefruen i Eggeslevmagle.

Efter Christen Gabrielsen Sandros død sidst i juli 1703, ansøgte Anders Københavns Universitets konsistorium om embedet³⁸. Bornemann oplyste til rektor, at han selv ordinerede denne hæderlige mand den 14. marts dette år og ikke havde noget at sige ham på, og giver sit votum, såfremt universitetet kalder, dvs. alle giver deres votum, dog underforstået, at Konsistoriet gerne selv vil bestemme. Men det er konferensråd W. Worm, som beder om, at denne unge mand må blive kaldet, der er en nær pårørende til hans hustru, Else Luxdorph, der lige som sin broder Peder Luxdorph, hjælper halv-søsterens sønner. Deres fælles moder er Maria Staphrophski.

Den 17. okt. 1703 blev Anders i Eggeslevmagle kirke viet til sin formands datter Sophie Christensdatter Gabrielsen Sandro, f. i maj, hjdbt. 31. maj og i kirken 3. juli 1678, der ligesom sine søskende er fødte og døbte i Sæby, Løve herred, Holbæk amt, medens faderen var degn og kapellan der.

Dette præstepar fik 3 døtre og 3 sønner, men den yngste søns navngivning i kirkebogen er ikke korrekt indført, hvad der har givet fejltolkning i Granjeans udformning af stamtavlen, og videreføres i udgaven 1939³⁹. De førstefødte er tvillingedøtre, som blev døbt 27. juni 1704. Christine blev båret af sin farmoder, Ellen hr. Frandses, Anne Catrine af sin moders faster, Ingeborg Rasmus Matzens. Hun får sin mormoders navn, da denne var død ca.

1. sept. 1685, før familien flyttede til Eggeslevmagle. Christine blev begr. 10. juli 1704, Sophie Sandro 13. marts 1711⁴⁰.

Datteren *Anne Catrine* bliver første gang viet den 26. juli 1725 til Otto Maar, sognepræst i Magleby, V. Flakkebjerg, med hvem hun får sønnen Oluf. Men allerede i marts 1729 bliver hun enke, da hendes mand bliver ihjelslået ved fald ud af det vestre lyd hul i tårnet⁴¹.

Det ser ud til, at hun fra 1730 følges med Chr. Fred. de Boysset. Der skrives ægtepagt 27. okt. 1743⁵², men de bliver først viet den 27. marts 1744 i Hyllested kirke. På dette tidspunkt er Chr. Fred. de Boysset's fraskilte hustru Cecilia Frederikke de Sohr afgået ved døden. Dette ægteskab varer kun i ca. 7 uger, så afgår de Boysset ved døden den 17. maj 1744 på Eskildstrup, og næsten samtidig nedbrænder godset. Om Anne Catrine rejser over til sønnen eller broderen Frants i Sønderjylland ved jeg ikke, da det ser ud til, at disse to militærpersoner følger hinanden, de er begge i 1747 til 1749 el. 1750 i Haderslev, hvor general Samuel Ludwig Kalckreut og frue er bosatte. Det er under denne general, Frants Toxverd har et komp., så det er vel her hun møder dennes søn major Christian Frederich v. Kalckreut, med hvem hun bliver gift i 1750. Der var et års stridigheder, da generalen var meget imod dette ægteskab, men tilladelsen blev givet⁴². Dette ægteskab varede i næsten 31 år til major Chr. Fred. Kalckreut afgik ved døden i Sørup/Angel den 6. jui 1781⁴³. Fra 1770 er sønnen tilknyttet fynske rgmts. rytteri og bosat i Odense⁴⁴, hvor Anne Catrine døde 3. aug. 1786, 82 år gl., begr. 12. aug. i den ene af de indmurede begravelser i St. Hans kirke, „hvorfor betalt 25 Rdl. og blev givet at faa Lys i Kirken, ligesom der blev ringet med alle Klokker“⁴⁵.

Hvis man ser tingbogen for Vester Flakkebjerg hrd. godt efter, opdager man, at det ser ud til, at præstebørnene lever et livligere liv efter faderens død i 1729.

Frants er den førstefødte af sønnerne og måske den eneste der gik militærvejen; hele hans løbebane kan ses hos Hirsch⁴⁶. Med sin hustru, Hanne Kryger, fik han 3 børn, Andreas Georg, Sophie Christine og Eleonora. I Bobé's kirkeuddrag⁴⁷ fra Rendsborg Garnison kirke nævnes som dbt. den 31. aug. 1745 Anders Georg, Ritm. Frantz Toxverd og den 24. nov. 1746 Sophie Christine, Capt. Fr. Toxverd. I Th. Hauch-Fausbøll Slesvigske Kirkebogsudrag⁴⁸ nævnes under dåb i Maria kirke den 5. jan. 1749 Eleonora, Rittm. Toxverd seine Tochter. I selve kirkebogen fra Vor Frue Kirke i Haderslev den 5. jan. 1749 sees fadderne: „Fr. Generalin v. Kalckreut, Fr. Rittmeister Köckern, Regimentsquartiermeisterin Bergmann, Hr. Major Woperschnou“. I årene her omkring er Frants og familien Kalckreut ofte faddere enten hver for sig eller sammen.

Hanne Kryger døde den 9. marts 1750, og om Frants gifter sig igen ved jeg ikke, men den 17. april 1763 fik Elisabeth Ritterhausen besked om, at

hun måtte udføre sin „Eheklage“ mod T. ad rettens vej, hvad hun sikkert ikke gjorde⁴⁹. Jeg har ikke fundet hans færden, fra han tog sin afsked 1764 til han døde i Rendsborg den 24. sept. 1781, 75 år gl.

Fra Th. Hauch-Fausbøll Slesvigske Kirkebogsuddrag (s. 225) et kort citat: „Fra Fastelavn 1753 og 1½ år frem er Johan Peter Krahe præstestuderende i Kondition hos Hr. Major Toxverd til at informere hans Søn, som senere døde på Isen i Husum“. Hos Hirsch sees Andreas Georg som k. fæindr. i Mønske gvb. Inf. Rgnt. 16. jan. 1760, døde 1760.

Som den tredie datter døbt den 22. marts 1707 Dorrothe eller *Dorthe Marie*, båret af Else Hanses i Boeslunde, altså Else Ivarsdatter.

Trods forskellige stridigheder mellem familierne Toxverd i Eggeslevmagle og Grubberne på Gerdrup bliver Dorthe Marie Toxverd og løjtnant Holger Grubbe den 25. okt. 1731 „copuleret i huset Lyngbygaard“⁵⁰. Fra 1732 og til 1735 fødte Dorthe Marie 4 børn, hvoraf tvillingepiger, den ene dødfødt, den anden døde ½ år gl. Desværre begynder kirkebogen i Boeslunde først i 1826, så derfor ved jeg ikke, hvornår Holger Grubbe er død. Som enke flyttede Dorthe Marie med ine to børn over til sin broder Christen Toxverd på Eskilstrup, hvor hun levede sine sidste år.

I stamtavlen er 2 sønner blandet sammen, men kirkebogen fortæller, at en søn *Christen* blev døbt 28. dec. 1708 (født 22. dec. 1708) og en andens dåb den 30. juli 1710, hvor sønnens navn skulle være Christian Fursmann. Dette navn nævnes ikke i nogen forbindelse af familienavne, så det er nok et faddernavn, da der er en militærperson af dette navn og på alder med sognepræsten.

Det er Christen, der forøger slægten med 15 børn, hvoraf halvdelen dog dør som spæde. Et af de bedste beviser findes, da morbroderen sognepræst m. Gabriel Christensen Sandro i Koldby, Samsø, i 1736 dør barnløs⁵¹. I skiftet nævnes hans broder, og 2 søstre og sal. mad. Sophie Sandro hendes børn: „Vælædige Leutnant Frantz Toxverd, Mons. Christen Toxverd, Madme Dorthe Toxverd Hr. Captain Grubbis og Mad. Anna Cathrine Toxverd, Hr. sal. Otto Mohrs Enke.“ Det er Christen, der på sin søsters vegne anker over sendrægtigheden med skiftet efter hendes mand Otto Maar.

Familiens tilknytning med familien de Boysset er mangeårig. For som ridfoged på Basnæs efterfølger Christen Toxverd Peter Mohr, der er broder til sognepræsten Otto Maar i Magleby, hvis hustru er Anne Catrine Toxverd. Hun køber flere ting på auktionen for Chr. Fred. de Boysset, da Espegård sælges til ham. Eskildstrup ejes også af de Boysset, og her flytter Christen sikkert over ved sit giftermål.

Christen Andersen Toxverd giftede sig ca. 1737 med Christiane Frederica, døbt den 16. sept. 1721 i Slots-Bjergby kirke. Både kirkebogen og sønnens selvbiografi omtaler hende „som det pigebarn, der kom fra skovfogeden på Basnæs“. Denne dåb omtales i et brev til markgrevindens af Culmbach, som

Chr. Fred. de Boysset' hustru Cecilia Frederikke de Sohr har skrevet, til oplysning om årsagen til retssagen mellem dem. Her tyder alt på at Christiane Frederica's forældre er Chr. Fred. de Boysset og Maria Vieregg af Tatschow Linien"⁵³.

Af deres levedygtige børn er der 5 piger, hvoraf den ene er min tipoldemor, Andrea Ulrikke Toxverd 1753-1843, som i en alder af 90 år døde i Slagelse. Den eneste søn er generalkrigskommissær Andreas Gabriel Toxverd, som i sin selvbiografi siger, at faderens navn er Christen. Den anden broders skæbne kendes ikke⁵⁴. Sønnen skriver, at forældrene flyttede til Korsør, (her lever 2 døtre) hvor faderen mistede en del penge. Dette kan ses i Rasmus Langelands skifte med en lang liste over kreditorer. Forældrene flytter tilbage til Torpe, hvor moderen døde 1785. I folketællingen 1787 for Torpe (Boeslunde sogn) er Christen Andersen Toxverd 80 år, opholdes af sine børn, som er datteren Dorthe Marie Viereg Toxverd, hendes mand Knud Jensen Holm og søn Christen Knudsen.

I Holsteinsborg godsarkiv⁵⁵ findes Christen Toxverds skifte, der er ret anseeligt. Christen døde den 2. dec. 1788, og begr. ligesom sin hustru i Boeslunde. Kirkebøgerne begynder først i 1826, derfor er det interessant at se den bog, der betegnes som et befolkningsberegningereg.⁵⁶, hvor både fødselsdato og -sted, dødsdato, vielsesdato og -sted, forældre og ægtefælles navne er opgivet. Dette register dækker tiden 1822 til 1829. Et eksempel fra bogen, som samtidig giver et bevis på familieforholdet til de Boysset. (S. 156, nr. 1242): „Toxverd, Dorothea Maria Vierech, 13/5 1761, Torpe, forældre Kristen Toxverd, døde 2/12 1788 gift med Kristiane Bossiet, aftægtd. Knud Holms enke. Anm. k.B.g. 25/10 1784 Frederiksberg, 1 M. no. 689, død 3/5 26“. Dvs. man får oplysning om Dorothea Maria fødsel -dag og sted, faderens navn og dødsdag og hans hustrus navn, derefter at hun er enke efter Knud Holm og deres vielsesdag og sted, så henvisning til Knud Holm med hans data.

Som afslutning på det omfattende skifte efter sognepræst Gabriel Christensen Sandro, Koldby, Samsø⁵¹ findes fra 1740 fem sider med afkald fra familien. Fra 1736 og til 1740 er der sket en del for familierne Sandro og Toxverd. Både Jochum Lorents Sandro og hans søn Ole er døde, hos Toxverd familien er Holger Grubbe og Dorthe Marie Toxverd døde, så Christen Toxverd er formynder for sin søsters to umyndige børn. Desuden gives der på stempelpapir fuldmagt til Christen Toxverd fra hans to brødre, som underskriver sig som Peder Toxverd og Frants Toxverd. Disse stempelpapirer er underskrevet i Slesvig den 12. januar 1740, men da opgørelsen for afkaldet sker den 12. juli 1740 nævnes Peder ikke. Peder er måske den broder, hvis skæbne ikke kendes.

Ole Frantsen Toxværd

Ole Frandsen Toxværd er den yngste af de fire „præstesønner“, og hans efterkommere er sammen med broderen Hans de bedst udforskede af slægten. En af de kilder Friis Petersen henviser til⁵⁷ er N.P.T.⁵⁸ med uddrag af Mandtal i Norge 1701, (min bemærkning: Og det i bogstavelig forstand, kun personer af hankøn, var opført på listerne) med følgende oplysning: „Toxværd, Oluf Frantssøn, 28 år, født i Sjælland, i tjeneste hos Foged Brønind, Fjeldvær i Hiteren“. Den anden kilde er „Series pastorum eller fortegnelse over præsterne på Bornholm“⁵⁹, hvori det hedder: „Oluf Frantzen Toxværd var i følge sin egen Beretning om Præsterne i Østerlasker født den 29. Juli 1671 paa Sjælland, vist nok i Landsbyen Togsværd, hvor hans Fader var Præst og tillige Provst for Hammer Herred. Han var tvende gange gift, først med Elisabeth Zarde, en Kornets Datter, og efter hendes død med Axille Sandby, Datter af Sognepræst Jørgen Axelsen Sandby i Klemmensker. Som ovenfor anført var han først Feltpræst og han meddeler derom selv, at han som saadan gjorde Tjeneste i 10 Aar (1715). Samme Aar blev han entlediget som Feltpræst og blev kaldet til Præst i Rø⁶⁰, hvor han var i 3½ år (1718) og blev derefter forflyttet til Østerlasker. 1731 den 9. Marts om Morgenen tidlig, da han kom ovre fra Kirken, blev han af Svaghed, saa hastig angreben, at han blev lam i venstre Side, saa han hverken kunne røre Haand eller Fod, hvorfor han var foraarsaget til at gøre Ansøgning om Kapellan, og bekom dertil Hr. Morten Lytz. Saavidt hans egen Beretning. I den af Lytz forfattede Liste staar, at Toxværd døde 1752. (Wiberg har 29. januar 1751). Han havde en Søn, der blev Degn paa Christiansø, en anden blev Degn i Pedersker og en Datter, som blev gift med Præsten F. Monrad i Rø. Hans Enke levede endnu, da Kapellanens Indberetning indsendtes, og boede siden med to giftte Døtre i Rønne.“.

Christen Frantsen Toxværd

I Traps 4. udg. fandt jeg Christen Frantsen Toxværd som ejer af Skuderupgård i 1717. Skuderupgård er en selvejergd. og sammen med de få huse i landsbyen Skuderup oprindelsen til Lilliendal⁶¹. Men det viser sig, at Christen Frantsen Toxværd allerede i begyndelsen af 1700 tallet ejer gården. Jeg tror han giftede sig gården til. Den tidligere ejer var Hendrik Hein, og i folkeskatter for jan. og juli kvartal 1699 var ejeren Sophie sal. Hendrik Heins⁶². Desuden findes et testamente⁶³, som er confirmeret den 10. april 1711, for Christen Frantsen Toxværd og hustru Sophie Christensdatter, Skuderupgård. Her siger de, at de har levet tilsammen i et hjerteligt ægteskab i 8 års tid. Da de er barnløse, „skal betænkes min kære søster Kirsten Frantsdatter“ og på hans hustrus side hendes sal. broders søn Jochum Friedrich Schuneman. Hver skal have 100 rdl. courant.

Hvornår Christen Frantsen Toxværd bliver enkemand og giftede sig med Christine Hansdatter Abel, ved jeg ikke.

Ejeren af Allerslev kirke skal før 1715 være Christen Frantsen Toxværd, han og hans hustru Kirsten Hansdatter Abel har skænket et kobberfad⁶⁴. I henhold til Allerslev kirkebog blev den 6. august 1728 Christen Frantsen Togsverg begravet, 55 år, (må altså være født 1673).

Ved gennemgang af den genoptrykte og udvidede stamtavle 1939 faldt jeg over navnet Povl Christensen Toxverd og efterkommere under et afsnit med usikker familietilknytning. En henvisning til Vor Frelser tyske Kirkebog⁶⁵, fik mig til at se Københavns skifteregistratur igennem. Efter skifteprotokollen skal Povl Christensen Toxverd være død den 15. marts 1757⁶⁶. Men samtidig var jeg blevet nysgerrig ved at se navnet Hans Jacob Toxverd den 13. april 1752, hvor der både var skiftebrev og skifte. Han viste sig at være en andenstyrmand på „Fyn“ i Asiatick Comp.⁶⁶ Stor var min overraskelse, da der blev nævnt 3 brødre med navnene Frants Toxverd, Joachim Friedrich Toxverd og Povl Christensen samt moderen Christine Abel, opholdende sig i Vartov. Skiftet er omfattende og midt inde i konceptet ligger der et ekstrakt af faderens skifte. Her står at sl. Mons. Christen Frantsen Toxverd havde ejet Skuderupgård og forhen var patron til Allerslev kirke. Skiftet er holdt mandag den 28. sept. 1728, men opgørelsen i 1731, da enken gifter sig med Adolph Hansen Høy. Desuden er der oplysning om sønnernes fødselsdag og dåb. Ved at sammenholde skiftet og kirkebøgerne er rækkefølgen af børnene denne:

Hans Jacob født kl. 5 om morgenen den 24. okt. 1716 på Skuderupgård, døbt 9. dec. i Øster Egesborg kirke⁶⁸.

Frants født på Skuderupgård Skærtorsdag 1718, døbt 3. Pinsedag. (Hhv. 14. april og 7. juni).

Ellen døbt 13. sept. 1719, båret af Madam Kattenberg af København (en faster), begr. 23. juni 1729 Allerslev.

Joachim Friderich født på Skuderupgård, døbt 28. juni 1722 i Øster Egesborg kirke, conf. 6. okt. 1737 i Allerslev kirke.

Dorothea Kirstine, døbt 6. jan. 1724, begr. 19. jan. 14 dage gl.

Povel (skiftet siger født 18. maj 1728) kirkebogen døbt 10. aug. 1727 i Allerslev kirke, conf. 1744 smst., viet 12. jan. 1752 til Cathrine Dorthea Berg, Vor Frelser tyske Kirke på Christianshavn.

Arven efter Hans Jacob skal deles mellem moderen og de tre brødre, men længe før Hans Jacob døde, var Frants rejst til Sverige og derfor er hans arvelod opbevaret i magistratens kasse. Moderen, Christine Høeg, døde på Vartov den 5. sept. 1752⁶⁹, Povel døde i 1757, og Frants kunne man ikke opspore i Sverige. Derfor anmodede Jochum Christensen Toxverd i 1760 om at få broderen Frants Christensen Toxverd's arvelod udbetalt; hvilket skete efter en del skrivelser⁷⁰.

Jochum Fred. Toxverd giftede sig den 21. dec. i Soderup kirke med enken Mette Margrethe Smith⁷¹. Han var møller på Fristrup Mølle. Om der var børn, ved jeg ikke, men han blev begr. den 28. maj 1777, 56 år⁷², på Graabrødre Kirkegård, Roskilde Doms.

Hvilket nr. i børnerækken søsteren Kirsten Frantsdatter kommer ind, ved jeg ikke, har kun ovenstående oplysning fra broderen Christen Frantsen Toxverds testamente.

Kirstine Frantsdatter

Christen Toxværd til Skuderupgaard måtte i 1721 låne 1100 rdl. af Johan Kattenberg i København⁷³, som ejede flere gårde i byen og desuden var organist ved Reformerte kirke. Han var gift med Kirstine Toxverd, deres eneste barn var datteren Else Susanne, født 1712 (har ikke fundet dåben). Hun blev den 3. sept. 1728 i Holmens kirke viet til Marcus Andersen Giøe, sognepræst til Nykøbing-Lodderup-Elsø.

Så mange penge som 1100 rdl. låner man sikkert kun hos nære venner eller familie, hvilket kan tale for, at denne Kirstine Toxværd må være Christen Toxværd's søster. Johan Kattenberg døde 8. maj (begr. 11. maj) 1729 og Kirstine Toxværd giftede sig den 26. jan. 1731 med revisor Michael Wulff, som døde 1755. Den 28. okt. 1774 begr. „i Holmens urtegaard Sal. Hr. Krigsraad og Revisor Michael Wulffs Enke Kirstine Toxvær, 93 aar“. Det var børnebørns børnebørn, der fulgte hende til jorden fra Admiralsgaden nr. 266, den samme adr. som anførtes ved Johan Kattenbergs død.

Efter stamtavlen skulle hun være født 1681/82. For slægtskabet taler ligeledes, at hun er fadder til børn i familien og at hendes anden mand revisor Michael Wulff optræder såvel ved Chr. Fr. de Boysset og Anne Cathrine Toxverds testamente 27. okt. 1743 som ved skiftet af styrmand Hans Jacob Toxværd.

Frants Hansen Toxverd

Ifølge Granjean skulle denne ikke høre til slægten, men jeg mener, at der er forbindelse. Han var sognepræst til Nim og Underup 1732-48. Ved Kaldsbrevet⁷⁴ hvor hans ansøgning af den 15. jan. 1732 afskrives, nævnes at det er 14 år siden han fik teologisk eksamen, hvorefter han har givet privatundervisning og i årene 1728 og 1729 om onsdagen prædiket ved Holmens kirke. I to år har han været i huset hos Oluf Lygaard, som underskriver sin anbefaling København den 28. nov. 1730.

Friis Petersen⁷⁵ mener, at han er født 1697 og student fra Aarhus i 1714. Han giftede sig med Christine Lygaard. De fik 3 døtre og 4 sønner, hvoraf en søn Jesper Norup, formentlig er opkaldt efter provst Jesper Norup i Horsens.

Præsteparret i Nim døber deres børn med navne, som også findes hos de

andre grene af slægten, så som Hans Christian, Oluf, Sara, Sophie, Frederik, Marie Dorethe. Kun det fjerde barns navn falder uden for. Frants Toxverd i Nim og Underup døber en datter den 12. nov. 1739 med navnet Sara, og i selv samme år døber Ulrich Toxverd i Rårup en datter med navnet Sara, opkaldt efter sin halvsøster Sara Cathrine Ulrichsdatter Zitser. Disse tre er de eneste i 1700-tallet ved navn Sara med tilknytning til Toxverd navnet.

Frants Hansen Toxverd døde den 15. juni 1748. Hans enke levede sine sidste år hos datteren og svigersønnen, som var skoleholder i Tønning. Her afgik hun ved døden den 1. okt. 1771. Enkens værge var Jens Rasmussen Bang, skipper i Grenå. Han var gift 1) med Maren Jensdatter Høy, som døde i 1780, og 2) med præstedatteren Frederikke Louise Toxverd fra Rårup. Fra Maren Jensdatter Høy synes der at være forbindelse til Frants Hansens Toxværd's hustru Christine Lysgaard⁷⁶.

Tvillingefødsler optræder i flere led i familien, og måske er Hans og Anders tvillinger? Anders får tvillingedøtre, Christine og Anne Catrine; hans datter Dorthe Marie, gift Grubbe, får tvillingedøtre, der døde som spæde; Ulrich Adolph, degnen i Træden, får tvillinger, en søn Ulrich Peter og en datter Anne Mette, de døde 14 dage gamle; Frants i Nim får også tvillinger, en søn Frederik, døde som lille og en datter Marie Dorethe.

Der er to bærere af navnet Frants Toxverd, som sammenblandes: Frants fra Aarhus, der blev indskrevet til theologisk filosofikum den 21. juni 1718, som bestod den 16. juli 1718, og som blev sognepræst i Nim og Underup, og Frants fra Toksværd, som blev indskrevet til theologisk filosofikum den 20. juni 1718, men som først bestod den 21. april 1728⁷⁷

Da både efterkommere efter Hans Jensen Tybicius, sognepræst i Toksværd, og hans efterfølger i embedet Frants Andersen Magleby bærer navnet Toxværd, og da de ofte kommer i berøring med hinanden, er de undertiden blevet blandet sammen. Dette er også sket for kapt. Grandjean, der på s. 30 i stamtavlen over familien Toxværd angiver Jürgen Toxværd's enke Susanne Engberg som død i Stubbekøbing 1720.

Jørgen Toxværd er sognepræst i Ejby, f. ca. 1637, søn af Hans Jensen Tybicius, og død 1702. Han blev anden gang viet til Susanne Engberg, som fra sit første ægteskab med borgmester i Køge Claus Plum⁷⁸, havde datteren Birgitte Susanne Plum. Denne blev viet til Jørgen Toxværd's søn af første ægteskab Christian Jørgensen Eegby, som efterfulgte faderen og døde 1704. Som enke blev Birgitte Susanne Plum i 1713 i Holmens kirke viet til klokkeren Oluf Pedersen Leth, der døde 1720. Som enke påny blev hun 4. dec. 1720 viet 3) til eftermanden Peder Møller⁷⁹. Frants Hansen Toxværd fik den 6. juni 1738 konfirmation på klokkerembedet til Holmens kirke efter Peder Møller⁸⁰, men efterfølgeren blev Ole el. Oluf Bang. Denne fik tilknytning til Toxværd familien gennem sit ægteskab med Jytte Christine

Gjøe. Hendes forældre var provst Marcus Gjøe i Nykøbing Mors og Else Susanne Kattenberg, hvis moder var Kirstine Toxværd, datter af provst Frants Andersen Magleby i Toksværd.

På side 30 i Grandjeans stamtavle nævnes, at Johanne Toxværd er gift den 9. nov. 1759 i København med skræder Joh. Rosin. Her har jeg fundet børn og forskellige oplysninger, men ikke hendes forældre⁸¹. Det samme gælder forældrene til Otto Hansen Toxværd, der var 74 år gl., da han blev begr. den 26. dec. 1834. Hans hustru Dorothea Nielsdatter døde den 29. marts 1828 (begr. 3. april 1828) 59 år gl., sønnen Christian Henrik Toxværd blev døbt den 12. sept. 1802⁸². I Wilh. Lassens bog om slægterne Wibe og Lund⁸³ nævnes en studiosus Frants Hansen Toxværd og en huslærer Hans Frantsen Toxværd; disse er muligvis far og søn. I Skt. Nicolai kirke i Kbhv. nævnes desuden som konfirmeret 1. okt. 1752 en Hans Fransen (!) Toxverd 16 år gl.

Som en art afslutning kan jeg fortælle, at den forbindelse, der blev skabt i Eggeslevmagle i 1703 mellem familierne Sandro og Toxverd, holdt sig op igennem 1700 tallet. Dette ses ved en dåb i Frederiksberg kirke den 13. jan. 1799, hvor navnet Sandro el. Sandrue går ind i familien Caspersen. Blandt fadderne var jomfru Toxverd og Toxverd. Den sidste er kapt. Andreas Gabriel Toxverd, som senere fik en gård lige overfor slagter Caspersen på Vesterbro, hvorimod jomfru Txverd stadig er en gåde!

Jeg bringer min hjerteligste tak til fru G. Caspersen og hr. Erling Petersen for deres store hjælp.

HENVISNINGER OG KILDER

H. Grandjean, *Stamtavle over Familien Toxværd, Nykøbing Falster, 1939.*

1. Kancelliets brevøger, 1642. Udg. af Rigsarkivet 1957.
2. Venligst meddelt af skoleinspektør A. Stange Nielsen, Toksværd.
3. Se Ebbe Jensen Bruuns selvbiografi. Sml. til Dansk Personalhistorie Ny kgl. sml. nr. 743 (Fol) Kgl. Bibl.
4. Kb. for Magleby, Stevns.
5. Håndskrevet bog med retssager fra Roskilde landemøde indtil 1730, L.A., Sjæll.
6. Har ikke fundet vielsen.
7. Amtsregnskaber. Vordingborg amt 1671-73, 1674-80. R.A.
8. Danske Kancelli, Jy. r. 18.540, nr. 99 Kaldsbrev.
9. Luxdorps stamtavle i familiepakke, Ny kgl. S. Fol. 1340^c, Kgl. Bibl.
10. Trap Danmark, Aarhus amt, bind VII, s. 400.
11. Se katalog over kgl. biblioteks håndskrifter. 497, 4°.
12. Venligst af Erling Petersen, Fuglebjerg.
13. Qvistgaards 6 præstekasser, under Dansk Samling til Præstehistorie, Ny kgl. Saml. 808, I-VI, format 8° (se også Ny kgl. Sam. 797, format 8, manglende præstehustruer, Kgl. Bibl.
14. Skanderborg og Aakærs amtsregnskaber, 1705, Præstemantal. RA.
15. Kaldsbrevet, d. 16. juni 1727, nr. 109, Jy. Reg. D. 27. RA.

16. Qvistgaards håndskrifter, Sek. 68, Reol 15. L.A. Sjælland.
17. Gejstlig skifte i Bjerre herred, 1748, L.A., Viborg.
18. Nygaards sedler siger Nebel kb. s. 113.
19. Rårup kirkebog (er den første indførte under begr.).
30. Persh. T. I/IX.
året 1764 nr. 1097. R.A.
21. Jy. Reg. 44, 132, nr. 259. R.A.
22. Sjælland. Reg. 324. 9/8 1793. R.A.
23. Forsegingsprot. 2 E/ 1357 - 148. L.A. Sjælland.
24. Birkerød kirkebog.
25. Skødeprotokol for Klædebo kvarter, København. L.A. Sjælland.
26. Borgerskabsprotokol, Københavns Stadsarkiv, Rådhuset.
27. Frederiksberg kirkebog.
28. Vor Frue Kirke i København.
29. Samfrændeskifte, Hof og Stadsretten 120/1809, også indført i skødet. L.A., Sjælland.
30. Persh. T. I/IX.
31. Jy. Reg. 20.66 nr. 3. R.A.
32. Se nr. 13 med henvisning til D. Kancelli. Hengemte sager 1708-09. R.A.
33. Copulationsprotokol, Københavns Stadsarkiv. Rådhuset.
34. Holmens kirkebog, Kbhvn.
35. Sjælland. bispearkiv. L.A. Sjælland.
36. Vordingborg amtsregnskaber for folkeskat.
37. Vester Flakkebjerg herreds provstibog. Sjælland. L.A.
38. Københavns Universitet = K.U. 12. 12. 09. R.A.
39. Stamtavlen side 16.
40. Eggeslevmagle kirkebog.
41. Magleby kirkebog, Vester Flakkebjerg herred.
42. Omtales i Persh. T. 1/1, 1/IV, 5/IV, se under Kalckreut familien.
43. Se smst.
44. Hirsch. Danske og norske officerer. Udg. i Mikrofiche.
45. St. Hans kirkebog, Odense.
46. Se nr. 44.
47. Bobé's kirkebogsuddrag. R.A.
48. Trykt, findes bl. a. på Frederiksberg kommunebibliotek.
49. Fra Hirsch henvisning til Tyske Kancelli, 1 A B II nr. 5. april 1763, åbne breve. R.A.
50. Eggeslevmagle kirkebog.
51. Geistlig skifte, Koldby, Samsø, L.A. Viborg. Salget af Espegaard, Borreby birk auktionsprotokol 1730.
52. Sjælland. Reg. 3 A 36, Nr. 275. Sjælland. åbne breve, 4. sept. 1744.
53. Venligst af Erling Petersen med henvisning til Add. 182 c, 4° og Ny kgl. saml. 1301^m, Fol. Kgl. Bibl. Begge drejer sig om sagen mellem Chr. Fr. de Boysset og hans hustru Cecilie Fr. de Sohr.
54. Pers. T. IV rk. 5 bd.
55. Skiftedokumenter 1754-85 (pakke 624) og skiftedokumenter 1788-95 (pakke 625) L.A. Sjælland.
56. L.A. Sjælland., Boeslunde no. 0.
57. Håndskrevne Værk om Studenter, Kgl. Bibl., L.A. Viborg m. fl. steder.
58. Norsk Personalhist. Tidsskrift 2/370.
59. J. A. Jørgensen: Series pastorum eller Fortegnelse over Præsterne på Bornholm siden Reformationen. Rønne 1907.
60. Kaldsbrevet af 7. jan. 1715, nr. 3, Sjælland. reg. åbne breve. R.A.
61. Trap Danmark Skuderup i Baarse hrd., Præstø amt, s. 480 (4. udg.).
62. Vordingborg amtsregnskaber for folkeskat. R.A.
63. Danske Kancelli, Sjælland., Reg. åbne breve 1711-1712, pag. 88. R.A.
64. Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet. Præstø amt, Baarse herred, Allerslev.
65. Vor Frelser kirke på Chr.havn tyske menighed.
66. Se Kbhvn.s Skifteregistratur til Forsegingsprotokol. L.A. Sjælland.
67. Nygaards sedler, R.A.
68. Øster Eggeborg Kirke, Baarse Herred, Præstø Amt.
69. Vartov regnskaber over beboerne, Stadsarkivet, Kbhvn. Rådhus.
70. Arvsudbetalings reg. Stadsarkivet,

Kbhvn. Rådhus.

71. Mallings vielser. Udg. i Mikrofiche.
72. Stamtavlen side 27.
73. Erling Petersen artikel i Næstved Tidende 10/6 1972. Venligst tilsendt af forf.
74. Jy. Reg. 28. 406 nr. 57. R.A.
75. Se nr. 57.
76. Nygaards sedler, R.A.
77. Theologisk filisofikum K.U. 31 09 01 discipelprotokol R.A.
78. Plum Stamtavle. Udg. af Gerh. Grove, 1903.
79. Bobé: Holmens Kirke. Afsn. Klokkere.
80. Danske Kancelli Sjæll. Reg. nr. 203. R.A.
81. Trinitatis Kb., Vejviser, Folketælling 1787 og 1801, Kopskat. Kbhvn.
82. Trinitatis Kb. Kbhvn. L.A. Sjæll.
83. Wilh. Lassen: Biskop Mats Jenssøns Medelfars agnatiske descendenter af navn Wibe og Lund, Kristiania 1901.

Anmeldelser

Gerald Hamilton-Edwards: *In Search of Ancestry*. New Edition.
Phillimore & Co., London/Chichester, 1974 (reprint 1976). 293 s. £ 4.95.

Gerald Hamilton-Edwards er født i 1906, uddannet som bibliotekar, har desuden virket som lærer og journalist, både ved aviser, radio og TV, og har skrevet et antal bøger om personalhistorie og genealogi. Han er medarbejder ved Dictionary of National Biography, det engelske biografiske leksikon.

Den foreliggende bog – der første gang udkom i 1966 – er en introduktion til studiet af slægtshistorie i Storbritannien (altså England, Skotland og Wales) og Irland. Den kan nærmest sammenlignes med vor egen Fabritius & Hatt, Håndbog i Slægtsforskning, omend den er holdt i en mere causerende form. Hamilton-Edwards har ved udarbejdelsen sigtet på at gøre bogen anvendelig for amerikanere, der ønsker at forske i deres britiske forfædre (bogen er også udkommet på et amerikansk forlag under titlen „In Search of British Ancestry“), og det har den fordel – også for en dansk læser – at alle kildetyper beskrives meget grundigt og arbejdsmåden i arkiver og biblioteker skæres ud i pap, så læseren ikke behøver at have noget forhåndskendskab til britiske forhold.

Efter et par indledende kapitler om det formålstjenlige i at indsamle oplysninger fra nulevende slægtsmedlemmer før arkivstudierne påbegyndes, og om nødvendigheden af at holde orden på sine notater, gennemgås i en række kapitler de vigtigste slægtshistoriske kildegrupper: Personregistre, folketællinger, kirkelige arkivalier såvel fra den anglikanske kirke (der er statskirke i England, men ikke i Wales, Skotland og Irland) som fra andre kirkesamfund, testamenter og skifter og vielsesbreve („kongebreve“). Efter to kapitler om trykte kilder, tidsskrifter og aviser, følger kapitler om, hvor og hvordan man finder oplysninger om folk af bestemte professioner: gejstlige, jurister, læger, sø- og landmilitære og ansatte i Det ostindiske Kompagni. Hertil slutter sig et kapitel om jøder, huguenotter og andre indvandrere. Det næste afsnit indeholder kapitler om slægtsforskning i Skotland, Irland (hvor meget væsentlige dele af arkiverne blev ødelagt under borgerkrigen i 1922) og Wales, de vigtigste Commonwealth-lande og USA. I et kapitel om „various other sources“ omtales de londonske lavsarkiver, universitets- og skolearkiver, samt bank- og livsforsikringsarkiver.

Derefter behandles de forskellige forskningsinstitutioner: Society of Genealogists (som har sit eget omfattende bibliotek i London, hvor der bl. a. også findes forskellige meget store personkartoteker), Public Record Office (det britiske rigsarkiv) og British Museum (hvis bibliotek svarer til Det kgl. Bibliotek i Danmark). Fremstillingen afsluttes med kapitler om forholdet mellem genealogi og hhv. heraldik og biografi; om slægtsforskning i tiden før 1600 (hvor forfatteren gør opmærksom på, at det er de færreste, der har mulighed for at føre deres slægt så langt tilbage); om slægtsforskning i USA (der overstås på 9 sider og formentlig er medtaget af hensyn til bogens amerikanske publikum, men som dog antyder vilkårene for amerikanske slægtsforskere); og endelig om, hvordan man skriver en slægtsbog. I to tillæg bringes et eksempel på spørgeliste til familiemedlemmer og en opstilling af en efterslægtstavle. Bogen afsluttes af en 37-siders bibliografi, opstil-

let i afsnit, der knytter sig til de enkelte kapitler, og af et index. Desuden indeholder 1974-udgaven af bogen et kapitel om „recent developments“ (d.v.s. siden førsteudgaven i 1966), og et tillæg til bibliografien, dækkende samme periode.

Bogen kommer således hele kompasset rundt – og da forfatteren er velskrivende og fuld af lune, er det absolut interessant læsning for den, der er fortrølig med slægtsforskning i Danmark. For de vel nok ret få danskere, der har engelske forfædre, er bogen uvurderlig – men den kan også læses af bar nyfgenhed, da man gennem den erhverver et klart billede af ligheder og forskelle mellem Danmark og Storbritannien, og i tilgift stifter bekendtskab med en side af den engelske historie, som nok er ukendt for de fleste.

En af de største forskelle indenfor det slægtshistoriske kildemateriale er, at kirkebøgerne ikke er nær så vigtige i England som i Danmark. Det skyldes, at man i det 19. århundrede indførte centraliseret, borgerlig registrering af fødsler, ægteskaber og dødsfald. England og Wales begyndte 1837, Skotland 1845 og Irland 1864. Centralregisteret for England og Wales findes i Somerset House i London, hvor publikum selv kan undersøge registerprotokollerne, hvoraf der er tre rækker, for hhv. fødsler, ægteskaber og dødsfald, og hvoraf hver fødselsprotokol, f. eks., dækker et kvartal og i alfabetisk rækkefølge indeholder samtlige fødsler i hele England og Wales. Man behøver således ikke at kunne lokalisere sine forfædre geografisk – til gengæld må man løbe ind i et identifikationsproblem, eftersom hver enkelt protokol må indeholde mange John Smith'er og Mary Jones'er. Kender man sine forfædres bopæl kan man dog også søge i det lokale distrikts-personregister, som er ført sideløbende med centralregisteret i Somerset House, og som selvfølgelig er mere overkommeligt.

Den første folketælling i England fandt sted i 1801, og der er siden afholdt folketælling hvert 10. år (undtagen 1941). Skemamaterialet fra tællingerne indtil 1831 er kasse-ret, og indeholdt i øvrigt kun antallet af personer i hver enkelt husstand. Først 1841-tællingen giver oplysninger om husstandens enkelte medlemmer (navn, alder, i hvilket grevskab den påg. er født etc.), og oplysningerne bliver fyldigere i 1851-folketællingen og senere. Folketællingslisterne i Public Record Office er utilgængelige i 100 år, så for øjeblikket er der kun lister fra fire folketællinger tilgængelige. Sammenlignet med de danske folketællinger synes de engelske at være mindre væsentlige for genealogen, fordi de begynder relativt sent, holdes med større intervaller, og man har det centrale personregister.

Den anglikanske kirke har ført kirkebøger siden 1538, men de er selvsagt ikke bevaret fra den tid i alle sogne. Især er der huller i kirkebogsrækkerne under borgerkrigen i 1640-50'erne. Nogle sognes kirkebøger er afleveret til grevskabsarkiverne (County Record Offices), andre findes stadig hos sognepræsten, hvor man imidlertid kan få adgang til at se dem mod et mindre gebyr. Der findes duplikater af kirkebøgerne, som sognepræsten årligt skulle indsende til stiftsøvrigheden; disse „bishop's transcripts“ kan, som selve kirkebøgerne, være afleveret til et grevskabsarkiv, eller de kan være bevaret hos stiftskontoret.

Det, der gør engelske kirkebøger som helhed mindre anvendelige som slægtshistorisk materiale er, at der i England tidligt opstod en række andre kirkesamfund ved siden af statskirken, samtidig med, at en del mennesker holdt fast i katolicismen. Den katolske kirke i England førte i lang tid en underjordisk tilværelse, og fra denne periode har den selvsagt ikke bevaret meget kildemateriale. Independenter, metodister, kvækere og andre kirkesamfund blev også forfulgt i begyndelsen, hvorfor deres ældre arkivalier kun er bevaret i vekslende omfang, og iøvrigt må søges mange forskellige steder: noget er afleveret til Public Record Office, noget til kirkens eget centralarkiv, og noget befinder sig stadigvæk hos den enkelte præst.

Siden 1858 er testamenter og skifter registreret centralt i Somerset House, på lignende

måde som fødsler, ægteskaber og dødsfald. Før den tid var skiftejurisdiktionen et kirkeligt anliggende, og udøvedes på laveste plan af provsterne (rural deans) i Yorks kirkeprovins, og af domprovsterne (archdeacons) i Canterburys kirkeprovins. Havde man ejendom i mere end et domprovsti, var biskoppen skifteforvalter; havde man ejendom i mere end et stift, var ærkebiskoppen skifteforvalter. Havde man endelig ejendom i begge de engelske kirkeprovinser, blev ens testamente som regel konfirmeret både i Canterbury og York. Var man villig til at betale gebyr, kunne man imidlertid godt få skiftet hos en skifteforvalter højere oppe i hierarkiet end man egentlig skulle, og det blev i nogen grad et statussymbol at gøre det – velhavende mennesker fik i reglen skiftet hos ærkebispnen i Canterbury's skifteret (Prerogative Court of Canterbury).

Bevilling til vielse uden forudgående lysning (vielsesbreve, eller hvad vi kalder kongebreve) blev også udstedt af kirken – og jurisdiktionerne herfor faldt sammen med skiftejurisdiktionerne. Det var også et statussymbol at blive gift pr. vielsesbrev, og jo bedre jo fornemmere udstederen var. Ansøgningerne om vielsesbreve, bilagt forlovererklæringer, opbevares i de pågældende gejstlige arkiver, hvoraf nogle er afleverede til County Record Offices, og de er vigtige slægtshistoriske kilder for folk, hvis aner tilhørte over- eller middelklassen.

Ovenstående er kun smagsprøver fra bogen, der ubetinget kan anbefales som en introduktion til sit emne.

JØRGEN PEDER CLAUSAGER

Danske Domme 1375-1662. De private domssamlinger. Ved Erik Reitzel-Nielsen. Under medvirken af Ole Fenger. I. 1375-1553 (nr. 1-198). Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Reitzel 1978. 390 s. Pris kr. 389,40 pr. bind.

De gamle danske dommes historiske betydning har længe været kendt. Arild Huitfeldt aftrykte adskillige domme i sin „Danmarks Riges Krønike“ (1595-1603). J. L. A. Kolderup-Rosenvinge udgav 1842-48 „Udvalg af gamle danske Domme“ I-IV, der indeholdt domme afsagt på Kongens Retterting og på landsting 1447-1596. I fortsættelse deraf udgav V. A. Secher 1881-86 „Samling af Kongens Rettertings Domme“ I-II med domme 1595-1614. I de senere år har flere domsudgaver set dagens lys. Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har påbegyndt udgivelsen af Kongens Rettertings domme og Rigens forfølgningebøger (fortegnelse over sager) fra Christian III's tid; hidtil er 2 bind udkommet med domme og sager indtil 1544. Samme selskab har desuden udgivet de ældste rådstueprotokoller fra Malmø, Helsingør og Ribe. Landsarkivet for Nørrejylland har udgivet Viborg landstings dombog 1616 og 1617 A, og Landbohistorisk Selskab har udgivet tingbøger for Herlufsholm birk 1616-33, Sokkelund herred 1621-37, Åsum herred 1640-48 og Skast herred 1636-40.

I dommene er der et stort personalhistorisk materiale. Dette er af stor værdi, da vi herved får oplysninger, der går længere tilbage end kirkebøgerne og skifteprotokollerne samt skøde- og panteprotokollerne. En stor del af dette materiale er benyttet i stamtavlerne i Danmarks Adels Aarbo, dog hovedsagelig de domme, der er trykt i ovennævnte domsudgaver af Kolderup-Rosenvinge og Secher. Den desværre alt for tidligt afdøde lektor, dr. phil. H. H. Fussing fandt et stort præstehistorisk materiale i Kongens Rettertings og Viborg landstings domme. Han offentliggjorde udtog af domme ved disse domstole i Kirkehistoriske Samlinger 6. rk. II-III og Personalhistorisk Tidsskrift 10. rk. V-11. rk. V.

I ældre tid skelnede man ikke skarpt mellem dom og lov eller mellem lov og sædvane. Som følge deraf fik retsafgørelser stor betydning, især sådanne, der lagdes til grund for bedømmelsen af senere tilfælde af samme art, de såkaldte præjudikater. Vidnesbyrd om

den vægt, man tillagde præjudikater, foreligger i en række saminger af domme, bevaret i håndskrift og hovedsagelig fra ca. 1600, tilvejebragt af forskellige privatpersoner til efterretning for dem selv. De indeholder for størstedelen rettertingsdomme, men lejlighedsvis også landstingsdomme.

Kolderup-Rosenvinge medtog i sin domsudgave domme fra nogle af de private domssamlinger. En af hans efterfølgere som professor i retshistorie, Stig Iuul, foreslog for over 30 år siden Det danske Sprog- og Litteraturselskab at udgive samtlige domme i disse domssamlinger. Nu foreligger 1. bind af denne udgave, 9 år efter Stig Iuuls død. Denne domsudgave tjener samme formål som Kolderup-Rosenvinges, nemlig at belyse retsudviklingen (hvad Kolderup-Rosenvinge kaldte „Retsforfatningen“) i tiden før Christian V's Danske Lov 1683. Formålet med udgivelsen og den meget udførlige kommentering er altså først og fremmest retshistorisk, men har også kultur-, samfunds-, personal- og sproghistorisk interesse. Udgaven er beregnet til at omfatte 6-7 bind incl. et tillæg med den såkaldte „Rigens Ret“ fra ca. 1450, tidligere udgivet af Kolderup-Rosenvinge i Danske Magazin 3. rk. I 177 ff. (1842). I sidste bind vil der komme en redegørelse for håndskrifterne og deres indbyrdes forhold samt udførlige registre. Manglen på registre afhjælpes ved et foreløbigt realregister bag i hvert bind.

I Kolderup-Rosenvinges udvalg af domme var det rettertingsdommene, der dominerede. Af de 530 domme, han udgav, var der kun 64 landstingsdomme. Da rettertingsdommene, som nævnt, er i flertal i de private domssamlinger, er det naturligt, at de også er det i denne domsudgave. Af de 198 domme, som 1. bind indeholder, er 120 rettertingsdomme. Antallet af landstingsdomme er 61, næsten lige så mange som i Kolderup-Rosenvinges 4 bind. Af de 17 andre domme er 10 af ukendt ting.

De fleste af dommene i domsudgaven kendes kun fra de private domssamlinger. Adskillige kendes dog også andetstedsfra. Dette gælder først og fremmest rettertingsdommene, som fra 1537 findes indført i herredagsdombøgerne og Rigens dombøger. De fleste af dommene i Kolderup-Rosenvinges udvalg var hentet derfra. I det foreliggende bind af den nye domsudgave er over halvdelen af de meddelte rettertingsdomme, nemlig 62 af 120, fra de omtalte dombøger. 2 rettertingsdomme og 1 landstingsdom er trykt efter vidisser, 1 rettertingsdom efter Danske Kancellis tegnelser og 1 rådstueretsdom efter Malmø rådstueprotokol. 10 rettertingsdomme og 2 landstingsdomme er trykt efter originale dombreve.

Det kan tilføjes, at 2 af de meddelte domme, som er trykt efter afskrifter, findes i originale udfærdigelser i Rigsarkivet, nemlig Fyns landstings dom af 15. november 1533 vedrørende jord tilhørende Bederslev kirke (nr. 69) og rettertingsdom af 29. juni 1552 vedrørende ulovlig handel i Ribe (nr. 181); henholdsvis RA. Bederslev kirke og RA. Ribe by (sidstnævnte afleveret til Rigsarkivet 1939 af Ribe kommune på foranledning af dr. Kornerup).

Til dommene er knyttet en ret omfattende kommentar i form af anmærkninger til de enkelte tekster, så tæt trykt, at der skal gode øjne til at læse kommentaren. Trods dette fylder kommentaren ofte mere end teksten. F. eks. er der 2 sider tekst til orfejdebrevet af 24. februar 1405 vedrørende den bod, Jens Nielsen (Løvenbalk) til Aunsbjerg skulle udrede for drabet på Jens Jensen (Brock) til Clausholm (nr. 2), og 2¹/₂ side kommentar med 110 anmærkninger, der giver læserne svar på alle de spørgsmål, man kan tænke sig at ville stille i anledning af denne sag. Der ligger megen lærdom bag disse anmærkninger, men også et enormt slid med at samle oplysningerne sammen fra alle mulige steder.

Som følge af, at hensigten med udgaven først og fremmest er retshistorisk, er der gjort meget ud af de retshistoriske anmærkninger, der ofte er hele små afhandlinger. Her har udgiveren, som selv er en kyndig retshistoriker, haft professor i retshistorie i Århus Ole Fenger til at gennemgå det retshistoriske stof. Af kommentaren kan ses, at der er

vist så megen omhu, at det vil blive vanskeligt at finde noget at bemærke. Blot skal det spørgsmål rejses, om det er rigtigt, når udtrykket bygdemænd s. 90 forklares som indbyggere i et herred. I den pågældende dom af Århus biskop og bygdemænd 1469 (nr. 22) er bygdemændene fra flere herreder, hovedsagelig Onsild, Gerlev, Nørhald og Støvring herreder, altså den del af Ommer syssel, som hørte til Århus stift. Sysseting kaldtes også bygdeting (Poul Johs. Jørgensen: Dansk Retshistorie s. 242).

Det kan ikke ses, om resten af kommentaren har været genstand for den samme kritiske og omhyggelige gennemgang som dens retshistoriske del. Der er f. eks. dateringen af de enkelte domme. Den middelalderlige skik at datere efter fest- og helgendage var i brug til en menneskealder efter reformationen. Enhver, der har arbejdet med tekster ældre end ca. 1570, vil vide, hvor meget arbejde der er forbundet med at „opløse“ dem (omsætte dem til dag og måned). Stort set er „opløsningen“ rigtig. Det må dog bemærkes, at betegnelserne for ugedagene har voldt vanskeligheder. „sexta feria“ (s. 207) betyder ikke 6. ugedag, men fredag, „quinta feria“ (s. 209) ikke 5. dag, men torsdag, „tertia feria“ (s. 214 og 256) ikke 3. dag, men tirsdag. Enkelte fejl forekommer i forklaring af helligdage. „vocem jocunditatis“ (s. 346) er 5. søndag efter påske, ikke 3. søndag (den hedder „jubilate“). „Mariæ visitatio“ (2. juli) forklares s. 367 som Mariæ bebudelsesdag i stedet for besøgsdag (bebudelsesdagen (25. marts) kaldes „Mariæ annuntiatio“).

Det kan ses af kommentaren, at udgiveren har gjort et stort arbejde, som ganske sikkert har været møjsommeligt og tidkrævende, for at identificere de mange personer og steder, der nævnes i dommene. Et sådant arbejde kan vanskeligt gøres uden fejl; disse er ikke helt undgået. F. eks. kaldes Mads Andersen (Bølle) til Nakkebølle s. 57 anm. 12 Mads Andersen Bille, hans søn Eiler Madsen (Bølle), som var biskop i Århus, kaldes s. 119 anm. 16 Eiler Madsen Stygge. Det kan ikke passe, at Niels Andersen (Dresselberg), som døde 1594, måtte afstå Lyngbygård til kronen 1518 (s. 298 anm. 3); der menes vel hans fader Anders Henriksen (Dresselbjerg). Niels Andersen (Dresselbjerg) havde Lyngbygård i væрге 1560, da han afstod den til Frederik II (Kancelliets Brevbøger 26. oktober 1560).

Personer af samme navn giver undertiden anledning til forvekslinger. Kannik i Århus Niels Eriksen, nævnt i rettertingsdom 1521, forveksles s. 158 anm. 11 med rigshofmester Niels Eriksen (Rosenkrantz), som døde 1516. Glob Krabbe til Østergård, som også kaldtes Lucas Krabbe (Traps Danmark, 5. udg. VII 176), forveksles s. 220 anm. 8 med sin brodersøn Lucas Krabbe til Vesløsgård. „Eline Matzkonne“ i Gadeberg (s. 277 anm. 1) er ikke identisk med „hustru Eline“ i Padbjerg, som var enke efter Iver Jensen (Skeel) i Padbjerg, Staby sogn (Traps Danmark, 5. udg. IX 409). Kannik (senere kantor) i Roskilde Niels Friis gøres s. 294 anm. 4 til samme person som kantor i Viborg Niels Friis; de havde intet med hinanden at gøre. Hr. Christen i Buderup (s. 345) identificeres s. 346 anm. 18 med sognepræst til Ellidshøj-Svenstrup Christen Poulsen Borch; der er tale om sognepræst til Årestrup-Buderup-Gravlev Christen Poulsen (Wibergs Præstehistorie I 40), som nævnes i anm. 19.

Lokalisering af stednavne rummer adskillige fejlmuligheder, da de samme navne ofte findes flere steder. I den nævnte dom af biskop og bygdemænd forekommer stednavnene Borup og Hastrup. Førstnævnte forklares s. 91 anm. 14 som Sønder Borup i Låstrup sogn, Rinds herred. Her havde det været mere nærliggende at vælge Borup i Støvring herred eller Sønder Borup i Haslund sogn, Galten herred. Hastrup antages samme side anm. 18 at være Hastrup i Tyregod sogn, Nørvang herred. Det turde vel være Hastrup i Spentrup sogn, Nørhald herred. „Serringh“ (s. 251) menes s. 252 anm. 17 at være enten Sjørring i Lindum sogn, Nørlyng herred, eller sognebyen af samme navn i Thy. Efter sammenhængen må der være tale om Sorring i Dallerup sogn, Gern herred. Tollestrup antages s. 318

anm. 4 at være enten Tolstrup i Ulbjerg sogn eller Tulstrupgård i Hvam sogn, begge Rinds herred. Der er faktisk et Tollestrup i Hvilsom sogn i samme herred, nær Korsøgård, som nævnes i dommen (nr. 153).

Her skal nævnes endnu et eksempel på, hvordan navneligheder kan vildlede. I dom nr. 196 optræder Peder Andersen i Favrskov på Lage Brocks vegne. Dette stednavn forklares s. 380 anm. 12 som landsbyen Favrskov i Holsted sogn, Malt herred. Det Estrup, Lage Brock ejede, synes at være opfattet som Estrup i Malt sogn og herred, men det var Estrup i Favsing sogn, Sønderhald herred, nu kaldet Gammel Estrup. Lage Brocks stedfader Knud Gyldenstjerne fik 1547 en gård og et bol i Favrskov, Lyngå sogn, Sabro herred (Kronens Skøder I 34), og det er det Favrskov, der her er tale om.

Dommene betegnes i Sprog- og Litteraturselskabets forord til denne domsudgave som „disse meget livsnære dokumenter om menneskelige konflikter i alle stænder i landets forskellige byer og egne“. Hvordan forholder det sig med det personalhistoriske materiale, som findes i disse domme? De håndskrifter, hvorfra dommene i det foreliggende 1. bind er taget, stammer hovedsagelig fra adelige, og det er især bidrag til adelens personalhistorie, der kan findes i domsudgaven. Det meste af stoffet er som nævnt benyttet i stamtavlerne i Danmarks Adels Aarbog. På grundlag af disse er der flere steder skematiske stamtavler, uden hvilke slægtsforholdene ville være vanskelige at udrede. En stor del af dommene er i ejendoms- og arvesager. I enkelte tilfælde findes oplysninger, som ikke er med i Danmarks Adels Aarbog. F. eks. ses det af dom nr. 53, at herregården Stensballegård ved Horsens (ca. 1700 ejet af Griffenfeldts svigersøn Frederik Krag) i 1520 ejedes af Abel Nielsdatter (Rosenkrantz), ikke nævnt i Rosenkrantz-stamtavlen i Danmarks Adels Aarbog 1910, enke efter Niels Munk, som heller ikke nævnes i Danmarks Adels Aarbog.

De andre stænder er kun svagt repræsenteret i dette bind af domsudgaven. Formentlig vil dette ændre sig i de følgende bind. Fussings udtog af domme til supplerung af Wi-bergs Præstehistorie har kun få oplysninger fra før ca. 1550. Efter dette år kan der også ventes flere by- og herredstingsdomme, som er med i de private domssamlinger.

Det foreliggende bind af den nye domsudgave indeholder domme i de private domssamlinger indtil 1553. Hensigten er at fortsætte indtil 1662, bestemt af ældre domssamlinger, som indeholder domme indtil dette år. Udgaven vil omfatte ca. 900 domme. Den supplerer på en udmærket måde de eksisterende domsudgaver, og de følgende bind kan imødeses med de største forventninger.

HENNING HEILESEN

Vejledende Arkivregistraturer XXI: *Københavns Universitets Arkiv 1479-ca. 1910*.
Udgivet af Rigsarkivet. København, 1978. XXVI + 467 s. 80 kr. + moms.

Københavns Universitet har 500-års jubilæum i 1979, og der arbejdes i den anledning på en universitetshistorie. Det er en nødvendig forudsætning for dette arbejde, at universitetets arkiv er ordnet og registreret, og det foreliggende bind af Vejledende Arkivregistraturer er resultatet af et samarbejde mellem Københavns Universitet og Rigsarkivet, som blev påbegyndt i 1972.

Universitetets arkiv går længere tilbage end institutionens oprettelse i 1479, idet forskellige skøder på gods og huse, som universitetet fik tillagt, fulgte med. Kvantitativt er det dog kun lidt der er bevaret af det forreformatoriske universitets arkiv; efter rekonstruktionen 1537 øges mængden af bevarede arkivalier, for dog først hen i det 17. århundrede at vinde i bredde.

1537 oprettedes konsistorium som universitetets øverste, styrende organ, hvorunder de

enkelte fakulteter sorterede. Konsistorium bestod af alle universitetets normerede lærere; men da udviklingen med ekstraordinære lærere bevirkede, at en stadig mindre del af universitetslærerne havde sæde i konsistorium, oprettedes i 1850 den akademiske lærerforsamling, hvis medlemmer valgte konsistorialmedlemmerne, herunder rektor. Konsistorium stod oprindelig også for universitetets økonomiske forvaltning, indtil 1732 direkte, efter 1732 gennem universitetskvæstoren. I 1836 blev universitetskvæstoren fra konsistorium henlagt under Universitets- og Skoledirektion (under Danske Kancelli), og i 1848 under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Konsistorium var indtil 1920 også øverste bestyrelse for legat- og stipendievæsenet, med undtagelse af det af Frederik II i 1569 oprettede Kommunitet, der bestyredes af det teologiske fakultet.

Konsistoriums arkiv er hovedstammen i universitetsarkivet, mens fakultetsarkiverne – i hvert fald for den ældre tids vedkommende – er sparsomt bevaret; dette skyldes formentlig, at de er blevet opbevaret hos de skiftende dekaner på deres private bopæle. Bagom år 1700 er kun lidt bevaret – undtagelserne findes navnlig i det teologiske fakultets arkiv; dette fakultet, der i ældre tid regnedes for det fornemste, indtog på visse punkter en særstilling, således også ved som nævnt at administrere Kommunitetet og Regensen.

Universitetet var i ældre tid ejer af adskillige godser og kirker, hvis overskud finansierede driften. I princippet var universitetet selvfinansierende lige til 1836. Som andre godsejere havde universitetet jurisdiktionen over sine bønder, ligesom også det akademiske borgerskab – professorer og studenter – udgjorde en egen jurisdiktion. Dette har medført, at man i universitetsarkivet finder arkivalietyper, som man normalt påtræffer i godsarkiver og kirkeinspektionsarkiver, f. eks. jordebøger, fæste- og skifteprotokoller og kirkeregnskaber. Arkivet efter Kommissionen til Vor Frue Kirkes Genopførelse (efter bombardementet 1807) findes også i universitetsarkivet. Efter konsistorialretten, der indtil 1771 var det akademiske samfunds værneting, er bevaret justitsprotokoller og skifteprotokoller. For øvrigt havde universitetet også (indtil 1774) sin egen overformynderebestyrelse (hvorfra dog så godt som ingen arkivalier er bevaret). Sammen med Sjællands stiftamtmand udøvede konsistorium 1681-1771 tamperretten (domsmyndigheden i ægteskabs-sager og lign.) for Sjælland, hvorfor denne rets protokoller m.m. også skal søges i universitetets arkiv.

Som det vil forstås af ovenstående lille udpluk af eksempler, er universitetsarkivet i nogen grad en blandet landhandel. Indtrykket af uoverskuelighed forstærkes ved de lakuner i arkivet, der i tidens løb er opstået – både Københavns brand 1728 og bombardementet 1807 har efterladt ar. Desuden har arkivet lidt under almindelig mangel på orden. I 1630 optog man en registratur over konsistoriums arkiv, og i en halv snes år derefter henlagde man løbende sagerne i den orden, der herved var blevet fastlagt. Men systemet brød sammen, og pladsmangel bidrog sit til, at det var vanskeligt at genetablere ordnede forhold, selvom flere forsøg blev gjort i 1700-tallets løb. I 1807 blev konsistoriearkivet p.g.a. englændernes bombardement i sidste øjeblik evakueret – til en fugtig kælder! Først i 1842 blev arkivet ordnet af M.N.C. Kall-Rasmussen, og ordningsarbejderne blev fortsat i 1870'erne af S. Birket-Smith, der i 1873 blev udnævnt til universitetets første egentlige arkivar. I 1796 var der blevet ansat en særlig arkivar for det teologiske fakultets og Kommunitetets arkiv – denne stilling blev nedlagt 1850, og arkivet genforenet med konsistoriums i 1870. Endelig udarbejdede universitetsarkivar Victor Petersen i 1920'erne en registratur. Efter Victor Petersens død 1936 kom størstedelen af universitetsarkivet til Rigsarkivet, hvor bl. a. Bjørn Kornerup arbejdede med det indtil sin død 1957. I perioden 1940-75 er gennemført supplerende afleveringer til Rigsarkivet, således at konsistoriums arkiv er afleveret til 1920, fakulteternes arkiver til 1940 og stipendiebestyrelsens arkiv til 1955.

Nærværende registratur går imidlertid kun til ca. 1910, og for den centrale økonomiske administration kun til 1836, da universitetskvæsturen blev lagt under Universitets- og Skoledirektionen (jfr. s. 109). I forhold til Victor Petersens registratur fra 1923 er der tale om en total omordning af arkivet, samtidig med at de supplerende afleveringer er indarbejdet. Da der i den trykte litteratur henvises til Victor Petersens og Kall-Rasmussens registraturer indeholder bogen konkordanser mellem disse og den nye registratur.

Arkivet – og dermed registaturen – er nu opdelt i fem hovedgrupper:

- 1) Den centrale forvaltning (konsistorium m.m.)
- 2) Stipendie- og kollegievæsen (herunder Kommunitetet)
- 3) Fakulteterne
- 4) Institutioner med tilknytning til Københavns Universitet
- 5) Diverse.

Indenfor hovedgrupperne er arkivalierne ordnet i undergrupper efter proveniens, og finordnet sagligt, kronologisk eller alfabetisk. Hver enkelt arkivalisk enhed betegnes med et seks-cifret nummer, der letter såvel bestilling af som henvisning til arkivalierne.

Til registraturrens enkelte afsnit hører forklarende indledninger, der hyppigt henviser til ældre litteratur. Arkivets mangeartede indhold gør, at der er mange og korte indledninger, så man skal blade meget i denne bog. Imidlertid er det nok trods alt den rimeligste måde at opbygge registraturen på – den er jo netop en forløber for den samlede fremstilling af Københavns Universitets historie. Til gengæld ville det have været rart med et sagregister til bogen.

Både indledningerne og anmærkningerne giver i øvrigt et væld af oplysninger. F. eks. findes s. 375-78 en fortræffelig redegørelse for de filosofiske og filologiske eksaminer 1675-1910 – et emne, der ikke findes udtømmende behandlet i den trykte litteratur. Også de mere kuriøse oplysninger har fået plads – i anmærkningen til nr. 12.23.45 – som er Troels G. Jørgensens juridiske trebinds-prisopgave fra 1901 – anføres, at bind I og II er gået tabt, derved at de „ved afhentning fra en låner i oktober 1907 (er) stjålet ud af bibliotekar Wulffs cykeltaske af et par drenge“.

Skal noget ved bogen kritiseres, må det blive dens uoverskuelighed. Det skyldes nok tildels arkivets mangfoldighed, som er nævnt ovenfor; men en medvirkende årsag kan også være den måde, hvorpå registraturen er udarbejdet – det er nemlig sket i et kollektiv, bestående af skiftende arkivarer, arkivarvikarer og studentermedhjælpere (jfr. Susanne Krogh Benders redegørelse i tidsskriftet *Arkiv*, bd. 7 (1978), s. 52-72). I alt har 30 medarbejdere deltaget i projektet – og kun een af dem har været med fra begyndelsen til slutningen (op.cit., s. 58) – det er således ingen tilfældighed, at bogens titelblad er anonymt. Det er klart, at kontinuitet og homogenitet med en sådan arbejdsform let bliver en mangelvare. Det bør imidlertid også siges, at arbejdsformen ikke er tilstræbt af Rigsarkivet, men påtvunget af den meget vanskelige bevillingssituation. Det er uomtvisteligt, at den økonomiske udsultning af arkivvæsenet som foregår i disse år, må influere på kvalitet og/eller kvantitet af det præsterede arbejde.

Alt i alt er der imidlertid grund til at lykønske de 30 projektmedarbejdere til løsningen af den store opgave med ordning og registrering af universitetsarkivet. Det er et centralt kildemateriale til dansk lærdoms- og personalhistorie, som nu er bragt i hus og grundigt beskrevet. I første række tænkt som et arbejdsredskab for forfatterne af universitetshistorien er der ingen tvivl om, at arkivregistraturen vil få selvstændig betydning både for historikerne generelt og mere specielt for personalhistorikerne.

Nærværende anmeldelse har bevidst negligeret det personalhistoriske aspekt af universitetsarkivet, idet Ejvind Slottved, der har været en af projektmedarbejderne, i en kommende artikel her i tidsskriftet vil redegøre herfor.

Ejvind Slottved: Lærestole og Lærere ved Københavns Universitet 1537-1977. Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie, København 1978. 299 s., kr. 127,50.

Det foreliggende arbejde er oprindeligt tænkt som et hjælpemiddel for forfatterne af værket i anledning af Københavns Universitets 500-års jubilæum. Indledningsvis gøres der rede for lærestolsbegrebet, for normerede og ikke-normerede lærestole samt universitetets stillingskategorier; dernæst gives et overblik over det økonomiske grundlag for undervisning og universitetets vækst. Bogen giver oplysninger om lærestole i det anførte tidsrum, med disses indehavere, suppleret med en oversigt over rektorer fra universitetets oprettelse 1479. Fortegnelsen omfatter kun sådanne personer, der har været ansat i normerede lærestole: professorater, docenturer og lektorater, samt i overtallige professorater; dertil kommer de designerede professorer 1630-1782. Til slut bringes et fagregister og et personregister, hvor foruden navn, leveår og henvisninger til den pågældendes lærestol(e) anføres eventuelt arkivmateriale om eller fra den enkelte, baseret på en gennemgang af visse dele af Det kgl. Biblioteks, Rigsarkivets og landsarkivernes samlinger, hovedsagelig af privatarkiver og personalhistorisk materiale. Det er principielt tilstræbt at dokumentere oplysninger med så primære kilder som muligt.

Fra personalhistorisk sigte er det alfabetiske navnregister på 54 sider det væsentligste hjælpemiddel. Det er lykkedes at finde de bebudede oplysninger om langt de fleste. Det drejer sig jo om en personkreds, hvis medlemmer ofte har efterladt sig varige spor og kan findes i de almindelige biografiske opslagsværker. Det kniber dog med nogle enkelte, således med fire udenlandske professorer fra 1540-erne og pudsigt nok med et tilsvarende antal indfødte docenter i engelsk fra 1930-erne (s. 177). Er de virkelig blevet ansat uden så meget som en oplysning om deres fødselsår?

De fleste personer uden oplysninger om leveår forekommer blandt de designerede professorer, og det synes i første omgang let forklarligt: det drejer sig som regel om sådanne personer, der aldrig fik det lovede professorat. Men er det så enkelt? For at kvalificere sig til et professorat måtte de forskellige kandidater have præsteret noget, have magister- eller doktorgraden. Det skulle altså være muligt at finde en disputats eller et andet trykt arbejde, som plejer at være registreret i Ehrencron-Müllers forfatterleksikon. Det viser sig da også, at flere af de eftersøgte personer findes i dette værk, således Lauritz Thomsen Skive (Schive), f. 24.12.1677, d. 1713, Johan Henrik Becher, f. 18.12.1715, d. 21.2.1761 som læge i Kongsberg, Jens Christensen Foss, f. 1674, d. 1757 som læge i København. Christoph Hansen er identisk med Christoph Hansen Schletter, som findes senere i registret med de fornødne oplysninger. Også Johan Frederik Wandal forekommer hos Ehrencron-Müller (f. 26.4.1686, d. 1717), men ifølge lektionskatalogen skulle han have været professor i metaphysik i to omgange, først 1709-17 og dernæst efter Ludvig Holberg fra 1721 til i hvert fald 1725. Lægerne kan også findes i Ingerslevs og Carøes kendte værker, således både Becher og Foss samt Jens Jacobsen, f. 26.7.1646, d. 27.5.1698. Hans Jensen må være identisk med mag. Hans Jensen Viborg, f. 3.12.1618, d. 1682, der 1646 var præst på kommunitetet og senere blev sognepræst i Stege (J. Chr. Sixhøj, Viborg katedralskoles dimittender 1630-1879, udg. af Carl Jørgensen, 1968, s. 11 f.). Af designerede professorer mangler der nu leveår kun for Jørgen Nielsen Holm, der 1759 var ingeniør og landmåler i Norge (Slottved kender hans fødselsår, dødsåret kendes heller ikke af Ehrencron-Müller), og Frederik Weullement, der ifølge Slottved 1762 blev designeret som professor i fransk. Han var lærer ved landkadetakademiet, og det burde være tilføjet, at brevet er kasseret. I øvrigt viser stikprøver i Sjællandske tegnelser og registre, ofte den eneste kilde til disse designationer, at ikke alle breve indeholder en designation, som svarer til definitionen (s. 18). Den ovennævnte Hans Jensen (Viborg) bringes på tale af kongen i et brev til kansleren. Da kongen havde erfaret, at pro-

fessor græcus var død, pålagde han kansleren at støtte Hans Jensens kandidatur, men konsistoriet foretrak Rasmus Jensen Winding. Johan Henrich Becher udnævnes i kongebrev af 31.7.1739 udtrykkeligt til ekstraordinær professor ved det filosofiske fakultet.

Oplysninger om leveår mangler også hos enkelte ordinære professorer, således hos Jacob Hasebard, der 1622 blev sognepræst ved Vor Frue kirke i København (s. 152). Denne nyttige oplysning er ikke blevet fulgt op af et opslag hos Wiberg, hvor man kan finde de manglende data (f. 1591, d. 5.9.1625). Georg Leth Schiønning, der 1759-70 vikarierede for Sjællands bisp Ludvig Harbo i dennes professorat (s. 79), synes at være identisk med mag. Jørgen Leth Schiønning, sognepræst i Kallehave (f. 4.1.1730, begr. 18.8.1808).

Den ekstraordinære lærestol i romansk sprog og litteratur beklædtes ifølge Slottrved fra 1809 af Nicolay Puerari, der 1822 sidste gang forekom i lektionskatalogen. Om denne oplyses i „Le livre du recteur de l'Académie de Genève“ bd. 5 (1976), s. 252, at han hed Marc-Nicolas P., f. 19.11.1766, d. 11.6. 1845, var professor i København fra 1808 til sin afsked juli 1820, derefter bosat i Genève.

Som *pædagogus secundus* fra 1580(?) til 1581 anføres i bogen en i øvrigt ukendt Jens Rasmussen. I den anførte kilde (universitetsregnskabet for 1580/81) står han imidlertid som Hans Rasmussen, sikkert identisk med Hans Rasmussen Skomager, der 1580 blev beskikket til ekstraordinær professor ved universitetet, dog først kunne tiltræde 1582, efter at Desiderius Foss var blevet sognepræs ved Vor Frue.

På grundlag af de anførte arkivhenvisninger under de enkelte personer i det alfabetiske register kan det konstateres, at der mangler en del håndskrifter i Det kgl. Bibliotek, som næsten alle er med i C. Behrends katalog af 1925. Således er af de eksisterende stambøger før 1800 kun halvdelen repræsenteret, idet der findes henvisninger ved Caspar Bartholin, Cosmus Bornemann, Hans Rasmussen Brochmand (den rigtige signatur er dog Ny kgl. Saml. 8° 363°), Hans Poulsen Resen, Wolfgang Rhuman (ikke Ruhman!), Ole Worm og Willum Worm, men et tilsvarende antal mangler, nemlig:

- Laurids Engelstoft, Ny kgl. Saml. 8, 539
- Jacob Fincke, Gml. kgl. Saml. 8°, 3650
- Petrus Forsskål, Thott 8°, 556-557
- Anders Christian Hviid, Ny kgl. Saml. 4°, 3558
- Martin Hübner, Ny kgl. Saml. 8°, 379
- Abraham Kall, Ny kgl. Saml. 4°, 2441

Ved Johannes Rhodius mangler ikke alene hans stambog (Thott 8°, 573), men også hans breve (Ny kgl. Saml. 2°, 1559 og 4°, 2088). Ligeledes savnes ved Johannes Stephanius henvisning til en vigtig kilde til Københavns universitets ældre historie, nemlig til hans egenhændige konceptbog med testimonier og breve (Kall 4°, 512). Ved Holger Jacobæus (hos Slottved: Jacobsen) findes ingen henvisninger, men han har dog efterladt sig både en rejseberetning, selvbiografi, forelæsningsmanuskripter og andet (Ny kgl. Samling og Thotts saml., se Holger Jacobæus Rejsebog 1671-92, udg. af Vilhelm Maar, Kbh. 1910, s. XIII). Disse og sikkert andre manuskripter i Det kgl. Bibliotek er langt vigtigere end f. eks. Rigsarkivets mange privatarkiver på et læg (med numre under 5000), som ofte kun indeholder enkelte stykker af ringe værdi.

Med noget større omhu kunne disse skønhedspletter være undgået. I forhold til omfanget er de dog ret få, som helhed betragtet er værket både nyttigt og praktisk, navnlig hvad dets funktion som hjælpemiddel angår. Det er et anerkendelsesværdigt kæmpearbejde, hvis resultat må siges at krone anstrengelserne. Det er lykkedes gennem alle omskiftelser at holde styr på de enkelte lærestole og deres indehavere og på den måde opbygge et sikkert net af oplysninger, en god baggrund for det jubilæumsværk, som engang ad åre må komme.

Vibeke Nielsen: *Lokalhistorisk Vejviser 1978*. D.H.F.s håndbøger. 2. udvidede udgave, 156 s. kr. 83,60 (for medlemmer 55,75).

For mange mennesker er D.H.F.s håndbogsserie et begreb, som indebærer kvalitet og nyttige oplysninger samlet på en overskuelig måde og samtidig til en overkommelig pris – hvis det ellers er muligt at råbe ekspeditionen op! Også den sidste publikation svarer til forventningerne, selvom den på andre punkter adskiller sig fra seriens normale fremtoning bl. a. ved billigere indbinding og offset-tryk. Men dette svarer godt til dens brugsfunktion som lokalhistorisk vejviser, idet det vil være nødvendigt at skifte den ud med regelmæssige og ikke for lange mellemrum. Bogen indeholder en fortegnelse over medlemmerne af dansk historisk fællesforening (DHF, hvis nogen skulle være i tvivl om, hvad bogstaverne i overskriften stod for). Først de direkte medlemmer, som f. eks. Samfundet for dansk genealogi og Personalthistorie, dernæst de tre sektioners medlemmer, nemlig: Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger (SLF), Dansk Kulturhistorisk Museumsforening (DKM) og den største: Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver (SLA) som nu rummer 234 medlemmer. Det er meget nyttigt at få adresserne på alle disse, især da der også opgives åbningstider og telefonnumre samt lederens navn, og i visse tilfælde private telefonnumre! Det havde været endnu mere nyttigt, hvis man for arkivernes vedkommende havde fået en smule at vide om deres indhold, men man forstår udmærket, at redaktionen er meget tilbage for dette bl. a. ud fra erfaringerne fra Anker Olsen og Helle Lindes „Manuskripter og arkivalier i danske samlinger“, som DHF udgav i 1968. Men en ny udgave af denne bog trænger sig på og må være en oplagt opgave for DHF.

For den, der søger oplysninger, om der findes en institution, der dækker det område, han arbejder med, er det afsluttende sogneregister guld værd. Der henvises her både til primærkommune, gl. og nyt amt samt de aktuelle arkiver og museer, ja det er faktisk det register, der gør bogen til at bruge. Endelig skal det tilføjes, at bogen også indeholder oplysninger om Museumstjenesten i Lysgård, som jo også varetager distributionen af dette tidsskrift.

Skulle der være læsere, der ikke kender DHFs håndbogsserie, ja, så er der også i vejviseren en liste over dennes indhold, medtagende også de allerseneste nyheder: Leif Ingvorsens: *Lokalhistorie, en vejledning til undervisnings- og studiebrug* (1978, 127 s.) og nyudgaven af Knud Pranges *Heraldik og Historie* (76 s.) i et særdeles fornemt udstyr.

HANS H. WORSØE

Jul. Margolinsky: Jødiske dødsfald i Danmark 1693-1976. Dansk historisk Håndbogsforlag. Kr. 295,00.

I april 1978 kort efter forfatterens død udsendtes hans mest imponerende værk af Dansk historisk Håndbogsforlag, trykt i 450 nummererede eksemplarer.

Allerede i begyndelsen af 1950'erne forelå en del af arbejdet i ganske få dupliserede eksemplarer. Siden hen har Margolinsky arbejdet med at gøre dette værdifulde materiale tilgængeligt for en større kreds og samtidig ajourføre det.

Den nye udgave, der er på hele 633 sider, omfatter ca. 12.200 dødsfald blandt Danmarks jødiske befolkning i tidsrummet 1693 til 1976. De registrerede er alle blevet begravet eller urnenedsat på jødiske begravelsespladser i Danmark. Et særligt afsnit omhandler 53 dødsfald blandt de deporterede til Theresienstadt, 17 personer, der omkom under flugten til Sverige og 103 dødsfald blandt dansk-jødiske flygtninge i Sverige, alt i tiden fra 1943 til 1945.

Jøder, der af forskellige årsager er blevet begravet på ikke-jødiske begravelsespladser, er således ikke medtaget.

Bogen er inddelt i 4 hovedafsnit.

Det første omhandler begravelserne på Mosaisk Nordre kirkegård i Møllegade i København, hvor der findes ca. 5500 gravpladser fra perioden 1693 til 1967. Fortegnelsen her omfatter ca. 4700 navne, resten ca. 800 har ikke kunnet identificeres. De hidrører næsten alle fra årene 1693 til 1771, hvorfra ingen begravelsesoptegnelser end ikke på hebraisk findes. I årene 1771 til 1871 var der 3729 begravelser og fra 1871 til 1967 1235 begravelser.

Det andet hovedafsnit er ligesom det tredje en fortegnelse over de begravede på Mosaisk Vestre Kirkegård i København, delt i perioden fra 1886 til 1955 med 4616 begravelser og angivende begravelsesdagen, og perioden fra 1955 til 1976 med 1460 begravelser og med angivelse af dødsdagen.

De nu omtalte tre hovedafsnit indeholder oplysninger om de afdødes fulde navn, stilling for mændenes vedkommende, kvinders eventuelle pigenavn og ægtefællens navn, dødsdag (henholdsvis begravelsesdag), gravpladsens beliggenhed samt for afsnit 2 og 3 registreringsnumret i begravelsesprotokollen.

Det fjerde og sidste hovedafsnit er helliget provinskirkegårde og indledes med en velskreven redegørelse om jødiske gravskikke og de gængse hebraiske indskrifter på gravstenene.

Herefter følger for hver af de ti provinskirkegårde, hvoraf 5 er beliggende i Jylland (Fredericia, Randers, Aalborg, Horsens og Århus), 3 på Fyn (Fåborg, Odense og Assens), 1 på Lolland-Falster (Nakskov) og 1 på Sjælland udenfor København (Slagelse) et rids over deres historie med glimt også af menighedens historie det pågældende sted. Vi får herigennem en række interessante kulturhistoriske bidrag.

I alt findes der godt 1600 gravpladser i de ti byer, men vi kender kun navnene på ca. 1400 døde. Fredericia er den største provinskirkegård med godt 500 gravpladser og er sammen med Nakskov de ældste jødiske begravelsespladser i provinsen (fra ca. år 1700).

Oplysninger om de afdøde er i dette afsnit yderligere suppleret med fødselsdatoen samt tillige eventuelt med fødested og dødssted.

Værket må betragtes som værende af stor personalhistorisk betydning. Med den systematiske opstilling af stoffet og det væld af oplysninger der gives vil bogen være yderst nyttig for enhver, der beskæftiger sig med de jødiske familiers historie i Danmark. Det er ikke svært at forudse, at denne udgave snart vil blive en kostbar sjældenhed. Også gennem dette enestående værk vil Julius Margolinskys navn og virke blive husket i tiden, der kommer.

HANS METZON, undervisningsinspektør, cand. jur.

Georg M. Facius: Slægtsmappe for slægten Facius, Risskov 1976.

Det hører til sjældenhederne at skulle omtale en bog, der ingen titel har, men da der heller ikke er tale om en „rigtig“ bog, men et springbind med lølblade, er det vel undskyldeligt.

Løbladesystemet vinder mere og mere indpas blandt de privat fremstillede slægtsbøger, og det har unægtelig også sine fordele, både økonomisk og rent praktisk, idet hvert enkelt medlem af slægten kan bygge videre (eller sortere fra) efter egne interesser, men for biblioteker og andre udenforstående benyttere kan det give mange problemer. Således indeholder det eksemplar redaktionen har fået overladt til omtale følgende sider: 3 upaginerede sider, s. 2-3, 3A, 9-12, 200-216, 250, 260 osv., dels indeholdende foto-

kopier af litteratur og arkivalier, dels oversigtstavler. Der er således mange løse ender, men ideen er god og fortjener at blive fulgt op. Nogen egentlig anmeldelse kan der dog næppe blive tale om, men det kan anføres, at den danske gren føres tilbage til Johannes Philip Facius f. 5. juli 1832 i Lauter i Sachsen, gift 23. apr. 1859 i Ålsø og død 8. juni 1889 i Hamborg efterladende sig 6 sønner og 2 døtre med navnet Facius.

HANS H. WORSØE

Sognepræst, konsistorialråd Søren Peter Lassen. Slægtsregister ved Jens A. Lassen, upag. 1978.

I sommeren 1978 samledes omkring 100 efterkommere af konsistorialråd Søren Peter Lassen i Østrup, hvor ovennævnte bog præsenteredes. Disse efterkommere, hvoraf 6. generation i dag er ved at vokse frem, ville næppe have haft ret meget med hinanden at gøre, hvis ikke et medlem af slægten havde sat sig for at samle og få udgivet disse oplysninger, og dermed har den lille upræsentiose bog jo allerede sin berettigelse. Men også for sit indholds skyld fortjener den at nævnes.

Bogen indledes med et optryk af breve fra sognepræst Søren Peter Lassen (f. 1785 i Trondhjem, død 1877 i Østrup) til hans børn, hvorefter følger et lille afsnit om slægtens ældre led, hvori navnene Kaasbøl og Wedege forekommer som indgifte og til sidst hovedafsnittet: selve efterslægtstavlen, som på en overskuelig måde er opstillet i det herhjemme alt for sjældent brugte tabellariske system og bilagt en oversigtstavle i den mere og mere populære solform. Bogen er forsynet med register, som gør den let at benytte, og hvorfra foruden Lassen kan nævnes navne som Blædel, Gudme, Langkilde, Malling og Wolff-Sneedorff.

Man må håbe, at de opgivne data er korrekte, for desværre lader de sig ikke kontrollere, idet forfatteren som regel har undladt at anføre stedsangivelser i forbindelse med disse.

HANS H. WORSØE

Otto Grunth Posselt: Slægten Posselt fra Reformationstiden til vore Dage. Anden Hovedlinie (1939). Fotografisk optryk 1976 m. supplement 1939-1976, 50 s., Hellerup 1976.

Med denne anmeldelse gøres en gammel forsømmelse god, idet den oprindelige udgave fra 1939 ikke sees at være omtalt i Persh. T., selvom den, alene p.g.a. løbenummersystemet, dengang havde fortjent en omtale. Bogen blev dog omtalt i dagspressen og af dr. Ths. O. Achelis i Heimatblätter aus Nordschleswig, som kunne føje nyt til om de ældste led og forklare, at når Hinrich Abraham Posselt drog til København i 1793 skyldtes det de slette forhold ved det medicinske fakultet i Kiel, og fra Hermann Posselt kom nyt vedr. navnets oprindelse. Disse oplysninger er optrykt i det nye tillæg sammen med ajourføring af familierne i USA, Danmark, Østrig og det sydlige Afrika samt en yderligere omtale af våbenet.

Bogen er opstillet efter indrykningssystemet og generationstallet er angivet med løbenummer øverst til venstre på siderne. En yderst praktisk tilføjelse er det, at personer, der behandles senere er nævnt med petittryk og løbenummer. Stamtavlen omfatter kun personer, hvis far eller moder er født Posselt, og hver af disse har en betegnelse bestående af et bogstav og et tal, således at søskende har samme bogsav men fortløbende tal, der angiver placeringen i søskendeflokken. Signaturen er anbragt i generationssøjlen, således at det er nemt at vandre frem og tilbage. Desuden er der for at lette overskueligheden gennemført en fortløbende nummerering, som er anbragt til højre på siden. Selvom systemet forekommer overskueligt, savner man dog i høj grad et personregister, som det

netop p.g.a. løbenummereringen ville være let at udarbejde.

Som det er antydnet ovenfor, har slægten sit hjemsted i Tyskland, senere generationer virkede i hertugdømmerne, deriblandt flere præster og fra omkring 1800 begynder spredningen over hele Danmark.

Teknisk er optrykket meget vellykket, især anbringelsen af billederne på gule blade virker udmærket.

Bøgernes forfatter, civilingeniør O. G. Posselt afgik ved døden 31. maj 1977, men interesserede kan henvende sig til dennes søn, Gert Posselt, Herninggade 21, 2100 Kbhv. Ø.

HANS H. WORSØE

Undervisningsminister M. R. Hartlings erindringer. Udgivet af de kongelige ordeners historiograf. Nyt Nordisk forlag, København 1977. 64 sider.

Med professor Tage Kaarsteds tiltrædelse af embedet som ordenshistoriograf indledtes med Dronningens godkendelse en større åbenhed overfor offentligheden til gavn for historikere, slægtsforskere o. a.

Som det første synlige resultat heraf er offentliggjort den første levnedsbetretning fra ordenskapitlets omfattende samling af ridderbiografier. Det drejer sig om skolemanden Mads Hartlings skildring af sit liv nedskrevet, da han i 1949 blev kommandør af Dannebrog.

Hartling blev født 1885 i et nøjsomt gårdmandshjem i Vesthimmerland. Også skolegangen var beskeden. De større børn gik i skole en dag ugentlig om sommeren og 5 dage om vinteren, de mindre børn gik så de øvrige dage. Men resultatet var efter Hartlings mening mere tilfredsstillende end i 1940'erne, en påstand der også tit fremføres nu om dage. Også om børneopdragelse hylder Hartling synspunkter, der som en reaktion mod den i en årrække docerede tæse om „fri opdragelse“, vel igen er ved at vinde gehør. „Ethvert barn trænger til og er lykkelig over en fast ledelse, blot den er parret med kærlighed“.

Fra visse hold vil Hartlings synspunkter på skolearbejde og skolepolitik nok blive anset for sort reaktion. „Det daglige jævne og flittige arbejde, der går ud på at bibringe børnene et solidt fond af kundskaber i de grundlæggende fag, er stadig og vil stadig være det vigtigste og det, der i det lange løb nok skal stå sin prøve ude i livet. Desværre skattes det i offentligheden og stundom også hos skoleautoriteterne ikke altid efter fortjeneste. Det er ligesom mange går træt i dette arbejde, der er tålmodigt og slidomt, og så søger de lettelse i luftige teorier om, at det hele skal være interessebetonet ... Resultatet er blevet fagtrængsel, overfladiskhed og svækkelse af kravet om pligt og ansvar, idet alle mål er blevet flydende. Dette betyder selvsagt ikke, at nye tanker ikke må prøves, men det betyder, at den ukritiske tilslutning til en del af disse har ført skolen ud i en tilstand af usikkerhed over for opgaver og mål, som har gjort arbejdet tungt og besværligt uden at tilføre det væsentlige nye værdier.“

Medens man kan være enig eller uenig med Hartling i disse betragtninger, vil næppe mange i dag kunne acceptere hans synspunkter vedr. Inger Merete Nordentoft. Betragtninger der virker lige så pinlige, som sagen den gang forekom Hartling.

Med denne reservation glæder man sig over udgivelsen af Hartlings erindringer og ser frem til offentliggørelse af mange flere af ridderbiografierne.

FINN H. BLÆDEL

REGISTER

VED CHRISTIAN A. JUUL

Personerne anføres som hovedregel på deres slægtsnavn, et sådant, der ikke er opstået alene ved at sætte „sen“ til faderens fornavn. Denne skik varer for landboernes vedkommende til ca. 1828, jfr. forordn. af 30. maj s. å. Føres et sådant slægtsnavn ikke, anbringes vedkommende på fadersnavnet eller bliver eventuelt at udelade, når han ikke i teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de personers navne, om hvem intet af videre betydning siges i teksten, f.eks. førere for hærafdelinger, konger og andre, i hvis tjeneste de i teksten nævnte personer står, forfattere, hvis værker citeres osv.

Kvinder anbringes som hovedregel på deres pigenavne, kun undtagelsesvis tillige på mandens navn og i så fald med henvisning fra pigenavnet; er dette ikke noget egentligt slægtsnavn, bliver det eventuelt at udelade.

Er navnene latiniserede, bibeholdes denne form i registret, medmindre teksten oplyser, hvorledes de skal gengives på dansk.

Nævnes en person flere gange på samme side, antydes det, hvor sådant anses fornødent, i registret ved et mindre tal foroven, til højre for sidetallet.

Fyrster sættes på deres navne, ikke på landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpå.

Sammensatte efternavne, f.eks. Lente-Adler, sættes på første dels begyndelsesbogstav, altså i det nævnte tilfælde på L.

Partikler som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; eks. des Vignes sættes under V.

De efter spansk skik sammensatte efternavne (moderens slægtsnavn tilføjet efter faderens) anbringes under det første led.

Lokaliteter og institutioner, hvor om teksten har bemærkninger af særlig betydning, er optaget i registret.

Småstykker og anmeldelser er fra 16. række optaget i registret.

Abel, Christine Hansdtr., g. 1° Toxværd, 2° Høy, 192, 202.

Achelis, Thomas Otto, bibliotekar, adjunkt, 220.

Adler, Else Kirstine, g. Rosborg, 143. – Jacob Jacobsen, proprietær, 143.

Agerholm, Jonas, godsejer, 144.

von Ahlefeldt, Hans, 33.

Ahrensbach, Jacob Erichsen, sognepræst, 45, 51.

Alberti, P. A., højesteretsagfører, minister, MF, 9.

Albertsen, K., overlæge, 101.

Almontan, Anne Vibeke Nielsdtr., g. Sthær, 41.

Amelen, Reinhold, 144.

Ammitzbøll, Marie Sophie, g. von Jessen, 104.

Ancher, Hans, sognepræst, 172.

Andersdatter, Anne Dorthea, g. Toxværd, 196. – Gedske, g. Boller, 45. – Margareta, g. 2° Doninici, 171 f.

Andersen, Christen, fæster, 91, 93. – Finn, arkivar, 113. – Gjord, justitsråd, 66, 176. – Hans, byfoged, 42. – Niels, i Vesbækgaard, 139. – Peder, 213.

Andresen, Ludvig, 107.

Antony, Birgitte Marie, g. Milling, 146. – Cecilie Johanne Kristine, g. Rosborg, 147. – Christoffer, fæster, 147². – Elisabeth Sophie Magdalene, 146. – Henrik Christoffer, proprietær, 147. – Jens Peder, forpagter, 146.

Antony (Munch), Christoffer, fæster, 147.

Bachmann, Hans, proprietær, 46, 76.

Bagge, Anna Marie, g. 1° Munch, 2° Antony, 147.

Bagger, Hans, biskop, 196.

Balle, Nicolai Edinger, biskop, 106.

Bang, Corfitz Schurmann Jensen, 195. – Gustav, historiker, MF, 82, 90. – Jens Rasmussen, skipper, 194, 204. – Mathias Clausen, rektor, 49. – Oluf, klokker, 204.

Banner, Anne Cathrine, g. Wedell, 66. – Jytte, 38, 49. – Thomas Jensen, 131, 134-136.

Bartholin, Caspar, læge, 140, 217.

Bech, Anna Thomasdtr., g. Rosborg, 144.

Becher, Jacob Gotfried, apoteker, rådmand, 37. – Johan Henrik, læge, 216 f.

Beck, Anna Maria Christiana, g. Berre-

- gaard, 104.
 Below, Tyge, landkommissær, 23.
 Bender, Susanne Krogh, 215.
 Bendixen (Møller), Jakob, møller, 40 f., 166, 170.
 Bennich, Nicolai, 26.
 Berg, Cathrine Dorthea, g. Toxværd, 202. – Chresten, politiker, 115. – Severin, hosekræmmer, 119.
 Berghaus, Christoph H. A., 107.
 Bergmann, regimentskvartermesterinde, 198.
 Bernhoft, H., 105.
 Bernstorff, familien, 105.
 Berregaard, Antoinette Marie Christiane, g. Sporon, 102, 104. – Heinrich, stamhusbesidder, oberstløjtnant, 104.
 Bille, Anne Pedersdr., g. Haarboe Pedersen, 35. – Otto, amtmand, 27 f., 37, 39, 54 f., 58.
 Bilsted, Carl Jacob, regimentskvartermester, premierløjtnant, 105. – Ernst Frederik August, kreditforeningsdirektør, 105.
 Bilton, engelsk pensionær, 102, 104.
 Birch, Andreas, byskriver, mineralinspektør, 105. – Andreas, biskop, 106. – Carl Christian Laurentius, sognepræst, 107. – Christian, finanskollegiedeputeret, 105 f.
 Birker-Smith, Sophus, litteraturhistoriker, overbibliotekar, 214.
 Bjørn-Jensen, Chr., 18.
 Block, Staffan, glarmester, 33.
 Blome, Margrethe, g. Valchendorph, 20, 27 f., 33, 44, 50, 160.
 Bluhme, Johannes Bartholomæus, konsumptionskasserer, 107.
 Blume, Margrethe, se Blome.
 Blædel, slægten, 220. – Finn H., ekspeditionssekretær, 18, 221.
 Bobé, Louis, kgl. ordenshistoriograf, 117.
 Bock, frøken, 102, 104.
 Boesen, Ellen Poulsdr., g. Hjorth, 173. – Poul Rasmussen, rådmand, 173.
 Boller, Anders Rasmussen, sognepræst, 45. – Dorothea Andersdr., g. 1° Ahrensbach, 2° Simon Rasmussen, 3° Scheel, 45 f., 51.
 Borch, Christen Poulsen, sognepræst, 212.
 Bornemann, Henrik Philipsen, professor, biskop, 197, 217.
 de Boyssset, Christian Frederik, godsejer, 198-200, 203, 206. – Christiane Fredrica, g. Toxværd, 199 f.
 Braäm, Mette Marie, 195.
 Bramsen, Georgine Nicoline, g. David, 105.
 Brandt, Peter, rentemester, 58, 60.
 Brinch, Bolette Cathrine, g. Høg, 69.
 Broch, Erik, lærer, 149.
 Brochmand, Hans Rasmussen, 217.
 Broch, Jens Jensen, 211. – Lage, 213.
 Brochenhus, Anna, g. Valchendorph, 20 f.
 Brodersen (Riisbrigh), Thomas, borgmester, 20.
 Bronson, slægten, 107.
 Bruhn, Frederick Johann, 105.
 Bruun, Ebbe Jensen, 205.
 Brønind, foged, 201.
 Brønnum, Rudolf Christian Lund, værtshusholder, 146.
 Braad, Abraham Voss, 142. – Anna Cathrine Voss, 142. – Frederik Christian, 142. – Hans Christian, degn, 142. – Isaac, kromand, 142. – Jacob, 142. – Kathrine Margrethe, g. Peder Jacobsen, 141. – Knud Christensen, degn, 141.
 de Buch, Anna, 151, 155-157, 159-162, 164 f. – Anne Marie, g. von Proschewisch, 29, 33, 43, 151-165, 172.
 Buchwald, familien, 108. – Karen, 18.
 Bynch, Lorens, sognepræst, 145.
 Byrresen, Peder, design. sognepræst, 191.
 Bølle, Eiler Madsen, biskop, 212. – Mads Andersen, 212.
 Børgesen, Christian Conrad, krigsråd, kommandoskriver, 118. – Frederik, strandkontrollør, 118. – Frederik C. E., botaniker, 118. – Peder, 118. – Skjold C. G. E., grosserer, 118.
 Carlson, Inge, 191, 207.
 Casper, Jens Sørensen, lodsoldermand, gods ejer, 148. – Mette Cathrine, g. Rosborg, 148.
 Caspersen, familien, 205. – G., 205.
 Christensdatter, Anne, g. Møller, 146. – Bodil, 140. – Sophie, g. 1° Hein, 2° Toxværd, 201.
 Christensen, Hans, 21, 29.
 Christian 5., konge, 58.
 Christiansen, Carl, 128.
 Christoffer, hertug, 137.
 Clausager, Jørgen Peder, 113, 116, 210, 215.
 Clausen, Anna Christina, 108. – Catharina, 108. – Hans Adolf, 108. – Hedvig, 108. – Magdalena Sophia, 108. – Margaretha, 108. – Margaretha, 108. – Maria Elisabeth, 108. – Metta Dorothea, 108. – Nicolai, godsforvalter, 107 f. – Nicolai, 108. – Otto Daniel, 108.
 du Clos, Isaac de Colomb, professor, 107.
 Colbiörnsen, Jacob Edvard, jurist, 106.
 Culmbach, markgreviden af, 199.
 Dahl, Flemming, arkivar, forfatter, 117.
 Dahlerup, Troels, historiker, 128.
 Damianus, Johan, sognepræst, 193.
 von Danckverdt, Hedevig Magdalene, g. Wedell, 165. – Joachim, major, 159, 165.
 Danneschiold, Christian, greve, 194.
 Danneskjold-Laurvig, Ferdinand Otto, greve, 62.
 David, Christian Georg Nathan, nationalbankdirektør, finansminister, 105. – Georgine (Gine), g. Bilsted, 102, 105.
 Diderichsen, Eline Marie, g. Kampp, 110.
 van Dochum, greve, 109.
 Dominici, Hans, sognepræst, 171 f., 174.
 Dons, Ane Malene, g. Toxværd, 196.

- Dresselbjerg, Anders Henriksen, 212. – Niels Andersen, 212.
Dreyer, Augustus, 60.
- Eegby, Christian Jørgensen, sognepræst, 204.
- Eggertsen, Christen, 43. – Hans, købmand, 20.
- Engberg, Susanne, g. 1° Plum, 2° Toxværd, 204.
- Engerslev, Hans, møller, 145. – Jens Jørgensen, proprietær, 142. – Jens Jørgensen, proprietær, 145. – Jens Overby, købmand, gæstgiver, 145. – Maren, g. Raupach, 145. – Niels Jørgen, 145. – Sara, 145. – Sophie, g. Bynch, 145.
- Ericksen, Peter Adolph, 73.
- Erik Menved, konge, 137.
- Eriksen, Niels, kannik, 212. – (Vestensgaard), Jens, ridefoged, 25.
- Eriksson, Magnus, svensk konge, 135, 137.
- Erlandsen, Niels, se Galen, Niels Erlandsen.
- Eschricht, Daniel Frederik, læge, fysiolog, 101 f., 104. – Johan Gottfried, mægler, 104.
- Eskildsen, Ole, rytter, 158.
- Esmann, Mette Magdalene Hermannsdr., g. Glahn, 145.
- Esperdsatter, Anne, 142.
- Eugen, prins, østrigsk feltherre, 78.
- von Euler-Chelpin, Sten, svensk ambassadør, 109.
- Fabricius, Anders Hansen, sognepræst, 191 f. – Hans Andersen, sognepræst, 191 f.
- Facius, Georg M., 219. – Johannes Philip, 219.
- Faust, Rudolph, borgmester, 54, 58 f.
- Feilberg, Anna Marie, g. Bilsted, 105.
- Fenger, Ole, retshistoriker, 210 f.
- Ferslev, Niels, amtmand, 143.
- Fincke, Jacob, 217.
- Folchers, Margrethe Catarina, g. Scheel, 61 f., 73, 176, 181-183, 185.
- von Folchersahm, Frants Vilhelm, generalmajor, 62, 181 f., 184.
- Formann, Anna Sørensdtr., g. 1° Kleve, 2° Ursin, 141, 144.
- Forsskål, Petrus, 217.
- Foss, Desiderius, sognepræst, 217. – Jens Christensen, læge, 216.
- Frandsen, Anders, se Toxværd, Anders Frandsen. – Karl-Erik, historiker, geograf, 85 f., 95.
- Frederik 4., konge, 65, 69.
- Friedrich August, polsk konge, 70.
- Friis, Bodil Madsdr., g. 1° Boesen, 2° Peder Jespersen, 173. – Evert Nielsen, borgmester, 52. – Elisabeth, 50. – Mads Lucassen, rådmænd, 173. – Niels, kannik, 212. – Niels, kantor, 212. – Niels Evertsen, 52. – Aage, historiker, 117.
- Friis-Petersen, H., 201, 203.
- Frimodt, Else Johanne, g. Kleve, 144.
- Frisius, Laurentius, præst, 107.
- Fursmann, Christian, 199.
- Fussing, Hans H., lektor, historiker, 82, 210, 213.
- Gabel, Valdemar Christoffer, kammerherre, 38, 49 f.
- Galen, ætten (Erlandsønnerne), 135. – Anders Jønsen, 131. – Edle (Aetle) Pedersdr., g. Thott, 132 f., 136-138. – Else (Elisabeth), g. Rani, 131-134, 136. – Ingeborg, g. Vendelbo, 131, 133-136. – Jacob Jønsen, 131. – Karl Eriksen, ærkebiskop, 135. – Niels Erlandsen, gældker, 131 f. – Niels Jacobsen, 131. – Niels Ågesen, 131-137. – Peder Jensen, ærkebiskop, 135, 137. – Peder Nielsen, af Eljaröd, 131-133, 136 f. – Peder Nielsen, af Tåsinge, 132.
- Gatterer, Johann Christoph, historiker, 107.
- Gersdorff, Chr., skatmester, 58, 60.
- Gertsen, Stefan, student, godsejer, 143.
- Giøe, Jytte Christine, g. Bang, 204 f. – Marcus Andersen, sognepræst, 192, 203, 205.
- Gjermand, Cort, forpagter, 24.
- Gjordsdatter, Benedicte Dorothea, g. Scheel, 66, 175 f., 182.
- Glahn, Adam Wilhad, sognepræst, 144. – Benedictus Abelus, skoleholder, 144.
- Griffenfeld, Peter Schumacher, statsmand, 108, 213.
- Grove-Stephensen, F. S., 108.
- Grubbe, Asser, 131, 134, 136. – Holger, løjtnant, 192, 199°, 200. – Lauritz Thomæsen, 58, 60, 73. – Peder, 134, 136.
- Grunau, Johan Jacob, tømmermand, 139.
- Grundtvig, Augusta Eleonora, g. H. F. Petersen, 119.
- Grut, Charles, 102. – Emma Eliza, g. A. N. Hansen, 103.
- Gudme, slægten, 220.
- Guldberg, Jacob Dinesen, amtsforvalter, 46.
- Gyldenløve, Christian, feltmarskal, 78.
- Gyldenstjerne, Knud, 213.
- Hahn, Sophie Amalie, g. Reventlov, 62 f., 65, 167, 169 f., 181 f. – Vincenz Joachim, overjægermester, 27, 54, 62, 73, 181, 189.
- Hamborg, Henric, guldsmed, 189.
- Hamilton, engelsk gesandt, 102, 104.
- Hamilton-Edwards, Gerald, eng. bibliotekar, journalist, personalhistoriker, 208 f.
- Handrup, Andreas, 144.
- Hannerup, skrædermester (i Vordingborg), 144. – Ane, 144.
- Hansdatter, Kirstine, g. Toxværd, 196. – Mette, g. 2° Toxværd, 192. – (Rosborg), Bodil, g. Braad, 141.
- Hansen, Alfred, grosserer, 101 f. – Andreas Nicolaj, grosserer, godsejer, 103. –

- Carl Rise, arkivar, 94. – Charles Nicolai, løjtnant, 103. – Jessie, 102. – Knud, i Lunde, 22, 34. – Mary Lucinde, g. Westenholz, 102 f. – Niels, kancelliråd, 143. – Tønnes, købmand, konsumptionsforvalter, 28 f., 32, 38, 42 f., 47-49.
- Hansen (Bonde), Oluf, skovrider, 42.
- Hansen (Rosborg), Anders, 140. – Christen, fæster, 140, 148. – Christen, 140. – Niels, øltapper, 139.
- Harbo, Ludvig, biskop, 217.
- Hardrup, Morten Mikkelsen, assessor, 30.
- Hartling, Mads R., undervisningsminister, 221.
- Hasebard, Jacob, sognepræst, 217.
- Hasstrup, Frederikke Cecilie, g. Leth, 103.
- Haumann, Jacob, købmand i Königsberg, 69 f.
- von Haven, Elias, sognepræst, 107.
- Heilesen, Henning, overarkivar, 213.
- Hein, Hendrik, jordegen, 201.
- von Heinen, A. C., kammerjunker, 106 f.
- Helk, Vello, overbibliotekar, 107, 116, 217.
- Hellekande, Bodil Sørensdr., g. Hardrup, 30.
- Helsingborg, Peder Jonsen, sognepræst, 50.
- Helverschow, Anna Margrethe, g. 1° Hovenbec, 2° Luxdorph, 193.
- Hersleb, Peder, biskop, 173.
- Herup, Sophie Michelsdr., g. 1° Niels Hansen, 2° Grunau, 139.
- Hjelholt, Holger, overarkivar, 117.
- Hjersing, J., rektor, 194. – Laurids, 194.
- Hjorth, Ane Pernille, 168. – Bodil (Bolette), g. Hersleb, 173. – Catharina Susanna, 168. – Hans Gregersen, sognepræst, 173. – Henrik Lauritsen, provst, 163, 167 f., 171 f. – Laurits, student, 168. – Laurits Henriksen, sognepræst, 167. – Niels Frederik Lauritsen, sognepræst, 168, 172. – Rebecca Marie, g. Peder Rasmussen, 168.
- Hoff, Jacob, borgmester, 31, 39.
- de Hofman, Tycho, historiker, 174, 177 f., 185.
- Holberg, Ludvig, forfatter, 216.
- Holdt, George Fleming, 109.
- Holgersdatter, Karen, g. Peder Mortensen, 194.
- Holm, Christen Knudsen, 200. – Jørgen Nielsen, ingeniør, landmåler, 216. – Knud Jensen, 200.
- Holm-Petersen, Poul, arkitekt, 130.
- Holstein, Ulrich Adolph, storkansler, 194.
- Holsvig, Nicolaj, fæster, 142.
- Holt, John, engelsk Chief Justice, 109. – Susanna, g. Scheel, 41, 59, 151 f., 155-160, 162-170.
- Holten, Harobard, 165, 172.
- von Holten, Terchel, 165, 172.
- Hondorf, S., skatmester, 60.
- Hornemann, C. E., teolog, professor, 106.
- Hovenbec, Peder Hansen, godsejer, 193.
- Huitfeldt, Arild, rigskansler, historiker, 210.
- Hvid, Erik Jacobsen, sognepræst, 46. – Ingeborg Jacobsdr., 45 f. – Mads Jacobsen, sognepræst, 46.
- Hvidtfeldt, Johan, rigsarkivar, 114.
- Hviid, Anders Christian, 217.
- Hübner, Martin, 217.
- Häusser, E. D., oberst, arkitekt, 75.
- Høeg, Mogens, lensmand, 23, 35.
- Høegh, Jens, lærer, 146. – Ottomine Else Kirstine, 146.
- Høg, Christian Nielsen, landstingskriver, 75. – Hannibal, lærer, 68, 76 f. – Margrethe Magdalene, g. Mølmarh, 68 f., 77. – Niels, forpagter, 42, 63, 66-68, 71, 75-77, 170. – Thomas, forpagter, 67. – Valdemar Gustav, regimentskvartermester, 68 f., 76 f.
- Høstmark, Christiane Marie, 195. – Kirsten Jensdr., g. Toxværd, 195. – Laurits Andersen, 195. – Niels Jensen, sognepræst, 195. – Søren, snedkersvend, værtshusholder, 195.
- Høy, Adolph Hansen, 202. – Maren Jensdr. g. Bang, 204.
- Jacobæus, Holger, læge, 217.
- Ilse, Grethe, arkivar, 114.
- Ingvorsen, Lif, historiker, 218.
- Iuul, Stig, retshistoriker, 211.
- Ivarsdatter, Else, g. 2° Weiløe, 197, 199.
- Iversen, Cecilie Wilhelmine, g. Kiellerup, 104.
- Jacobsen, Augusta, g. Paulli, 105. – Dominicus, sognepræst, 171. – Jens, læge, 216. – Ludvig Levin, professor, læge, 105. – Peder, degn, 141.
- Jakobsdatter, Else Marie, g. 1° Niels Jørgensen, 2° Lauritz Pedersen, 41 f. – Susanne, 41, 172.
- Jakobsen, Hans, 41. – Marcus, handelsmand, 41 f., 48 f., 66, 74, 172.
- Jansen, Lotte, arkivar, 129.
- Janson, Hector Friderich, biskop, 106.
- Jantzen, Abraham, postmester, 170. – Adam, sognepræst, 170. – Christian, forpagter, 170. – Hans Heinrich Scheel, 173. – Tobias, 170.
- Jensdatter, Karen, g. Hans Christensen, 21, 27, 29, 33. – Karen, g. Høstmark, 195 f.
- Jensen, Hans, historiker, 117. – Sigurd, stadsarkivar, 117.
- Jespersen, Peder, kgl. konfessionarius, 167 f., 172 f.
- von Jessen, Carl Frederik Reinhold, ritmester, branddirektør, 104. – Franz, redaktør, 101, 105. – Reinhold, geheimekonferensråd, stiftamtmand, 104.
- Jexlev, Thelma, arkivar, 81, 121, 128 f.
- Johan, greve af Holsten, 137.
- Johannsen, Johann Christian Gottberg, præst, 104. – Malthilde Ernestine, 102, 104.
- Johansen, Marianne, arkivar, 115. – Per

- Gotthelf Kühlwein, redaktør, 110.
 Jonsen (Helsingborg), Peder, sognepræst, 50.
 Jürgensen, Georg, 109.
 Jørgensdatter, Anne Kirstine, g. Kalberg, 142. – Helle Marie, g. 2° Oluf Hansen (Bonde), 42. – Maren, g. Kjærungaard, 70, 78.
 Jørgensen, A. D., geheimearkivar, 116 f. – Christen, fæster, 34. – Harald, landsarkivar, 1, 17, 110, 116 f. – J. A., 167. – Matz, fæster, 34. – Niels, fæster, 41, 48. – Niels, fæster, 142. – Troels G., højesteretspræsident, 215.
 Kalberg, Peder, 142.
 von Kalckreut, generalinde, 198. – Christen Frederich, major, 198. – Samuel Ludwig, general, 198.
 Kall, Abraham, 217. – N. C., 106.
 Kall-Rasmussen, M. N. C., 214 f.
 Kamp, slægten, 110. – Mads Peter Hansen, 110. – Aage Hjalmar, afdelingsleder, 95.
 Kattenberg, Else Susanne, g. Giøe, 192, 203, 205. – Johan, 192, 203.
 Keller, Johan Friederich, auditør, 175.
 Kellinghusen, Abigaël Sofie, 77. – Anna Kathrine. – Daniel, godsejer, 43, 47, 68, 71, 74, 77. – Hans, godsejer, 68. – Heringa Andrea, 79.
 Kiellerup, Adelaida (Ida) Wilhelmine, 102, 104. – Daniel, bogholder, varemægler, 104. – Maren, g. Eschricht, 104.
 Kierkegaard, Søren, filosof, digter, 13.
 Kisbye, Rasmus Severin, rektor, 107.
 Kjærungaard, Hans Hansen, 78. – Hans Lauritsen, sognepræst, 70 f., 78, 170, 173. – Jørgen Lauritsen, sognepræst, 78 f. – Laurits Pedersen, rådmænd, 70. – Margrethe Maria, g. Scheel, 46, 66, 71 f, 79, 170. – Maren, 71, 79.
 Klein, Hans Pedersen, rådmænd, 73.
 Kleinsorg, Max, forlægger, 101.
 Kleve, Ane Formann, 144. – Hans Ursin, 144. – Johan Terkel, tegner, gravør, professor, 144. – Ole Pedersen, sognepræst, 144. – Peder Iversen, brygger, 144.
 Klevenfeld, Terkel Kleve, adelsgenealog, 144.
 Knudsen, Gunnar, 128.
 Kolderup-Rosenvinge, J. L. A., retslærd, 210, 211.
 Kollerød, Ole, 115.
 Kongsgaard, Niels Clemensen, lærer, 148.
 Kornerup, Bjørn, overarkivar, kgl. ordenshistoriograf, 120, 221.
 Krabbe, Glob, 212. – Lucas, 212.
 Krag, Anders Jensen, sognepræst, 194. – Erik, oversekretær, 24, 26, 36. – Frederik, godsejer, 213. – Hans, herreds- og birkefoged, 22, 47, 52. – Johanne-Cathrine, 53. – Knud Hansen, forpagter, jordegen, 28 f., 31, 38, 40 f., 43, 47 f., 50, 53, 173.
 Krahe, Johan Peter, præstestuderende, 199.
 Kroman, Erik, overarkivar, 7.
 Kroymann, Hinrich, godsforvalter & -inspektør, skribent, 108 f.
 Kryger, Hanne, g. Toxværd, 192, 198.
 Kraack, Gerhard, 116.
 Kuhn, Joachim Ernst, kaptajn, 64, 66, 183. – Søren, løjtnant, 64, 74.
 Kyrning, Niels, 135, 137.
 Köckern, ritmesterinde, 198
 Kønemann, Johanne Francisca Gottlieb, g. M. H. Petersen, 104.
 Kaarsted, Tage, kgl. ordenshistoriograf, 120, 221.
 Kaas, Else, g. von Folchersahm, 62 f., 181. – Erik, landkommissær, 23. – Jørgen, kommissær, 33. – Sidsel, g. Hahn, 62. – Kaasbøl, slægten, 220.
 Landdorph, brødrene, 37.
 Lange, Didrich, forpagter, 68. – Valdborg Caroline Dorothea, g. Langsted, 103.
 Langkilde, slægten, 220.
 Langsted, Conrad Wilhelm, apoteker, 103. – Lauritz Christian, ritmester, 103.
 Larpent, Anna Sophie Jeanette, g. Mathiesen, 104. – Isaac Piene, dr. med., 104. – Julie Louise Jeanette, g. Mathiesen, 102, 104.
 Lassen, Aksel, redaktør, 82. – Jens, admiralitetsråd, landsdommer, højesteretsassessor, 22, 24, 26, 35 f., 154. – Jens A., 220. – Johanne, g. Lehmann, 105. – Lydich, sognepræst, 197. – Niels, præsident, 26, 29, 36, 38, 48, 55. – Søren, sognefoged, 197. – Søren Peter, sognepræst, 220.
 Lauritsdatter, Margrethe, g. 1° Niels Jørgensen, 2° Holsvig, 142.
 Laustsen, Agnes, se Olesen, Agnes.
 Lehmann, Johan Chr., snedkermester, 119. – Otto Ludvig Edvard, maler, 101 f., 105. – Peter, miniaturemaler, 105.
 Lemming, Christian Sørensen, færgeforpagter, 47. – Hans Sørensen, sognepræst, 46 f.
 Lente, Christian, overkrigssekretær, 78.
 Leth, Anna Marie, g. Frederik Julius Petersen, 101 f., 104. – Christen Nielsen, sekondløjtnant, godsejer, 144. – Christoffer Adolf, kanal- & havneinspektør, 103. – Elisabeth Sophie Rantzau, g. Rosborg, 144. – Fritze Louise, g. von Jessen, 101 f., 104. – Ida Wilhelmine, g. Langsted, 101-103. – Oluf Pedersen, klokker, 204.
 Lillelund, Laurits, sognepræst, 75.
 Linde, Helle, arkivar, 218.
 Lindenov, Henrik, amtmand, 22, 24 f., 34. – Jacob, godsejer, 24.
 Lindvald, Axel, rigsarkivar, 117.
 Ludvigsdatter, Karen, g. Hjorth, 167 f.
 Lund, Anna Henriette, g. de Meza, 102, 105. – Henrik, kancellist, 63.
 Luxdorph, Cathrine Hansdtr., g. Seidelin,

193. – Christen Bollesen, oberst, 193. – Else Christensdr., 197. – Peder Christensen, 193 f., 197.
- Lysgaard, Christine, g. Toxværd, 203 f. – Oluf, 203.
- Lytz, Morten, sognepræst, 201.
- Løvenbalk, Jens Nielsen, 211. – Margrethe Eriksdr., g. Galen, 132.
- Madsdatter, Anna, g. Mads Sørensen, 140. – Helle, g. Rosborg, 140. – Maren, g 1° Rosborg, 2° Stiesen, 3° Niels Jørgensen, 142. – Margareta, 172.
- Madsen, Jacob, købmand, borgmester, 39. – Jens, borgmester, 155, 163. – Jep, rytter, 163. – Peder, skovrider, 37. – Peder, kancellist, 57.
- Magleby, Frants Andersen, sognepræst, provst, 191-193, 204 f.
- Magnus Eriksson, svensk konge, 135, 137.
- Malling, slægten, 220.
- Mandix, Jacob, rentekammerdeputeret, 107.
- Manthey, Ludvig, sognepræst, 106.
- Marcusdatter, Anna Elisabeth, 42. – Anne Lisbeth, 42. – Birthe, 42.
- Marcussen, Claus Rasch, 42. – Hans, 42. – Henning, 42. – Jacob, 42. – Jørgen 42. – Jørgen, 42. – Oluf, 42. – Oluf Hansen, 42. – Rasmus, 42.
- Margolinski, Julius, bibliotekar, 218 f.
- Markmand, Ivan, 131, 134, 136.
- Mathiesen, Haaken Christian, jernværks-ejer, godsejer, 104. – N. Banner, stadsbygmester, 75.
- Matzen, Rasmus, 197.
- Metzon, Hans, undervisningsinspektør, 219.
- de Meza, Christian Jacob Theophilus, læge, 102. – Christian Julius, generalløjtnant, 102.
- Michelsen, Johan, herredsfoged, 163.
- Milling, Peder Hansen, proprietær, 146.
- Mogensdatter, Magdalene, g. 1° Klein, 2° Volchers, 73.
- Mogensen, Margit, arkivar, 81, 95, 99, 115.
- Mohr, Oluf, 198. – Otto, sognepræst, 198 f. – Peter, 199.
- Monrad, Ditlev Gothard, konseilspræsident, biskop, 14. – F., sognepræst, 201. – Johan, landkommissær, 48.
- Morsing, Jens, provst, 167.
- Mortensen, Hans, forpagter, 43. – Peder, sognepræst, 194.
- Motzfeld, Marie, g. Schumacher, 108.
- Munch, Ane Nikoline, 146. – Anne Margrethe, g. Toxværd, 192, 195. – Christoffer Erhard, fæster, 147. – Frederikke Sophie, g. Høegh, 146. – Hans Pallesen, forpagter, 147. – Hans Thantsen Severin, 146. – Otto Himmelstrup, klitkommissær, proprietær, 146. – Søren, forpagter, 146.
- Munk, Andreas, regimentsskriver, 142.
- Munk, Barbara Sophie, g. Smed, 142. – Niels, 213.
- Müller, Ancher, landsdommer, 170. – Christian Rudolph, hofpræst, 169. – Heinrich, rentemester, 56, 60. – Heinrich, d. y., 26.
- Münter, Balthasar Lauritsen, sognepræst, 106.
- Møller, Ane Kirstine, g. Storm, 143, 146. – Anna Kirstine, 146. – Hans Christensen (Christian), borgmester, 140, 143, 148. – Jacob, tolder, 30. – Jacob Bendixen, se Bendixen (Møller), Jacob. – Maren Pedersdr., g. Kongensgård, 146, 148. – Mariane, 146. – Peder, klokker, 204. – Peder Christian, skoleholder, 143, 146, 148. – Wolf, 112.
- Mølmarch, Christian Ibsen, byfoged, 66, 68 f., 72, 74 f., 77.
- Mørch, Frederikke, Sofie, g. Munch, 146. – Mads Madsen, 158, 161.
- von Møsting, J. S., geheimestatsminister, finansminister, 106, 116.
- Neve, Gerhardt, kancellist, 63.
- Nielsdatter, Maren, 148.
- Nielsen, A. Stange, skoleinspektør, 205. – Baltzer, rådmand, 27, 37 f., 54, 59, 188. – Christian, 148. – Clemens, snedkersvend, 148. – Hans, major, 188. – Hans, major, 34. – Henning, 41. – Jacob, 41. – Jens Peter, morder, 115. – Peder, 148. – Vibeke, arkivar, 115, 218.
- Nim, Ane Elisabeth Pedersdr., g. 1° Rosborg, 2° Niels Hansen, 143.
- Nissen, Anne Cathrine, på Nielstrup, 38, 49. – Georg, diplomat, forfatter, 106 f. – Øllegaard Christine, g. Wassard, 143.
- Nordentoft, Inger Merete, skoleinspektør, 221.
- Norup, Jesper, provst, 203.
- Notlev, Bartholomæus Christoffersen, forpagter, 32, 52. – Christoffer Jacobsen, brygger, borgmester, 32, 46, 52, 72. – Jacob Christoffersen, baccalaur, 52. – Jacob Nielsen, islandsk købmand, 52. – Henning Scheel, 52.
- Nygaard, Sigvard, arkivmand, 122, 127, 194.
- von Oesede, Jørgen, 155, 159. – Otto, tolder, postmester, 53 f., 59, 152 f., 155 f., 162, 164.
- Olesen, Agnes, g. Laustsen, 32. – Elith Møller, præst, 19, 80, 151.
- Olsen, Anker, 218. – Gunnar, landsarkivar, 83, 91.
- Olufsdatter, Karen, g. Niels Jørgensen, 41. – Kirsten, g. Marcus Jakobsen, 42.
- Olufsen, Jens, forpagter, 33.
- Orlamundt, Dorothea Margrethe, g. Paulli, 105.
- Ottendal, Niels Andersen, 158.
- Pagedorn, Jost, 35.
- Paludan, Jacob, forfatter, 117.
- Parsberg, Verner, 191 f.

- Patkul, Reinholdt, russisk geheimekrigsråds-præsident, 70.
- Paulli, Emil Theodor, læge, professor, 102, 105. – R., overbibliotekar, 117. – Richard August, kontrollør, overkrigskommissær, 105.
- Pedersdatter, Anne Marie, g. Sveistrup, 143. – Ellen, g. Friis, 173. – Ellen, g. Trochmann, 46. – Margrethe, g. 1° Zitzer, 2° Toxværd, 192, 194. – Sidsel, g. Toxværd, 194.
- Pedersen, Børge, 118. – Christen H., forpagter, 37. – Elline, g. Magleby, 193 f., 197. – Laurits, fæst, 41. – Peder Haarboe, godsejer, 35. – Rasmus, tolder, 67 f., 76. – Victor, universitetsarkivar, 214 f.
- Pedersen (Skole), Christen, tjenestekar, 146, 148.
- Petersen, Erling, 205-207. – Frederik Julius Kønnemann, herredsfoged, 104. – Herman Frederik, provst, 119. – Morten Henrik, sognepræst, 104.
- Petit, Alexander Joseph Ferdinand, juveler, 102. – Marianne Lucie Charlotte, g. Eschricht, 101 f., 104.
- Petzholt, Angelique Jacobine Vilhelmine Marie, g. Ludvig Jacobsen, 105.
- Pinkros, A. C., 105.
- Plum, Birgitte Susanne, g. 1° Eegby, 2° Leth, 3° Møller, 204. – Claus, borgmester, 204.
- Podebusch, Rudolf, baron, godsejer, 28.
- Pogwisch, Henning, godsejer, 23.
- Pontoppidan, Anna Christine Ludvigsdtr., g. Toxværd, 196. – Erik Ludvigsen, biskop, forfatter, 194. – Ludvig Henriksen, stiftsprovst, 196.
- Posselt, Gert, 221. – Hermann, 220. – Hinrich Abraham, 220. – Otto Grunth, civilingeniør, 22 f.
- Poulsen, Christen, sognepræst, 212.
- Prahl, Jacob Nielsen, sognepræst, 174.
- Prange, Knud, historiker, 218.
- von Proschewisch, familien, 28 f., 152, 180. – Anna Catharina, g. von Oesede, 59, 152, 154 f., 162, 164. – Georg, ritmester, 33, 59, 151-154, 156 f., 162-165, 181.
- Puerari, Marc-Nicolas, romanist, 217.
- Qvistgaard, Erhard, præst, personalhistoriker, 194.
- Rafn, Poul Zacharias Olsen, sognepræst, 46, 52.
- Rani, Gyde, g. Banner, 134-136. – Ingerd, g. 1° Grubbe, 2° Markmand, 134, 136. – Jakob Karlsen, 131, 134, 136. – Karl Pedersen, 131-134, 136. – Niels Karlsen, 134. – Peder Karlsen, 134.
- Rantzau, Anna Dorothea, g. von Buchwald, 108. – Frantz, officer, 69. – M., g. Ahlefeld, 108.
- Rasch, Aage, overarkivar, 117.
- Rasmusdatter, Cathrine, g. 1° Lund, 2° Neve, 63, 74. – Kirsten, g. 2° Magleby, 191.
- Rasmussen, Anders, forpagter, 24. – Ejvind, 141. – Find, af Hjorte, 158. – Hans, kancelliforvalter, 61, 63 f., 68, 73 f., 170, 173. – Jacob, borgmester, 31. – Jens, skipper, se Bang. – Jens, pædagogus secundus, se Skomager. – Jørgen, arkivar, 114. – Peder, sognepræst, provst, 167 f. – Poul, arkivar, 128. – Rasmus, kancelliforvalter, 63. – Severin, kancelliassessor, 58, 61, 63, 74. – Simon, rådmænd, 45, 51.
- Ratecken, bogholder, 195.
- Raupach, Samuel Friedrich, distriktskirurg, 145.
- Reimers, Magdalene, g. Scheel, 175, 183, 185.
- Reitzel-Nielsen, Erik, retshistoriker, 210.
- Resen, Hans Poulsen, biskop, 217.
- Reventlov, Anna Sophie, g. Frederik 4., 65. – Christian Ditlev, greve, hærchef, 65 f., 72. – Conrad, greve, storkansler, 62 f., 65, 167, 169, 181, 182. – Conrad Ditlev, amtmand, 169. – Ulrica Eleonora, g. Dannekjold-Laurvig, 62.
- Rhodium, Johannes, læge, filolog, 217.
- Rhuman, Wolfgang, 217.
- Richter, Jochum, rådmænd, 31, 39.
- Rickelt, Niels, registrator, 16.
- Riisbrigh, B., filosof, professor, 106. – Sille Brodersdtr., g. 1° Thestrup, 2° Krag, 48, 53. – Thomas Brodersen, borgmester, 20, 180, 188.
- Ritterhausen, Elisabeth, 198 f.
- Rosbach, Anna Susanne, g. Jantzen, 169 f. – Christian, herredsfoged, 62, 71, 79, 169 f., 173, 182, 189. – Frederik Christian, 169 f. – Frederikke Christiane, g. Schumacher, 170. – Magdalene, 170. – Marie Cathrine, g. Jantzen, 169 f. – Sophia Amalie, g. Jantzen, 169 f. – Sophie Elisabeth, 170, 189. – Tobias, postmester, overkrigskommissær, 169. – Tobias, 170, 173.
- Rosborg, Ane Elisabeth Adeler, 143. – Anna Helene, legatstifter, 143. – Anna Margrethe, g. Ursin, 140. – Anna Margrethe, 143. – Anna Margrethe, g. Tørslev, 145, 147. – Anne Margrethe, 144. – Cathrine Margrethe Nielsdtr., 140. – Cecilie Kirstine, 148. – Christian Ludvig, 141. – Christiane Friis, 141. – Christopher Antony, 147. – Christopher Madsen, proprietær, 147 f. – Elisa, 148. – Elisabeth, 147. – Elisabeth Dorthea, g. Antony, 144, 146. – Else Margrethe Kirstine, g. Munch, 143, 146. – Hanne Cathrine Nielsdtr., 140. – Hans Christian, 143. – Hans Hansen, godsejer, 139-143, 148. – Hans Jacob Thansen, 143. – Hans Jensen, koffardikaprajn, 142, 144, 148. – Hans Nielsen, herredsskriver, 139, 148. – Hans Nielsen,

- sognepræst, 140. – Hans Thansen, gods-ejer, 140-143, 148. – Helene Palone, g. 1° Kleve, 2° Agerholm, 3° Amelen, 141, 144. – Helle, 144. – Helle Øllergaard, 143. – Jacob, godsejer, 140, 143, 148. – Jacob Engerslev, godsejer, 145. – Jacob Hansen, tjener, jordegen, legatstifter, 140. – Jacob Jensen, proprietær, 142, 145 f., – Jens, 148. – Jens Hansen, forpagter, 142, 148. – Jens Madsen, godsejer, 144, 147 f. – Jensine Caroline, 148. – Johanne Marie, 143. – Johanne Thansen, g. Handrup, 144. – Kristine Helene, g. Tørslev, 145. – Mads, 141. – Mads Antony, 146. – Mads Jensen, godsejer, 142, 144, 148. – Maren Madsdr., g. Munch, 144, 147. – Mariana, g. Tørslev, 145. – Mathilde Kirstine, 148. – Petrine Emilie, 148.
- Rosborg (Munch), Jacob, gårdejer, 147.
- Rosenkrantz, amtmand, 68. – Abel Nielsdr., g. Munk, 213. – Niels, 26. – Niels Eriksen, rigshovmester, 212.
- Sandby, Axille, g. Toxværd, 201. – Jørgen Axelsen, sognepræst, 201.
- Sander, Anne Dorthe Sejersdr., g. Rosborg, 140.
- Sandro, familien, 205. – Christen Gabrielsen, sognepræst, 197. – Gabriel Christensen, sognepræst, 199 f. – Ingeborg Gabrielsdr., g. Rasmus Matzen, 197. – Joachim Lorents Christensen, 197, 200. – Ole Jochumsen, 200. – Sophie Christensdr., g. Toxværd, 192, 197, 199.
- Sass, Frederikke Juliane, g. 1° Thorsen, 2° Rosborg, 147.
- Saxe, Bodil Pedersdr., g. Møller, 143. – Peder Pedersen, postmester, 143.
- Schack, Hans, general, kommandant, 57, 60. von Schack, Ludvig Nicolaus, overpræsident, minister, 187.
- Scheel, slægten, 19. – Abel Cathrine, 42, 61 f., 66-69, 75, 77, 177, 183-187. – A. W., jurist, 19², 39, 46, 51 f., 61, 78, 185, 187. – Anna, 183 f. – Anna Beate, g. 1° Guldberg, 2° Lemming, 46. – Anna Dorothea, g. Høg, 42, 61-63, 66-69, 71, 75, 77, 170, 184-186. – Anna Margrethe, g. Tønnes Hansen, 20 f., 29, 39-43, 49, 184, 188. – Anna Maria, 39, 43, 172. – Anna Maria, g. Kjørumbaard, 46, 61 f., 66, 70 f., 78, 170, 184. – Anna Maria, g. Hjorth, 163, 165-168, 170-173. – Anna Petronella, g. Dominici, 165 f., 168, 170-173. – Anne Lisbeth Hansdr., g. Bendixen Møller, 39-41, 43, 74, 166, 170. – Anton, 189. – Anton Wilhelm, 189. – Axeliane Wilhelmine, 189. – Benedicta Dorothea, g. Storgaard, 47, 79. – Bendix Ferdinand, 184. – Catharina Magdalene, g. Krag, 39-41, 47 f., 173, 181. – Catharina Magdalene, g. Lemming, 47. – Cathrine Magdalene, g. Rosbach, 63, 73, 79, 173, 182 f., 189. – Cathrine Magdalene, g. Rosbach, 165 f., 170, 173. – Claus, 183 f., 189. – Danielline Kirstine, 72, 79. – Elisabeth Dorothea, g. 1° Notlev, 2° Rafn, 32, 46, 52, 72, 79. – Ellen, 46. – Ellen Marie, g. Bachmann, proprietær, 46, 76, 79. – Erich, 46. – Erich, handelsmand, 46, 52, 176, 178 f., – Friedrich von Vittinghof, baron, godsejer, 28 f. – Georg Christian, 184. – Georg Heinrich, oberst, 33, 174 f., 177-182, 184-187, 189. – Hans, forpagter, skovinspektør, 19-40, 42-45, 47-50, 54 f., 57-59, 61, 63, 65, 73, 151-155, 157-162, 164-166, 169, 172 f., 175, 180 f., 183 f. – Hans, 45 f. – Hans Heinrich, generalløjtnant, -direktør, 42, 57, 59, 61-66, 68, 71 f., 74 f., 77, 79, 152, 167 f., 170, 173-184, 186. – Hans Heinrich, forpagter, 46, 66, 72, 79, 176, 178, 180, 188. – Hans Jacob, generalmajor, 184, 187. – Heinrich, oberstløjtnant, 175, 179, 183, 185. – Hendric, 184. – Henning, godsejer, 20 f., 27-29, 31 f., 39-47, 50, 61, 63, 66-68, 71 f., 75-77, 176, 178-181, 183, 186. – Henrik, 183 f. – Henrik Sigvardt, 189. – Joachim, slotsgartner, 19, 27-29, 32 f., 37 f., 42, 46, 53-61, 63, 70, 73, 151 f., 155, 159, 161, 164, 166, 169 f., 172 f., 180-187, 189. – Joachim Ernst, oberst, 51, 60-62, 64, 69 f., 73, 78, 176 f., 182-184, 186. – Johanne Andre-giette, 72, 79. – Jørgen, 19², 21, 39, 48 f., 51, 62, 73, 78 f., 164, 173, 184, 186, 189. – Jørgen, toldforvalter, købmand, byfoged, 46 f., 52. – Knud Sigvardt, ingeniør-kaptajn, 46, 52, 61, 66, 72, 79, 176, 178, 181, 187 f. – Ludvig Vilhelm, toldpak-husforvalter, 187. – Magdalene, g. Hans Rasmussen, 42, 61-64, 66-68, 71-75, 77, 169 f., 173, 177. – Magdalene, 62, 182-185, 187. – Marcus, forpagter, selvejer-bonde, kornet, 19, 28 f., 32, 37 f., 41, 43, 59 f., 62 f., 73, 151-167, 170, 172 f., 180-184, 186, 188 f. – Martha, g. Kyhn, 61 f., 64, 183. – Sophie Elisabeth, 183 f., 189. – Theodor Benedict, 189. – Vilhelm, 179. von Scheel, Anton, 78.
- Scheele, Johannes, biskop, 179, 187.
- Scheelen, Anna Margareta, 189.
- Schifter, Anna Margrethe Andreasdr., g. Tørslev, 145.
- Schinkel, Helle Sophie, g. Valchendorph, 44. – M., amtmand, 59.
- Schiønning, Jørgen Leth, sognepræst, 217.
- Schletter, Christoph Hansen, 216.
- Schmidt, Bertil, 195.
- Schomaher, Peter, svensk krigskommissær, 108.
- Schow, Christen Christensen, 195. – Niels, filolog, arkæolog, 106 f.
- Schult, Jens, 37.
- Schumacher, Arp, fangevogter, brygger, bager, 108. – Gottfried, herredsfoged,

- 169 f. – Joachim, vinhandler, 108. – Margaretha, g. Steenbech, 108.
 Schuneman, Jochum Friedrich, 201.
 Schwanevede, oberst, 29, 39.
 Schücking, Clemens August, 107.
 Schøller, C. E. A., 75-77
 Secher, Knud, overlæge, 117. – V. A., rigsarkivar, 117, 128, 210.
 Seerup, Mathias Worm Sørensen, sognepræst, 68.
 Sehested, Christen Thomesøn, 189.
 Seidel, Charlotte Elise, g. Johannsen, 104.
 Seidelin, Eleonore Hedvig, g. Birch, 107. – Nicolai Jørgensen, sognepræst, 193.
 Siboni, Josepha Aloisia Romalia Anna Marie, g. Tutein, 105.
 Simon, Georg, 112.
 Simonsdatter, Gedske Maria, 45 f.
 Skeel, Christen, 185. – Iver Jensen, 212. – Orto, amtmand, 180, 189.
 Skive, Lauritz Thomsen, 216.
 Skomager, Hans Rasmussen, professor, 217.
 Skrubbeltang, Fridlev, historiker, 83 f.
 Slottved, Ejvind, 215-217.
 Smed, Niels Hansen, klejnsmed, 142.
 Smith, Mette Margrethe, g. 2° Toxværd, 203.
 Snorrason, Egill, overlæge, 117.
 de Sohr, Cecilia Frederikke, g. de Boysset, 198, 200, 206.
 Sparre, Christian, 191. – Susanne, 191.
 Spee, Rudolf August Hubert, rigsgreve, 105.
 Sporon, Carl Georg Nicolai Vilhelm, overretssagfører, 104. – Frederich Gottlib, højesteretsassessor, 106 f. – Poul Egede, prokurator, 104.
 Stadtländer, Ditrich, 179.
 Staphropfski, Olaus Phocæ, biskop, 193. – Marie (Maren), g. 1° Damianus, 2° Luxdorph, 193, 197.
 Steenbech, Arp, pensionarius, 108. – Catharina, g. Clausen, 107 f. – Johan, kirurg, 108. – Johan, borger, 108. – Lucas, 108.
 Steensberg, Axel, prof., historiker, 94.
 Stephanus, Johannes, professor, 217.
 Stevens, Antony, 101.
 Sthær, Birthe Frandsdtr., g. Marcus Jakobsen, 4, 48, 142. – Frands Hansen, degn, 41.
 Stiesen, Anders, 142.
 Storgaard, Erik Vind, løjtnant, 47, 79.
 Storm, Anker, sognepræst, 146. – Anker Knudsen, sognepræst, 146. – Bodil Kirstine, g. Storm, 146. – Hans Christian, sognepræst, 146. – Knud, sognepræst, 146.
 Struensee, Johan Friedrich, statsmand, 117.
 Staal, Froe Catharina, g. Scheel, 47.
 Sveistrup, Christen, borger, 143. – Kirstine Marie, g. 1° Rosborg, 2° Gertsen, 143.
 Sælling, Marie Øllegaard, g. Toxværd, 196.
 Sørensdatte, Maren, g. 1° Chr. Sørensen, 2° Braad, 142.
 Sørensen, Christen, kromand, 142. – Hans, forpagter, 76. – Jeppe, fæster, 139. – Mads, skipper, 140.
 Terkelsen, Magdalene, g. Høg, 69.
 Terkildsdatter, Anne, g. Kjærungaard, 78 f.
 Tessin, Nicolai, svensk arkitekt, 65.
 Thestrup, Rasmus Olufsen, sognepræst, 48.
 Thomasdatter, Anne, g. Chr. Hansen, 140. – Bendte, g. Scheel, 189.
 Thomsen, Edel Christine, g. Antony (Munch), 147.
 Thorsen, Hans Borch, 147.
 Thott, Jacob Nielsen Kyrning, kannik, ærkebiskop, 131-134, 136-138. – Niels Ågesen Kyrning, 131-138. – Peder Nielsen Kyrning, 131-134, 136-138. – Åge, 131-133, 136. – Åke, översteløjtnant, 131, 138.
 Tingskriver, Anders, 33.
 Togsværd, se Toxværd.
 Tolstrup, Dorthea Sophie, g. Rosborg, 145. – Frederik Ludvig, sagfører, 147. – Ulrich Christian, byfoged, 145. – Ulrikke Christiane, g. Tørslef, 145, 147.
 Toxværd, Toxværd, familien, 205. – Anders Frandsen, sognepræst, 191. – Anders Frandsen, sognepræst, 192 f., 196 f., 204. – Anders Hillebrandtsen, 192. – Anders Hutfeld, degn, 196. – Andrea Ulrikka, 191, 200. – Andreas Gabriel, general-krigskommissær, 200, 205. – Andreas Georg, fændrik, 192, 198 f. – Ane Margrethe, g. Hjersing, 192, 194 f. – Anne, 196. – Anne Cathrine Andersdtr., g. 1° Mohr, 2° de Boysset, 3° von Kalkkreut, 197-199, 203 f. – Anne Mette, 204. – Cecilie Marie, 197. – Cecilie Marie, 197. – Cecilie Marie, 197. – Christen Andersen, aftægtsmand, 192, 199², 200. – Christen Frandsen, jordegen, 192 f., 201-203. – Christian, 197. – Christian Henrik, 205. – Christine Andersdtr., 192, 197 f., 204. – Conradine Christine, g. Windekilde, 192, 195. – Dorothe Kirstine Christensdtr., 192, 202. – Dorthe Marie, g. Grubbe, 192, 199², 200, 204. – Dorthe Marie Vieregge, g. Holm, 200. – Eleonora, 192, 198. – Ellen Christensdtr., 192, 202. – Ellen Marie, g. Schmidt, 192, 195. – Erik Jochum, 196. – Francisca Pedersdtr., g. Pontoppidan, 192, 194. – Francisca g. Schow, 195. – Francisca, g. Hjersing, 192, 194 f. – Frants Andersen, major, 191 f., 198-200. – Frants Christensen, 191. – Frants Christensen 192, 202. – Frants Hansen, student, 191. – Frants Hansen, sognepræst, 191, 203 f. – Frants Hansen, ridemester, 191, 196, 204. – Frederica Louise, g. Jens Rasmussen Bang, 192, 194 f., 204. – Frederik, 204. – Hans Christian, 204. – Hans Frandsen, sognepræst, 192 f., 196, 201, 204. – Hans Jacob Christensen, andenstyrmænd, 192, 202 f. – Hillebrandt Han-

- sen, sognepræst, 192 f. – Inger Marie, g. Bang, 192, 195. – Jacob, 196. – Jacob Hansen, sognepræst, 192 f. – Jens Jørgen, 196. – Jens Jørgen Lemvig, 196. – Jesper Norup, 203. – Joachim Friedrich Christensen, møller, 192, 202 f. – Johan Adolph Stage, 196. – Johanne, g. Rosin, 205. – Jørgen, sognepræst, 204. – Jørgen Hansen, sognepræst, 193. – Kirsten Hillebrandsdtr., 192 f., 201, 203. – Kirsten Hillebrandsdtr., 193. – Kirstine Frandsdtr., g. 1° Kattenberg, 2° Wulff, 192 f., 202 f., 205. – Ludvig Bartholin, 196. – Maren g. Søren Lassen, 197. – Marie Dorethe, 204. – Ole Frandsen, sognepræst, 192 f., 196, 201. – Oluf, 204. – Otto Hansen, 205. – Peder Andersen, 192, 200. – Peder Frandsen, sognepræst, 192-195. – Povsel Christensen, 192, 202. – Sara, 204. – Sara Kirstine, g. Winther, 192, 195, 204. – Sophie, 204. – Sophie Christine, 192, 198. – Sophie Sandro Andersdtr., 198. – Ulrich Adolph, degn, 192, 194 f., 204. – Ulrich Pedersen, sognepræst, 192, 194 f., 204. – Ulrich Peter, 204.
- Trochmann, Anna Kirstine, g. 1° Scheel, 2° Kellinghusen, 42, 45-47, 68, 72, 74, 77, 79. – Elisabeth Sophia, g. Kellinghusen, 68. – Knud Hansen, sognepræst, 46, 51, 66.
- Tscherning, Elisabeth Birgitte, g. de Meza, 102.
- Tutein, Ferdinand, grosserer, 105. – Ferdnanda Sophia Marie, g. Spee, 105.
- Tybicius, Hans Jensen, sognepræst, 191 f., 204.
- Tychsen, Thomas Christian, orientalist, teolog, 106 f.
- Tønnesdatter, Dorthe, g. Hans Mortensen, 43.
- Tønnesen, Frederik, 43. – Hans, 43. – Henrik, 43. – Philip, 43.
- Tørslef, Hans Christian, købmand, 147. – Jacob Rosborg, missionspræst, 147. – Jørgen Carl, præst, 147. – Lars Christian, veterinær, bager, 147. – Nille Frederikke Elisabeth, 147.
- Tørsleff, Hans, gårdejer, 147.
- Tørslev, Anders, gårdejer, 147. – Hans Andreas, proprietær, fattiggasserer, 145. – Laurits Christian, proprietær, 145.
- Uldsaks, Sakse Pedersen, 133.
- Ulsig, Erik, historiker, 131 f., 137.
- Urne, Knud, godsejer, 23, 33, 44. – Sivert, befalingsmand, 22.
- Ursin, Hans Lauritsen, højesteretsassessor, generalfiskal, 140 f. – Peder Hansen, sognepræst, 140, 144.
- Valchendorph, Anna Catherina, 44. – Axel, godsejer, 44. – Christopher, 20. – Henning, 20, 27, 33. – Henning, lensmand, 20, 44. – Jørgen Henning, godsejer, 44 f. – Lauritz, 44.
- Wallin, Curt, historiker, 132.
- Wandal, Johan Frederik, professor, 216.
- Wassard, Ane, g. 1° Rosborg, 2° Ferslev, 143. – Christen Hansen, købmand, 143.
- Weber, slægten, 119. – Charlotte, harpenistinde, 105.
- von Weber, Carl Maria, komponist, 105.
- Wedege, slægten, 220.
- Wedell, Hannibal, godsejer, greve, 66 f., 75 f. – Wilhelm Frederik, amtmand, greve, 66 f. – Wilhelm Frederik, greve, 165.
- Wcilac, Hans Pedersen, sognepræst, 197.
- Veller, Christen, fuldmægtig, 154.
- Vendelboe, Sakse Pedersen, 131-137.
- Wesbech, Margrethe Nielsdtr., g. 1° Rosborg, 2° Jeppe Sørensen, 139.
- Westenholz, Regnar, godsejer, 103. – Thomas Frederik, major, birkedommer, 103.
- Weullement, Frederik, landkadetakademilærer, 216.
- Wiberg, Sophus Vilhelm, sognepræst, præstehistoriker, 171, 173.
- Viborg, Hans Jensen, sognepræst, 216 f.
- Wichmand, Jørgen, rideføjed, 20.
- von Wickede, Friedrich Bernhard, 105.
- Vieregg, Marie, 200.
- Vind, Holger, skatmester, 55.
- Windekilde, Johan Frederik, degn, 195.
- Winding, Rasmus Jensen, retslærd, 217.
- Winther, P., provst, 195.
- von Vittinghof, Friedrich, genannt Scheel, godsejer, 28 f., 47 f.
- Volchers, Jochum Ernst, handelsmand, 73.
- Wolff-Sneedorff, slægten, 220.
- Woperschnou, major, 198.
- Worm, Christian, biskop, 194. – Ole, læge, oldforsker, 217. – Willum, konferensråd, 197, 217.
- Worsøe, Hans H., arkivar, 118 f., 218, 220 f.
- de Voss, Anna Cathrine Abrahamsdtr., g. Rosborg, 140.
- Wulff, bibliotekar, 215. – Michael, revisor, 203.
- Zarde, Elisabeth, g. Toxværd, 201.
- Zihm, Mathias, amtsskriver, 55, 59.
- Zitser, Sara Cathrine Ulrichsdtr., 204.
- Zoëga, Georg, arkæolog, numismatiker, 106 f.
- Aabel, Anna Marie Elisabeth, g. Westenholz, 103.
- Aakjær, Jeppe, digter, 141.

SIDSTE NYT

Det kongelige Garnisonsbibliotek (KGB) har i samarbejde med P. I. Liebe og E. Borgstrøm ladet udarbejde

Navne- og sagsregister til

Generalstabens værk: Den dansk-tyske Krig 1848-1850. (175 sider).

Generalstabens værk er udkommet for ca. 100 år siden (1867-1887) og er forlængst udsolgt; det er derfor ikke muligt for biblioteket at lokalisere myndigheder og enkeltpersoner, der er i besiddelse af værket (12 bind). Derfor denne omtale.

Bogen bestilles gennem boghandler eller direkte hos E. Borgstrøm, Øster Farimagsgade 79, 2100 København Ø. Pris kr. 50,00 incl. moms og forsendelse.

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Medlemsbidraget er 50 kr.

Samfundet har siden dets stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. række, bind 1-3 (1880-82) ved *F. Krarup*.
1. række, bind 4-6 (1883-85) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 1-4 (1886-89) ved *G. L. Wad*.
2. række, bind 5-6 (1890-91) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 1-3 (1892-94) ved *H. W. Harbou*.
3. række, bind 4-6 (1895-97) ved *G. L. Grove*.
4. række, bind 1-2 (1898-99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. række, bind 3-6 (1900-03) ved *G. L. Grove*.
5. række, bind 1-6 (1904-09) ved *G. L. Grove*.
6. række, bind 1 (1910) ved *G. L. Grove og Paul Hennings*.
6. række, bind 2-6 (1911-15) ved *Paul Hennings*.
7. række, bind 1-6 (1916-21) ved *Paul Hennings*.
8. række, bind 1-6 (1922-27) ved *Paul Hennings*.
9. række, bind 1-6 (1928-33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. række, bind 1-6 (1934-39) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
11. række, bind 1-6 (1940-45) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 1-3 (1946-48) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. række, bind 4-6 (1949-51) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 1-2 (1952-53) ved *Albert Fabritius*.
13. række, bind 3-6 (1955-58) ved *Sven Houmøller*.
14. række, bind 1-6 (1959-65) ved *Sven Houmøller*.
15. række, bind 1-6 (1966-72) ved *Hans H. Worsøe*.
16. række, bind 1- (1973-) ved *Hans H. Worsøe*.

Indholdsfortegnelse til tidsskriftets første 50 årgange findes i årgang 1930,
til årgangene 51-66 i 1946 og til 67-85 i 1966.

Indholdsfortegnelse til 15. række (årg. 86-92) er udgivet separat 1973.

Samtlige indholdsfortegnelser kan købes i særtryk.

Alle hæfter ældre end 1967 samt årgang 1972 er udsolgt.

Enkelte hæfter af årgangene 1967-71 (15. række) sælges for 15 kr., 1973 ff (16. række) for 25 kr. stykket. - Ved køb af et sæt af de på lager værende årgange leveres disse til medlemmer for 100 kr., til ikke-medlemmer for 300 kr. Indholdsfortegnelserne til de første 50 årgange koster 10 kr., ligeledes indholdsfortegnelserne for 1930-45 og 1946-65, medens indholdsfortegnelsen 1966-72 koster 5 kr. - De 4 indholdsfortegnelser sælges samlet for 25 kr.

Bestillinger sendes til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe, Stenshøj 12
Brunshåb, 8800 Viborg.

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

<i>Kr. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596-1660.</i> 1885	Udsolgt
<i>Henry Bruun: Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848.</i> 1919	Udsolgt
<i>Fritz Jürgensen West. De kongelige Amtmænd i Hertugdømmet Slesvig 1660-1864.</i> 1921	Udsolgt
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrifts første 50 Bind.</i> Ved H. Hjorth-Nielsen. 1930. Fototeknisk optryk	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1930-45.</i> Ved Albert Fabritius. 1946. Fototeknisk optryk	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1946-1965,</i> 12.-14. række. Ved Hans H. Worsøe. 1967	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift, 15. række,</i> 1966-1972. Ved Hans H. Worsøe. 1973	Kr. 5,00
<i>Perlestikkerbogen.</i> Ved Hans Knudsen og Albert Fabritius. 1954	Kr. 37,50
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 28,00.	
<i>Albert Fabritius: Giertrud Birgitte Bodenholfs mysterium og gravrøve- røvierne på Assistens kirkegård.</i> 1955	Udsolgt
<i>Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere.</i> 1960	Udsolgt
<i>Borgmester Niels Jacobsens stambog,</i> ved Albert Fabritius	Udsolgt
<i>Allan Tønnesen: Helsingørs Bomærker.</i> 1968	Kr. 32,00
Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 22,00.	
<i>Albert Fabritius. Nekrolog og bibliografi</i>	Kr. 15,00
<i>Hvem forsker Høvd 1969-71</i>	Udsolgt
<i>Hvem forsker Høvd 1972, 1973 og 1974</i>	à Kr. 10,00
<i>Hvem forsker Høvd 1975</i>	Kr. 12,00
<i>Hvem forsker Høvd 1976</i>	Kr. 13,00
<i>Hvem forsker Høvd 1977</i>	Kr. 15,00
<i>Dødsfald i Danmark 1968, 1969, 1970, 1971.</i> Ved Niels Friis	à Kr. 10,00
<i>Dødsfald i Danmark 1972.</i> Ved Benedikte Friis	Kr. 10,00

SAMFUNDET EJER OPLAGET AF

Kristian Carøe: Den danske Lægestand:

V. Supplementbind. 1922	Kr. 2,00
De øvrige bind er udsolgt.	

Henvendelse til sekretæren, arkivar cand. mag. Hans H. Worsøe,
Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg,
eller formanden, afdelingsbibliotekar Sven Houmøller,
Sdr. Fasanvej 46, 2500 København Valby.